

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

03/2024

Pave Frans og synoden: Kjærlige samtaler

Min tro: Knut Jørgen
Kirkeberg i KrF

Olsokfeiring på
Orknøyene?

22

Landsloven: Prinsesse
Kristinas giftermål bidro

Nº 03/2024

Innhold

Leder	3
Biskop Bernt har ordet	4
Min tro: Knut Jørgen Kirkeberg	6
Pave Frans og hans store synodalitet-prosjekt	12
Orknøyene: Vil feire Hellig Olav i 2030	18
Landsloven og en norsk prinsesse	22
Kunst: Emanuel Vigeland's rosevindu	26
Guds ord ved pater Pål Bratbak	29
Aktuelt: Norge rundt	30
Aktuelt: Verden rundt	32
Reisebrev fra Caritas	34
Kirkevandring i Roma: Laurentius' kirke utenfor murene	36
Aktuelt: Ikke alle piler peker nedover!	39
Kjell Arild Pollestad: Guds tjener Børre	40
Norske helgener: Sankt Eystein	44
Katolsk profil: Patrick Deneen	46
Aktuelt: Vi blir stadig flere katolikker	52
Klostertanker ved søster Mette Andréson OP	52
Min søndagsmiddag: Kokt torsk	54
Sannhetsserum: Vikinger på villspor	56
Signert ved Hans Fredrik Dahl	58
Musikk	60
Anton Bruckner: Alt begynte hos augustinerkorherrene	62
Pave Frans: Gode bøker former hjerte og sinn	84
Jon Fosse: Stolt over pave Frans	66

06

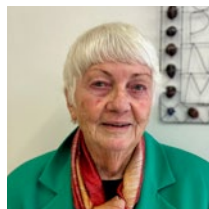
Min tro: Knut Jørgen
Kirkeberg

SIGNERT

«Det hele synes som en historie
fra gamle dager, ikke sant. Kan
fortellingen om Vårherre og hans sønn,
om apostler og fedre, misjonærer og
martyrer, virkelig fange oss i dag?»

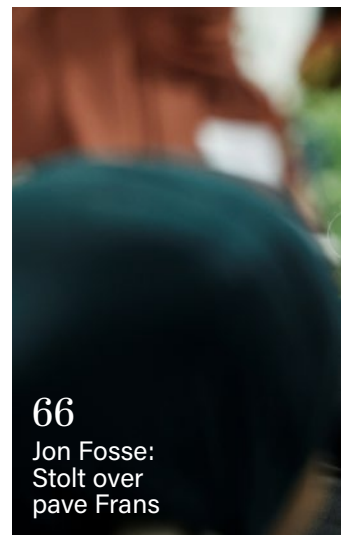
HANS FREDRIK DAHL, SIDE 58

Klipp	67
Bokomtaler	68
Blikk i arkivet	71
Aktuell profil: Rønnaug Aaberg Andresen	72
Nytt om navn	73
In Memoriam: Sr. Mary Doyle og fr. Ellert Dahl	75
Utgangspunkt: <i>Agnus Dei</i> av Pierre Emmanuel	78

72

Aktuell profil:
Rønnaug Aaberg
Andresen

66

Jon Fosse:
Stolt over
pave Frans

Legg forslaget i skuffen

Alle samfunnsområder som mottar offentlig støtte, må finne seg i at våre politikere med jevne mellomrom ønsker seg en gjennomgang og vurdering av feltet. Spørsmålet er hvor ofte det bør skje for å være noe mer enn ren symbolpolitikk. For tros- og livssynspolitikken er, som mange andre, et sammensatt politikkområde med behov for langsomme, forutsigbare og godt utredete tiltak som står seg over tid.

FOR NOEN ÅR SIDEN gjorde Frischsenteret en grundig analyse av ulike finansieringsmodeller for tros- og livssynssamfunn. Den spente fra en konsekvent liberalistisk modell som ser tros- og livssynssamfunn som rent private organisasjoner, på linje med andre foreninger, til en fullfinansiert offentlig modell som ser tro og livssyn som et felles gode og et viktig bidrag til sentrale kulturelle, religiøse og samfunnsmessige verdier og derfor bør finansieres som det. I 2020 fikk vi Trossamfunnsloven etter en grundig gjennomgang av hele feltet i «Prop. 130 L 2018-2019».

Man skulle derfor tro at den forholdsvis nye loven kunne «få sette seg» og at konklusjonen på alle analysene og utredningene kunne få vare en stund, før noen av våre politikere hogger løs på ny.

I PARTIET HØYRES førsteutkast til stortingsvalgprogram for perioden 2025-2029, «Klart Norge kan!», foreslås det å «oppretholde og finansiere Den norske kirke som folkekirke og kulturbærer i det norske samfunnet», men å endre finansieringen for alle andre trossamfunn for å «reduere de totale kostnadene på statsbudsjettet.» Et liberalistisk utvalgsmindretall vil gå enda lenger og fjerne trosstøtten helt og heller ha «en frivillig kirkeskatt.»

Bakgrunnen er en gjengs oppfatning om at dagens finansieringsmodell er lite «bærekraftig», fordi utgiftsposten til trossamfunn utenfor Den norske kirke (DnK) har økt kraftig. DnK får et fast årlig milliardtilskudd som deles på antall medlemmer i denne kirken. Dette beløpet utgjør tilskuddssatsen per medlem til andre trossamfunn (i 2024: 1.419,- kroner).

Når DnKs budsjetter økes for hvert år på

grunn av blant annet kompensasjon for pris- og lønnsvekst, og kirken samtidig mister medlemmer, blir satsen til andre dermed større. Dette anses som «lite bærekraftig», og rett skal være rett, samlet tilskudd har økt mye de siste årene. (Men man kan jo like gjerne hevde at dette speiler at det er Den norske kirke som får ufortjent mye mer per medlem).

VI HAR TIDLIGERE i St. Olav tidsskrift argumentert for hvorfor det er riktig og viktig at det offentlige finansierer trossamfunn og en så sentral sivil infrastruktur for vårt land, i en urolig tid hvor ikke bare våre politikere, men vi alle står foran store utfordringer, og hvorfor det mest hensiktsmessige og minst byråkratiske er at dette skjer over offentlige budsjetter. Vi skal derfor ikke gjenta det her. Vi skal heller ikke gå inn på at programutvalgets forslag, hvis det skulle bli stående, trolig vil kreve en grunnlovsendring over to stortingsperioder og en mulig implementering først rundt år 2030 – når for øvrig norske flagg med sitt kristenkors vaier i vinden fra nord til sør for å feire tusen år med sivilisasjon og kristen tro.

Formuleringen i Høyres programutkast om å ta «vare på Norges forankring i en kristen-humanistisk kulturarv og verditradisjon» er god. Vi er dessuten enige i at legitimiteten av og størrelsen på offentlige finansieringsmodeller jevnlig bør ettergås og diskuteres. Men det krever en grundighet og mer prinsipiell tilnærming enn det forslaget om «frivillig kirkeskatt» legger opp til. Og spørsmålet om det går for mye eller for lite penger til tros- og livssynssamfunnene, er til syvende og sist et spørsmål om hva vi som samfunn synes det er viktig å prioritere.

HØYRES LANDSMØTE i mars neste år bør derfor legge de semre delene av programforslaget i skuffen. Men løft gjerne diskusjonen om fremtidig finansiering av trossamfunn – innenfor de rammer Norges grunnlov setter.

HANS ROSSINÉ

Redaktør

46

Katolsk profil:
Patrick Deneen

Hellig Olavs land skulle ikke tuftes på vilkårlighet og vold

Om kort tid, onsdag 16. oktober 2024, feires festmessen ved Olavsalteret i San Carlo al Corso i Roma, i anledning festen for Olav den Helliges omvendelse.

Det er i år over 1000 år siden erkebiskop Robert døpte ham i katedralen i Rouen, etter å ha gitt ham en ganske omfattende dåpsundervisning over seks måneder.

VI VET IKKE hvilken dag Olav ble døpt. Den 16. oktober er valgt fordi det ikke faller noen annen viktig fest på den dagen; den kommer ikke olsokdagen for nær, og det er en god tid av året for å valfarte til Roma. Så feirer vi heller ikke bare vår helgenkonges dåp, men også hans omvendelse, og den har nok strukket seg over den 16. oktober, minst én gang.

Med *omvendelse* tenker vi på et plutselig religiøst og psykologisk gjennombrudd, og mange nordmenn kan fortelle oss hvilken dag og time dette skjedde for deres vedkommende. Jeg har all respekt for det – og ville ikke ha noe imot om det skjedde langt flere – men det er en nokså moderne forestilling om hva en omvendelse er, fra det 19. og 20. århundres nord-europeiske og amerikanske vekkelseskristendom.

MAN VENTER KANSKJE at jeg skal fortelle hvorledes Olav den hellige ble omvendt. Jeg skal gjøre et forsøk på det. I den moderne trivialisering av Olavs liv og livsverk blir brutaliteten i hans liv og personlighet overbetont og hans hellighet blir derfor et negativt mysterium. Hvorledes kan noen virkelig tro at et slikt maktmenneske kan være hellig?

Olav vokste inn i kristendommen. Han var så vidt ung da han forlot Norge at hedendommen neppe hadde et virkelig tak på ham, og de nordiske guder var ikke skikkelser man tok med seg på reise – kanskje med unntagelse av Odin. Dessuten var kristningsverket påbegynt der hjemme, langsomt allerede fra det 9. århundre og hadde slått rot langs kysten fra Viken

til nordvestlandet. Hverken Olav Trygvason eller Håkon Adelstensfostre (Håkon den gode) var ukjente navn for ham. Ja, den forrige kong Olav melder seg sogar i en visjon da Olav var eksil i Gardariket med beskjed om at han, uavhengig av seier eller nederlag, skulle reise tilbake til det rike han hadde fått i arv.

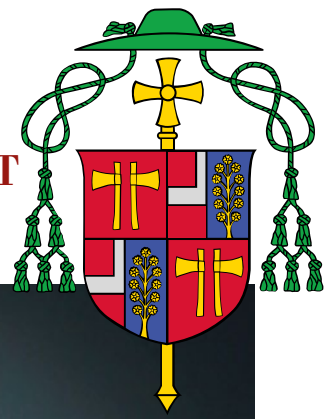
PÅ DE BRITISKE ØYER, i Frankrike og i Middelhavslandene møtte Olav en livskraftig kristendom og en blomstrende kristen kultur. Vi vet han førte samtaler med hertugen Richard av Normandie om religionen, men det ville være usannsynlig om han ikke kjente den kristne tro også fra andre som var preget av den.

Olavs forhold til kristendommen synes å ha begynt med iakttagelse utenfra; dette hadde ikke noe med ham å gjøre. Han gikk imidlertid videre med en viss innsikt, kanskje sogar med respekt og beundring for Hvitekrist. I dette henseende kan vi si han ligner mange av sine landsmenn i vår tid. De kjenner kirke og kristendom litt utenfra og litt innenfra; de har respekt for etikk og kjærlighetsbud, men de er ikke grepet av Gud som ble menneske. Og en kristendom på defensiven har naturlig nok ikke den samme appell som den hadde den gang da den var Europas dominerende åndskraft.

SÅ EN GANG RUNDT 1013 fikk Kristus overtaket. Olav så noe av mysteriet; han ville se mer. Det som Kirken forkynte, at Gud av sin kjærlighet til menneskene selv var blitt menneske og døde for oss, dette ble også virkelighet for Olav. Han gikk fra undring til hengivenhet til kjærlighet. 1000 år senere kan jeg ikke anbefale dere en bedre vei til kristen omvendelse. Dette var ikke et emosjonelt blaff, det var heller ikke en plutselig og sterk religiøs impuls som varte livet ut; dette var en langsom forvandling av idealer og personlighet. Og for ham innebar det et kall til å bli en kristen konge. Hans land – som han ville ta i besittelse – skulle ikke tuftes på vilkårlighet og vold. Den svake skulle beskyttes mot den sterke; den sterke skulle beskyttes mot sitt eget overmot. Dette ble programmet for hans kongsgjerning og kristningsverk. Har

«Olav så noe av mysteriet; han ville se mer. Det som Kirken forkynte, at Gud av sin kjærlighet til menneskene selv var blitt menneske og døde for oss, dette ble også virkelighet for Olav.»

BISKOPEN HAR ORDET

noen senere regent eller regjering i vårt land formulert en bedre visjon for sitt styre?

HELGENKONGENS BRUTALITET er blitt en legende. Dette var da også en sverdmisjon, en konge som ikke viste sin makt ville hverken blitt godtatt eller respektert av våre forfedre: Kongen måtte være den sterkeste mann i landet, og han måtte ikke la det herske noen tvil om dette. Det var utenkelig at folket skulle ha en annen religion enn kongen. Dette prinsipp ble fortsatt hevdet da reformasjonen ble innført. Kongen bestemte ikke bare over sine undersåtters materielle forhold, over deres rettssikkerhet, over rikets militærmakt. Minst like viktig var deres religion. Det var ikke noe folkekrav i Norge i 1537 at landet skulle bli evangelisk-luthersk, tvert imot, den eneste grunn til at denne uforståelige avgjørelse til slutt ble godtatt, var at det var kongen som hadde truffet den.

Å anvende religionsfriheten mot Olavs kristningsverk fra 1015 til 1030 er en utsøkt anakronisme, men det skjer stadig. I Olavs samtid lød resonnementet: Hvis kristendommen var sann, var det kongens plikt å kristne folket. Og det gjorde han mer ved mandig forkynnelse enn med makt-demonstrasjoner, selv om det ene ikke utelukket det annet. Olavs moderne kritikere reduserer kristningen til noe de kan forstå: Bruk av makt, men den fysiske maktbruk var beskjeden, og kristningen ville ikke blitt stående om den hadde vært tuffet på makt. Det som overbeviste det 11. århundres nordmenn – og mange senere generasjoner – var kongens ord og liv og, fremfor alt, hans død.

TILLAT MEG EN KORT opprydning i begreper: Kristenretten kunne ikke inngå kompromisser med blodhevn, ofring av træller eller den skikk at uønskede barn ble satt ut i skogen, for å nevne noen eksempler. Og her er kristenretten blitt stående; det finnes ingen i vårt land som angriper denne side av kristenretten ut fra prinsippet om religionsfrihet. Det meste av det vi kaller menneskerett begynte som kristenrett. Og Kirken driver fortsatt misjon, fordi den er overbevist om at evangeliet er sant. Derfor er det dens glade plikt

FOTO: TOR STENERSEN

og evige oppdrag å gjøre hva den kan for å omvende dem som ikke tror.

I vår dåp dør vi symbolsk med Kristus i neddykking i eller overøsing av vann. Når vi løftes opp igjen, er det et tegn på at også vi skal oppstå og gå inn til det evige liv. Olav ville ikke være konge uten å regjere med Kristus. Hans storhet ligger i hans vilje. I militært og politisk henseende var han ikke naiv eller uerfaren; han var heller ingen desperat person. Da Kongen førte sin lille hær til Stiklestad, visste han at han etter all sannsynlighet ville tape slaget og miste livet. Hans omvendelse og dåp ville imidlertid bli fullbyrdet, og hans budskap til nordmenn alle steder og i all fremtid var: Jeg vil dø for dere, for at dere kan leve med Kristus. Om dere velger å tjene fremmede konger og deres vasaller i Norge, så velger jeg allikevel dere, for Kristi skyld.

DET FOLK HAN DØDE for svarte, først nølende, så med kraft og utholdenhet: Be for oss for Guds åsyn, din død viser at du er hellig.

+ Bernt I. Eidsvig
Biskop av Oslo

LANG PROSESS: – Min trosreise til Den katolske kirke hadde vart lenge, forteller Knut Jørgen Kirkeberg.

Glemt og gjenfunnet av Kirken

Fra Høyre til Kristelig Folkeparti, fra protestantismen til katolisismen: Knut Jørgen Kirkeberg har gjort en bemerkelsesverdig trosreise.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD
FOTO: TOR STENERSEN

Knut Jørgen Kirkeberg har vært fylkesleder i Unge Høyre og prosjektmedarbeider i den liberale tankesmien Civita. Han har studert ved Universitetet i Padova, praktisert ved den norske ambassaden i Roma og kommentert italiensk politikk på NRK og TV2. Siden januar i år er han kommunikasjonsrådgiver i Kristelig Folkepartis stortingsgruppe. Nå er han også blitt katolikk.

LANG VEI

I sommer ble Knut Jørgen intervjuet av Vårt Land i forbindelse med et messebesøk i St. Olav katolske domkirke i Oslo. Han hadde invitert Hadle Rasmus Bjuland, leder av Kristelig Folkepartis Ungdom, på Olsokfeiring 29. juli for å vise ham Den katolske kirke fra innsiden. Kort tid etter fullførte han prosessen med å konvertere til katolsk tro og lære.

Etter fem år med refleksjon og møter med katolske miljøer, fant han veien hjem til Den katolske kirke. Han ble konfirmert i St. Olav domkirke 8. august – på minnedagen for den hellige Dominikus.

– Hvordan var det å bli tatt opp i Kirkens fulle fellesskap?

– Det var veldig fint å endelig se den dagen komme. Min trosreise mot Den katolske kirke hadde vart lenge, så for min del var det et velbegrunnet valg og et naturlig

tidspunkt å bli konfirmert på. Det har vært en lang prosess hvor jeg, først og fremst gjennom møter med mennesker og levd liv, har grunnet meg frem til at det var riktig å konvertere.

STOR OG RØRENDE OPPLEVELSE

Knut Jørgen forteller at det var en stor og rørende opplevelse å motta kommunion for første gang. Samtidig er han forsiktig med å sette ord på det hele. Han er opptatt av å få frem at troen ikke er en intellektuell øvelse, og at man ikke trenger å ha alle svarene. Det å bli tatt opp i Kirken handler heller ikke bare om hans eget valg, men om å bli en del av og leve i et fellesskap.

– Det skal være litt vanskelig, man skal vite hva man sier ja til, man skal ha fadderer som bekrefter et inntrykk og står inne for at man har forstått nok. Jeg er veldig glad for at biskopen, sognepresten, diakonen som holdt troskurset, mine faddere og alle i menigheten ønsket meg så velkommen og bekreftet at det var riktig å ta »→

Det har vært en lang prosess hvor jeg, først og fremst gjennom møter med mennesker og levd liv, har grunnet meg frem til at det var riktig å konvertere.

MINNEDAGEN FOR DOMINIKUS: Knut Jørgen Kirkeberg ble konfirmert i St. Olav domkirke i Oslo den 8. august i år.

KNUT JØRGEN KIRKEBERG (26)

Kommunikasjonsrådgiver for KrFs stortingsgruppe
Tidl. Account Executive I HK Strategies, prosjektmedarbeider i Civita og fylkesleder Trøndelag Unge Høyre.

Utdannet som sivilingeniør i industriell økonomi og teknologiledelse fra NTNU og Universitetet i Padova.

dette valget. Vi hadde også en liten sosial sammenkomst etterpå, som jeg tror folk satte pris på, sier han.

– Tok du et fermingsnavn etter en helgen, og i så fall hvilken?

– Ja, jeg tok navnet Antonius, etter St. Antonius av Padova. Det var det eneste helgennavnet som sto frem for meg. Min reise mot katolisismen begynte for fem år siden, da jeg reiste til Padova (St. Antonius' by) for å studere. At sirkelen ble sluttet med ham nå, fem år senere, var veldig naturlig.

– Jeg mener også at St. Antonius har et liv til inspirasjon og beundring. Han er kjent for mange som skytshelgen for glemte ting. En venninne av meg sa: Du ble kanskje glemt fra Den katolske kirke en gang, men nå har St. Antonius funnet deg igjen.

DRAGNING

Knut Jørgen sier at han vokste opp i en «klassisk Den norske kirke-familie» som ikke var aktive kirkegjengere, men hovedsakelig dro i kirken i høytidene. Han kjente til elementer av den katolske troen og hvordan de skiller seg fra protestantismen,

men det var først da han flyttet til Padova for å studere at han fikk se den i praksis.

– Jeg fikk med én gang en dragning mot de katolske kirkene i Padova. Jeg ble, uten at jeg planla det, en fast messegjenger der nede. De siste fem årene har jeg vært ut og inn av Norge med studier og jobb, men jeg har konsekvent gått i katolske messer og lært Gud å kjenne på nytt – på katolsk vis. Jeg har vært en del av katolske miljøer i Padova, Roma, Trondheim og Oslo.

SEMINARISTER

Knut Jørgen forteller at alle fascinasjonene han har hatt de siste fem årene: politisk, kulturelt og så videre, har ført til et stadig voksende krav om å forplikte seg til det katolske. Møtet med norske seminarister i Roma skulle vise seg å være et viktig steg i denne prosessen.

– I Roma ble jeg kjent med de norske prestestudentene og ble invitert til å treffe dem i kollegiet der. Bekjentskapet med prestestudentene inntraff, i mangel av et bedre ord, akkurat da det burde. På det tidspunktet var jeg kommet dithen at et nytt

steg mot Den katolske kirke ikke bare virket plausibelt, men rett, sier han.

– De siste fem årene har jeg følt en lengsel i mitt hjerte, en lengsel etter det katolske som har vokst. Som Augustin sier, vårt hjerte er urolig inntil det finner hvile i Gud. Da Gud har lagt denne lengselen i meg, var det naturlig å forplikte meg til det katolske. Vi skal jo bevare vårt hjerte framfor alt vi bevarer, for livet går utfra det, jevnfør, Ordspråkene 4,23, sier han.

– *Hva var det som tiltrakk deg ved Den katolske kirke?*

– Jeg begynte å merke at Kirken måtte være én. Det var da jeg fant Den katolske kirke som den ene apostoliske kirke som Jesus ønsket innstiftet. Den har hele fylde av alle de syv sakramentene. Den katolske kirke traff meg som konsekvent og prinsipiell, for den har jo alltid tålt tidens tann. Den viser mennesket for mennesket og fremholder det sanne, det gode og det skjønne på en måte som jeg ikke hadde opplevd før.

POLITISK REISE

Samtidig som Knut Jørgen har beveget seg fra Den norske kirke til Den katolske kirke, har han også foretatt en politisk reise fra Høyre til Kristelig Folkeparti. Han forteller at intervjuet med ham selv og KrFU-lederen i Vårt Land har «tatt helt av», og at de har fått mange gode tilbakemeldinger fra både katolikker og andre i KrF. Han føler seg godt tatt imot i partiet som katolikk.

– Det er ingen hemmelighet at katolikker ikke var med på å stifte KrF, i 1933. Men at katolikker nå over tid har funnet veien til KrF – både som medlemmer, velgere og tillitsvalgte – det er og vil forbli en viktig del av partiet. Inn mot valget i 2025 er det en klar strategi for oss å nå verdibeviste velgere. vårt budskap er at katolikker er velkomne i KrF. De skal føle at deres stemme blir ivaretatt, **UNDERSTREKER** Knut Jørgen.

– *Hvorfor byttet du parti fra Høyre til KrF?*

– Jeg var fylkesleder i Trøndelag Unge Høyre i ett år til etter stortingsvalget høsten 2021, men jeg hadde vært medlem i Unge Høyre siden ungdomsårene og hadde flere forskjellige verv. Der var jeg alltid en konservativ stemme, og ønsket ikke at partiet skulle ta flere steg i en verdiliberal retning. På et tidspunkt blir det rett og slett for mange tap, og du merker at partiet går i en retning du ikke er komfortabel med.

– Det var ikke lang tid etter jeg gikk av

som fylkesleder, at jeg merket at mitt medlemskap i Høyre var tynnslitt. KrF sto der i sentrum som en mer prinsipiell og konservativ stemme, særlig i de verdispørsmålene jeg var opptatt av. Da det åpnet seg en mulighet for å jobbe i KrF, hadde vi samtaler om hvilken vei vi ønsket at partiet skulle gå og fant ut at jeg var en god match. Jeg har trivdes der siden.

KATOLSK SOSIALLÆRE PÅ TINGET

I Vårt Land-intervjuet sa Hadle Rasmus Bjuland at den kristendemokratiske idétradisjonen, som Kristelig Folkeparti identifiserer seg med i dag, bygger på katolsk sosiallære. Knut Jørgen forteller at det er flere prinsipper fra sosiallæren man kan finne igjen i KrFs politikk. Det gjelder for eksempel menneskeverd, retten til liv, solidaritet med fattige og arbeidere, og ikke minst subsidiaritet: at samfunnet skal bygges nedenfra og opp, at staten ikke skal bli for stor, og at mennesker skal gis ansvar.

– *Betyr det at alle katolikker bør stemme på KrF?*

– Det vil jeg være forsiktig med å si. »

DAGLIG VIRKE: Knut Jørgen jobber som kommunikasjonsrådgiver for Kristelig folkeparti på Stortinget. Dette intervjuet med ham ble gjort før Olaug Bollestad gikk av som partileder.

»
At katolikker over tid har funnet veien til KrF – både som medlemmer, velgere og tillitsvalgte – det er og vil forbli en viktig del av partiet.

TYDELIG: Samtiden er sprengklar for KrFs løsninger, sier Knut Jørgen Kirkeberg. Her på vei inn på Stortinget.

Det finnes ikke ett «riktig» katolsk parti, siden kirke og stat er skilt fra hverandre. Det jeg kan si, er at KrF ønsker å forene ulike stemmer: alt fra høykirkelige katolikker til kulturkristne og andre, deriblant familier som føler seg ivaretatt av KrFs politikk. Jeg tror ikke det er noe parti i det norske partilandskapet i dag som ivaretar katolske verdier bedre enn KrF. Det skyldes blant annet den hemningsløse liberaliseringen som vi ser på både venstre- og høyresiden i norsk politikk.

KLARE GRENSER

Knut Jørgen hevder at det er noen grenser som KrF ikke vil krysse, eller til og med nærme seg. Det gjelder i saker som abortgrenser, fosteresting og fosterreduksjon, aktiv dødshjelp, surrogati, assistert befruktning for enslige, kristen kulturarv og kristendomsundervisning i skolen, støtte til trossamfunn og trosfrihet – ja, til og med loven mot søndagsåpne butikker. Han slår fast at KrF er det eneste stortingspartiet som er konsekvent på ikke å følge trenden mot stadig mer liberalisering.

– For KrF og meg personlig er det også viktig å kjempe for å lindre fattigdom i Norge, å få bukt med matkøer og sosial nød generelt. Vi er opptatt av å styrke barnefamilienes økonomi med for eksempel kontantstøtte, der andre partier heller vil kutte mer i slike ordninger. Det er også klart at støtten til friskoler, deriblant de katolske skolene, skal ligge fast – om noe skal den styrkes. Dette er saker som opptar mange katolikker, sier han.

– *Har partiet en spesiell strategi for å nå ut til katolikker?*

– Jeg vil ikke si at KrF har mislyktes med å nå katolikker, fordi katolske stemmer jo er en del av KrF i dag. Det skal de fortsette å være. Men vi har kanskje ikke lyktes i stor nok grad med å møte katolikkene der de er. Derfor var det viktig for meg å invitere KrFU-lederen til Olsokfeiringen i juli. Mye av begeistringen og

engasjementet som har kommet i ettertid, har vist at det var riktig.

DE BESTE SVARENE

Knut Jørgen forteller at han har fått meldinger fra katolikker som synes at det var fint å se KrF i kirkerommet. Men det går begge veier. At Dag Inge Ulstein i år nominerte pave Frans til Nobels fredspris for andre gang, viser at Den katolske kirke også inspirerer KrF. Til slutt kommer den unge kommunikasjonsrådgiveren med et klart budskap:

– I en tid hvor verdier trues som aldri før, ikke minst av regjeringen vi har nå, er det viktig at vi er tydelige på at katolikker skal vite at deres stemme blir ivaretatt av KrF. Samtiden er sprengklar for KrFs løsninger, enten det gjelder begrensninger på skjermbruk i skolen, aldersgrenser på sosiale medier eller styrking av kristne verdier. Vi mener at de kristendemokratiske prinsippene og verdiene gir de beste svarene på vår tids utfordringer.

ALDO MORO

Knut Jørgen forteller at han har flere katolske inspirasjonskilder enn St. Antonius av Padova. I tillegg kommer pave Leo XIII og den katolske sosiallæren han introduserte, men også den tidligere italienske statsministeren Aldo Moro (1916–1978).

– Moro hadde en tese som jeg har hentet inspirasjon fra: Som kristendemokrater ønsker vi å bygge på kristne verdier, men samtidig være et bredt folkeparti. Det innebærer å være en forsonende kraft. Det er nettopp på et slikt grunnlag Dag Inge Ulstein nominerte pave Frans til fredsprisen: forpliktende fredsarbeid mellom stater og folk. Det er også en viktig tese i den katolske sosiallæren, sier han.

LIV I SANNHET OG SANNHET I LIV

Han har også fått mye ut av å lese vår egen Sigrid Undsets romaner og se hennes katolske draging

”
Det som er nytt etter konfirmasjonen er å være en del av Kirkens fulle fellesskap, å ha gått fra å være «katolsk» til å bli katolikk. Jeg vil ikke si at det føles som å komme hjem, for det er å komme hjem.

mellom linjene, å finne det katolske «i skyggene» og oppleve at det gir mening til livet. Men på ett område skiller han seg kanskje litt ut.

– Jeg har snakket med andre menn og kvinner på min alder som har ønsket å konvertere. Mange sier det samme: At man leser seg til det, for eksempel ved å lese G.K. Chesterton og C.S. Lewis og andre engelsktalende forfattere. Den måten å gjøre det på, traff meg aldri. For meg handler det om å finne liv i sannhet og sannhet i liv. Begge deler må gi mening, ikke bare det ene.

– *På hvilken måte former troen livet ditt?*

– Jeg har lært meg til en praksis med morgenbønn hver morgen, og så litt småbønner i løpet av dagen, i tillegg til å gå i messe hver søndag. Men det er ikke noe nytt for meg! Det som er nytt etter konfirmasjonen er å være en del av

Kirkens fulle fellesskap, å ha gått fra å være «katolsk» til å bli katolikk. Jeg vil ikke si at det føles som å komme hjem, for det er å komme hjem.

UTHOLDENHET

Knut Jørgen sier at det fremdeles er veldig mye han har lyst til å lære – ikke bare ved å lese, men også gjennom møter med mennesker og levd liv – for å få en større katolsk erfaring. Han er forberedt på at det kommer til å ta tid, men overbevist om at det kommer.

– Jeg vet at det gjenstår et eventyr for å se hvor Gud kaller meg hen. Når jeg tenker på det, blir jeg veldig begeistret og spent på det som venter. Som biskop Bernt skrev i sitt svarbrev til meg: Vit at troen handler om utholdenhet. Det gjør den virkelig, men jeg er motivert for å gå inn i den! •

DISKUSJONER: Synoden samlet i Paul VIs audienshall i Vatikanet for et år siden.
FOTO: Scanpix / Reuters

Pave Frans' synodalitet-prosjekt: **Hva er en kjærlig samtale?**

Nå i oktober er andre del av «synoden om synodalitet» i gang i Roma med temaer som fellesskap, deltakelse og misjon. For mange er det nok fremdeles noe uklart hva «synodalitet» innebærer. **Tre eksperter hjelper oss å klargjøre.**

TEKST: PATER TORBJØRN HOLT FOTO: PATER TORBJØRN HOLT OG PRIVAT

For et år siden var nærmere 400 kardinaler og biskoper fra hele verden, pluss prester, munk, ordenssøstre og legfolk, både menn og kvinner, alle med stemmerett, sammen en hel måned i Roma. I år møtes de igjen til intense samtaler og felles bønn i nok en måned. Paven tok selv del i mye av synoden i fjor, og vi så bilder av ham sitte sammen med delegatene ved runde bord. Det samme kan vi vente i år.

«KJÆRLIG SAMTALE»

Synodens oppgave er å «skjelne» veien fremover for Den katolske kirke. Den fremgangsmåten paven har valgt, er det han kaller synodalitet. Den engelske forfatteren Lavinia Byrne definerer det som en «loving conversation» – en kjærlig samtale.

Men hva skjer i denne flerårige synodeprosessen, og i hvilken grad er samtaler faktisk kjærlige?

Tre ulike eksperter basert i Roma har stilt opp til samtale. To av dem er jesuittprester – den samme orden som paven tilhører – den ene fra Irland og den andre fra Malta.

Den tredje er en amerikansk legmann, en profesjonell

PATER KONRAD GRECH er kirkehistoriker fra Malta.

CHRISTOPHER WHITE er Roma-korrespondent for National Catholic Reporter.

JESUITTPATER JAMES HANVEY er ekspert på spiritualitet og åndelig veiledning.

journalist som dekker paven og Vatikanet. Samtalene foregikk i desember i fjor og med oppfølgende samtaler i mars i år.

NØKKELBEGREPET «DISCERNMENT»

Jesuittpater **James Hanvey SJ** er ekspert i spiritualitet og åndelig veiledning og leder trossekretariatet ved jesuittenes internasjonale hovedkvarter i Roma.

Sentralt for pave Frans er det jesuittiske nøkkelbegrepet «discernment». Det er vanskelig å oversette godt til norsk. Det dreier seg om å skjelne mellom ulike veier, vurdere og velge rett kurs.

– *Hva betyr dette begrepet for pavens liv og tjeneste i praksis?*

– *Discernment* dreier seg om å være våken og åpen for å lytte til hvordan Den hellige ånd veileder enkeltpersoner og Kirken som helhet. Det er lett å gå glipp av hvor unik denne prosessen Frans har startet faktisk er. Vi har opplevd en svært omfattende samtaleprosess som har foregått i hele Den globale katolske kirke, kanskje særlig i kirkens «periferi», som paven er spesielt opptatt av.

Tidligere har slike synoder bare omfattet biskoper og i noen grad teologiske eksperter og vaticanbyråkrater. «Discernment» dreier seg om å arbeide frem mot en indre frihet hvor vi kan få innsikt i hvordan Gud arbeider i oss og i Kirken som helhet. Det må skje i fellesskap. Paven kaller det »►

«*Discernment* dreier seg om å være våken og åpen for å lytte til hvordan Den hellige ånd veileder enkeltpersoner og Kirken som helhet.»

JESUITTPATER
JAMES HANVEY SJ

FELLESBILDE: Pave Frans og medlemmer av synodens organisasjonskomite fotografert i Paul VIs audienshall i Vatikanet. FOTO: Scanpix / Reuters

«samtaler i Den hellige ånd». Dette har vært en ny erfaring for de fleste. I synoden vil det være så lett å gli tilbake i vanlig konferansemodus, bare med litt ekstra bønn. Det er ikke det paven ønsker, forklarer pater James Hanvey.

HELE GUDSFOLKETS TRO

– Mange har sagt at det pave Frans har som sitt store prosjekt er å virkeliggjøre visjonene fra Det annet vatikankonsil, det store fornyende internasjonale kirke-møtet som foregikk i Roma tidlig på 1960-tallet. Er det riktig?

– Ja. Vi ser at det gamle begrepet – *sensus fidelium* – hele Guds folks tro – kommer mye tydeligere i fokus igjen under pave Frans. Den katolske kirke har vært sterkt preget av det som kalles ultramontanisme, en Roma- og pavesentrert kirkemodell. Den har nok hjulpet kirken i vanskelige tider, for eksempel under begge verdenskriger, men kommuniserer dårlig i dagens verden. Synodalitet er en videreføring

av vatikankonsilets dynamiske tenkning om kirken. Konsilet uttrykte troen og synet på kirkens rolle i verden gjennom positive utsagn, i stedet for den tidligere modellen med å korrigere og fordømme.

Pave Frans ser prosessen og sin egen tjeneste som et dynamisk læreembede, hvor paven forsøker å skjelne eller erkjenne – «discern» – hva som er «*sensus fidelium*», hele Gudsfolkets tro.

«Jeg tror ikke at kirken vil være den samme etter denne synoden. Kirken beveger seg fremover.»

PATER KONRAD GRECH

Problemene kirken står overfor i dag vil kreve reformer på mange plan. I denne prosessen er det nødvendig å bevare kirkens enhet, men det er også av og til nødvendig å riste i ting for å nå frem til et punkt hvor endring og reell omvendelse er mulig.

– Hva tror du paven ønsker å oppnå?

– Paven forsøker å følge Den hellige ånd. Skal vi forstå hvordan han kommuniserer, må vi forstå forskjellen på dogmatiske og pastorale tilnærminger. Jeg tror ikke egentlig paven har noen spesiell overordnet plan. Det han hele tiden gjentar, er at vi må være en kirke for de fattige, dette har han sagt helt fra det første store dokumentet han utgav, *Evangelii Gaudium*. Han møter mye motstand. Noe av dette skyldes nok frykt eller et sterkt ønske om å holde fast på det som var bra før, sier pater James.

GUDS VILJE

En annen jesuittprest som følger synoden tett, er pater **Konrad Grech**, kirkehistoriker fra Malta. Nå er han åndelig veileder ved «Venerable English College» i Roma, det engelske presteseminaret hvor de norske seminaristene studerer. Pater Grech var en av de såkalte fasilitatorene i synoden. De bistår i gruppesamtalene rundt de runde bordene i konferansesalen.

– Hvordan forstår du som jesuitt begrepet «discernment»?

– Det er en fremgangsmåte vi lærte av den helige Ignatius, grunnleggeren av jesuittordenen. Vi prøver å finne og godta Guds vilje med vårt liv. Dette skjer aldri umiddelbart, det krever alltid en prosess som ofte er lang. Kommer det som skjer

med oss fra Gud eller fra hans fiende? Mange ulike faktorer spiller inn når vi må ta en beslutning. Det dreier seg til syvende og sist om å redusere mange muligheter til et valg mellom to alternativer, sier pater Grech.

– *Hvordan kan man skjelne den videre vei i et fellesskap?*

– Poenget er det samme i en gruppe som for en enkeltperson: å søke og finne Guds vilje. Det starter med ærlige innspill fra alle. Foregår samtalen i Den hellige ånd, ledsaget av både individuell og felles bønn, vil klarhet til slutt oppstå, både om det vi er enige og uenige om.

RETRETT

– *Synoden begynte med en retrett utenfor Roma ledet av den tidligere lederen for dominikanerordenen, den engelske pateren Timothy Radcliffe. Hva skjedde disse dagene?*

– Det var en åndelig forberedelse for selve synoden. Det var viktig å lede folk bort fra de ulike ideologiske konfliktene som preger mange miljøer i Kirken og i samfunnet i dag. På retretten dreide det seg om å dele åndelige erfaringer rundt de temaene synoden skulle samtale om.

– *Hvordan arbeidet man i synoden da den kom i gang for alvor?*

– Mange ulike emner ble diskutert, og stor vekt ble lagt på å lytte. Kardinaler og legfolk satt rundt de samme bordene. Alle lyttet til hverandre og sa til slutt hva de selv mente. Det ble laget korte rapporter. Sluttdokumentet var et resultat av en felles erkjennelsesprosess.

Frem mot siste del av synoden i oktober 2024, er det viktig at disse impulsene spres i hele Kirken. Mye dreier seg om å oppdatere og virkeliggjøre visjonene fra konsilet, å tolke tiden vi lever i, forstå verden og erkjenne at Kirken må være misjonerende. Vi må styrke kvinners og legfolks posisjon. Vi må møte den digitale tiden vi lever i og dens nye pastorale utfordringer. Selv om det fortsatt dreier seg om en bispesynode, er kvinner, prester og legfolk nå fulle synodedelegater med stemmerett. Ånden blåser oss fremover, ikke bakover.

FOLK MISFORSTÅR

– *Pave Frans har møtt mye motstand. Mye av dette kom til overflaten før og under synoden. Hva skyldes dette, tror du?*

– Noe dreier seg om at folk misforstår hva paven ønsker, og de misforstår hva tradisjon betyr i Kirken. Mange var skeptiske før synoden startet og trodde at paven ville endre kirkens lære. Da de forsto at han ikke ønsker å gjøre det, slappet mange av. Vi opplevde en åpen samtale med ærlig uenighet og reell tilnærming.

Jeg tror ikke at kirken vil være den samme etter denne synoden. Kirken beveger seg fremover. Guds folk vil bli sterkere engasjert. *Sensus fidelium*

– hele gudsfolkets tro og opplevelse er blitt viktige i denne prosessen, påpeker pater Grech.

«LESE TIDENS TEGN»

Min tredje og siste samtale var med **Christopher White**, Roma-korrespondenten for *National Catholic Reporter*, en viktig amerikansk mediekanal som dekker katolske nyheter. Chris er en erfaren journalist som er med paven på alle hans reiser, og som følger Vatikanet nøye.

– *Hvordan forstår du «discernment»?*

– Jeg forbinder det med konsillets tanke om å «lese tidens tegn». Pave Frans' første store dokument, *Evangelii Gaudium*, dreier seg om å forholde seg til verden rundt oss i bønn og varsom omtanke. Det innebærer en toveis samtale med folk.

Synoden startet med å lytte til folk verden over. Det er en aktiv, ikke passiv prosess. Samtalen må bli en del av kirkens DNA. Ved de runde bordene lyttet deltakerne til hverandres reaksjoner, og spørsmål ble stilt og besvart. Målet var en felles forståelse. Det førte til klarhet om hva man var enige om, hva man var uenige om, og om hvor mer studium og dialog var nødvendig.

FRUSTRASJON OG MOTSTAND

– *Hvilken retning tror du paven ønsker kirken skal ta?*

– Han opplever at Det annet vatikankonsils reformer stoppet opp i ti-årene som fulgte. Han er frustrert over all opposisjonen som konsillets visjoner møtes av.

– *Du kjenner og har snakket med svært mange av deltakerne. Hvordan opplever du stemningen blant synodedeltakerne nå?*

– Det er stor enighet i mange spørsmål. Svært mange setter pris på prosessen, også skeptikerne. Månedene frem til siste del av synoden vil bli vanskelige. Spenningene vil trolig øke når folk forstår at beslutninger må tas, og det er jo motstand mot pave Frans i en del miljøer.

– *Hvordan foregår denne motstanden?*

– Motstanden er liten, velorganisert og velfinansiert, med forbindelser til medieplattformer som virker mye større enn de reelt er. Frans ble valgt på et reformmandat. Desentralisering var et nøkkel-element her. Han tror at synodalitet er den eneste riktige måten å være kirke på i det tredje årtusen. Han ønsker å se lokale synoder med autoritet dukke opp. Han ønsker at mer skal besluttet lokalt. Det neste konklavet vil bli en avstemning over alt dette.

Men i Kirken er det avgjørende til syvende og sist i hvilken retning Ånden blåser, fremholder Christopher White i *National Catholic Reporter*. •

«Månedene frem til siste del av synoden vil bli vanskelige. Spenningene vil trolig øke når folk forstår at beslutninger må tas, og det er jo motstand mot pave Frans i en del miljøer.»

CHRISTOPHER WHITE,
ROMA-KORRESPONDENTEN
FOR NATIONAL CATHOLIC
REPORTER,

ORKNØYENE: Vil feire Hellig Olav i 2030

Orknøyene er kjent for sine norske forbindelser og to helgener som regnes som norske: Den hellige Magnus og den hellige Ragnvald Orknøyjarl. Kirkene der feirer ikke Olsok, men nå ser det ut til at en Olsokfeiring faktisk kan bli noe av.

TEKST: ØYVIND JOHANNES
VARDENÆR EVENSTAD

GLADNYHET: Kurator Fran Hollinrake får positive signaler om Olsokfeiring på Orknøyene.

KIRKWALL:

I forbindelse med det kommende tusenårsjubileet i 2030 tok Fran Hollinrake, kurator i St. Magnuskatedralen i hovedstaden Kirkwall, nylig kontakt med Orkney Norway Friendship Association. Hun forteller gledelig om positiv respons.

BLOMSTERKRANS

– De sa at de gjerne kunne tenke seg å lage et arrangement i katedralen, muligens med lokale musikere. Vi er så heldige på Orknøyene at vi har en hardingfele, og flere lokale skolebarn får hvert år opplæring i å spille den, sier Fran Hollinrake.

– Jeg har dessuten kontaktet Leslie Burgher, som er norsk konsul på Orknøyene. Også han har sagt at han gjerne vil markere jubileet i 2030 på én eller annen måte. I det minste kan vi få noen blomster til statuen vår.

Hollinrake viser til den norske tradisjonen med å henge en blomsterkrans på statuen av Hellig Olav på Nidarosdomens vestfront, hvert år på minnedagen 29. juli. Om ikke annet kan Olavsstatuen på Orknøyene få en lignende blomsterkrans til jubileumsåret og kanskje kan dette bli starten på en mer regelmessig Olsokfeiring?

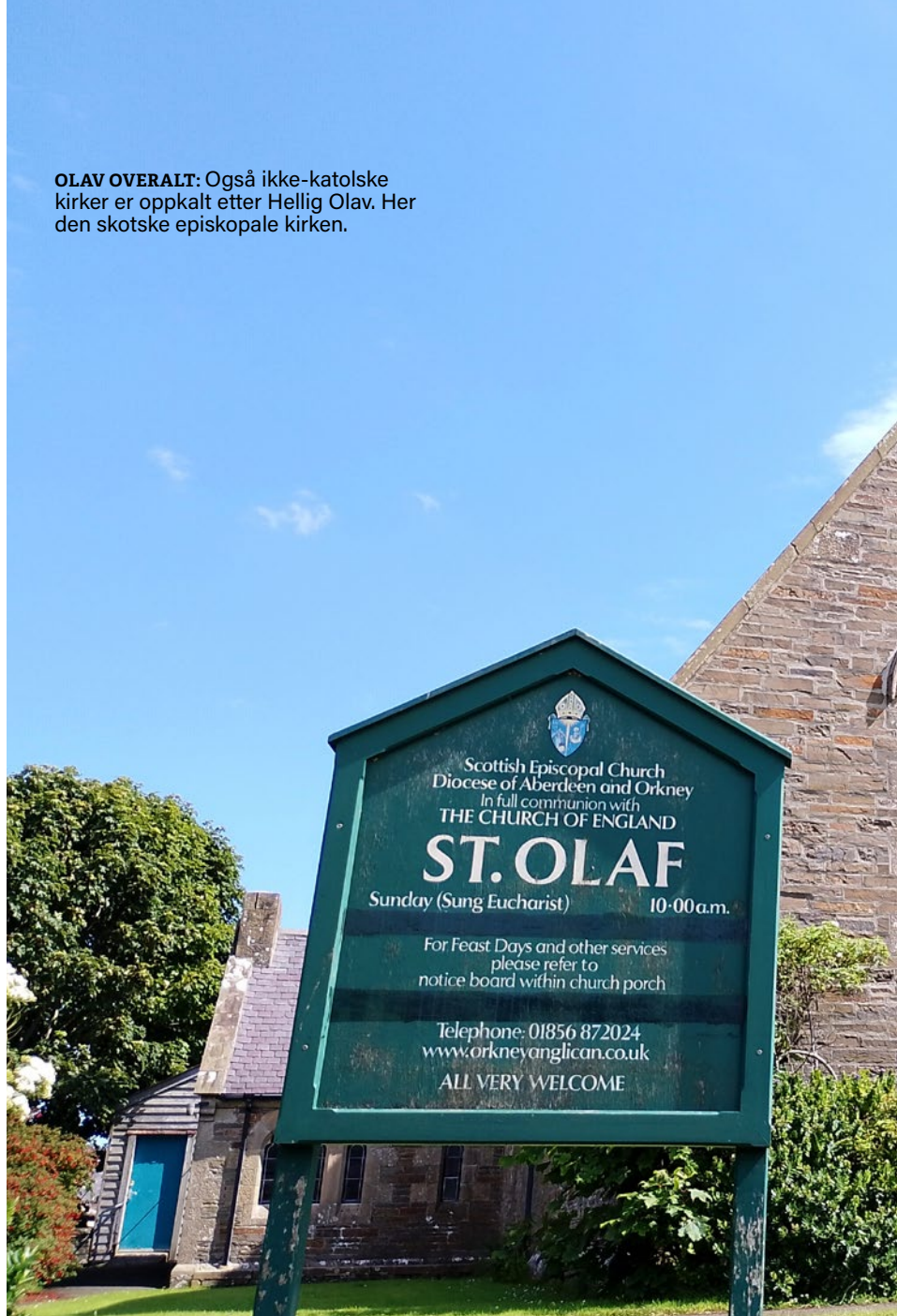
GAVER FRA NORGE

– Her er en vakker gave fra Norge: en statue av Hellig Olav, sier omviseren i St. Magnuskatedralen.

For henne er statuen, en kopi av statuen på Nidarosdomens vestfront som ble gitt i 1937, bare én av flere gaver fra Norge i katedralen – på linje med det store veggteppet fra Hordaland og den dekorerte plaketten fra Grimstad.

Orknøyene tilhører i dag Skottland og er dermed en del av Storbritannia. Øygruppen

OLAV OVERALT: Også ikke-katolske kirker er oppkalt etter Hellig Olav. Her den skotske episkopale kirken.

— “ —
Vi er så heldige på Orknøyene at vi har en hardingfele, og flere lokale skolebarn får hvert år opplæring i å spille den.
— ” —

var imidlertid norsk fra 800- til 1400-tallet og deretter underlagt Kalmarunionen. I 1472 ble den gitt til kong Jakob III av Skottland, i forbindelse med at han giftet seg med den unge prinsesse Margrete av Danmark.

LOKALE JARLER

Før dette, i den norske tiden, var Orknøyene styrt av lokale jarler. I *Orknøyenes saga* står det om stridigheter de norske jarlene imellom, og mellom dem og skotske jarler som Magbjod – eller *Macbeth*, som han er bedre kjent som.

Orknøyenes historie, som del av det norske riket, har etterlatt seg mange tegn. Blant dem er den store St. Magnuskatedralen i Kirkwall, som ble påbegynt i 1137. Den kalles «lyset i nord», har flere likheter med Nidarosdomen, og kom overraskende godt ut av den skotske reformasjonen på 1500-tallet – som ellers var ganske så streng og omfattende. Fra 1153 ble

GATENAVN: Her sto engang St. Olaf's Kirk.

Orknøyenes bispedømme underlagt det nyopprettede erkebispedømmet i Nidaros.

«JOMFRUEN AV NORGE»

I 1290 kom Margrete Eiriksdatter, som var norsk og kjent som «jomfruen av Norge», til Orknøyene. Ankomsten skal ha vært på South Ronaldsay, i nærheten av landsbyen som i dag heter St Margaret's Hope, som for ordens skyld er oppkalt etter den hellige Margareta av Skottland (ca. 1045–1093). Margrete skulle gifte seg med prins Edvard og bli kronet som dronning av Skottland. Dessverre ble hun syk i løpet av den lange sjøreisen, og døde kort tid etter. Liket hennes ble tatt med tilbake til Bergen og begravet i Kristkirken på Holmen.

Forbindelsene til Norge er fortsatt tydelige. Flagget som hilser turister velkomne i havnen i Kirkwall, er til forveksling likt det norske – inntil man ser at kanten rundt det blå korset i

midten er gul og ikke hvit. Befolkningen valgte dette som flagget sitt i en offentlig høring som ble holdt på Orknøyene i 2007. Det norske flagget er likevel å finne i suvenirbutikker, utenfor Det kongelige norske konsulat og inne i St. Magnuskatedralen.

KING HAAKON STREET

Orknøyingene er stolte av sin historie, som blant annet kommer til uttrykk i gatenavn som Earl Thorfinn Street, St Rognvald Street og King Haakon Street (antagelig oppkalt etter Håkon IV Håkonsson og ikke kong Haakon VII). Det er forholdsvis populært å lære seg norsk, og det pågår forsøk på å gjenopplive språket *norn* – en form for norrønt som ble snakket på Orknøyene og i Caithness (Katanes) på det skotske fastlandet. Norske navn som Ingrid, Magnus og Sigurd er ikke helt ukjente.

I 2023 stemte det lokale regionsrådet på Orknøyene for å utforske nye former for økt lokalt selvstyre. Å bli en del av Norge igjen ble nevnt som én av mulighetene, men det virker lite sannsynlig at det vil skje i nærmeste fremtid.

Hvert år feires Norges nasjonaldag 17. mai med flagging og tog i Kirkwall, arrangert »»

ORKNØYENE

Orknøyene er en øygruppe bestående av 200 øyer i Skottland, skilt fra nordkysten av Skottland ved et ti kilometer bredt sund.

Orknøyene har 22 000 innbyggere, et areal på 990 kvadratkilometer og er én av Skottlands 32 kommuner. Hovedstaden er Kirkwall.

Hovednæringer er fiske, jordbruk med kvegavl, grisehold samt produksjon av meierivarer og whisky.

Fra vikingtiden til middelalderen ble det snakket norrønt på Orknøyene. Etter hvert trengte lavskotsk inn fra middelalderen, men ennå på 1600- og 1700-tallet levde et norsk folkemål kalt *norn* (= norrønt) ved siden av lavskotsk. Mange norske navn og ord lever ennå i orknøysk dialekt.

Fra havnen i den skotske oljebyen Aberdeen går det daglig to ferger, Hrossey og Hjalmland, til Orknøyene og Shetland.

(Kilde: wikipedia/Store norske leksikon)

av foreningen Orkney Norway Friendship Association. Norges nasjonaldag feires riktignok også i den skotske hovedstaden Edinburgh, arrangert av en lignende forening, men på Orknøyene er den norske forbindelsen ekstra sterk. Den eneste synlige markeringen av Olsok i 2024 var bare et beskjedent norsk flagg som hang i solen utenfor konsulatet.

ORKNØYSKE HELGENER

Orknøyene har frembragt to store helgener, som i Norge regnes for å være norske, men som i Skottland regnes for å være skotske: Den hellige Magnus (ca. 1076–1117) og den hellige Ragnvald (ca. 1100–1158), begge med tilnavnet Orknøyjarl.

Ragnvald er mindre kjent, men har fått en gate i Kirkwall og angivelig to øyer – North Ronaldsay og South Ronaldsay – oppkalt etter seg. Det var Ragnvald, nevø av den hellige Magnus, som startet byggingen av St. Magnuskatedralen for å hedre sin hellige onkel.

Magnus har fått den store middelalderkatedralen i Kirkwall, hvor han fremdeles ligger begravet, oppkalt etter seg – i tillegg til gater, øl (både skotsk og norsk) og mye mer.

Den orknøyske forfatteren George Mackay Brown (1921–2006), som konverterte til katolisismen, var inspirert av *Orknøyingenenes saga*

ORKNEY MUSEUM: Steinfigur av Olav med krone og øks.

DETTE ER OPPKALT ETTER ST. OLAV PÅ ORKNØYENE:

St Olaf's Kirk og dermed hele Kirkwall.

St Olaf's Scottish Episcopal Church.

St Olaf's Wynd, gaten i Kirkwall hvor St Olaf's Kirk sto.

Olaf Place, et annet gatenavn i Kirkwall.

St Olaf's Cemetery, kirkegård utenfor Kirkwall hvor det ligger norske krigsseilere.

St Ola, det verdslige sognet som omfatter Kirkwall.

St Ola Hotel, et hotell ved havnen i Kirkwall.

St Ola, navn på ferger som tidligere gikk mellom Orknøyene og fastlandet.

og skrev romanen *Magnus* for å hedre den hellige jarlen. I sin selvbiografi skrev Brown at han ba om Magnus' forbønn minst én gang om dagen, og han oppfordret andre orknøyinger til å gjøre det samme.

900 ÅRS MARKERING

I 2017 ble St Magnus Way, en pilegrimsled som går fra Egilsay til katedralen i Kirkwall, åpnet som en del av 900-årsmarkeringen for Magnus' martyrdød i 1117. Det var på Egilsay at Magnus ble drept av sin krangleverne fetter, Håkon jarl. Biskop Bernt Eidsvig av Oslo og biskop Czeslaw Kozon av København deltok på den nevnte markeringen, som inkluderte en messe med de skotske biskopene i St. Magnuskatedralen.

Pater Colin Davies forteller til St. Olav tidskrift at det ikke er noen Olavsfromhet å snakke om blant katolikkene på Orknøyene.

Man kan igrunnen undre seg over at Olav ikke er bedre kjent blant katolikker, eller kristne generelt, på øygruppen. For det står tross alt en flott statue av Hellig Olav i katedralen, og opptil flere gater i Kirkwall er oppkalt etter ham. Det samme er det verdslige sognet St Ola, regionen som omfatter både Kirkwall og whiskydestilleriet Highland Park – selv om det er uvisst hvor det ble av den siste bokstaven i helgenkongens navn. En rekke ferger som gikk mellom Orknøyene og fastlandet i over hundre år, fra 1892 til 2002, hadde også navnet St Ola (I, II, III og IV).

På Orkney Museum i Kirkwall kan man se to steinfigurer som opprinnelig sto i katedralen: den ene av St. Magnus fra 1300-tallet, og den andre av St. Olav fra 1400-tallet. Også her er Olav fremstilt som konge, med krone og øks. Den norske Olavsstatuen fra 1937 er altså ikke den eldste på Orknøyene.

RAGNVALD BRUSSION

Elinor Gordon, prest i Den skotske kirke med ansvar for katedralen, forteller at bynavnet Kirkwall kommer fra en eldre kirke, St Olaf's Kirk, som ble bygd av jarl Ragnvald Brusesson på 1000-tallet. I dag er det bare en døråpning igjen av denne kirken.

Dette viser at Olavskulten spredte seg raskt etter helgenkongens død i 1030. Innen få år begynte man å bygge kirker viet Hellig Olav så langt borte som på Orknøyene. I *Orknøyingenenes saga* står det: «Om Ragnvald Brusesson skal det sies at han var med i slaget på Stiklestad den gang da Olav den hellige falt. Ragnvald kom seg bort med de andre som flyktet.»

HYLLER OLAV

I forbindelse med 125-årsjubileet til St Olaf's

Scottish Episcopal Church i 2001, stilte man ut et hittil upublisert dikt fra 1993 om St. Olav av George Mackay Brown. Det hyller Olav for å ha samlet det norske riket og beskriver Olavs martyrdød som en etterligning av Kristus. Brown ber også om Olavs forbønn for fred, i land som er herjet av krig og konflikt, på samme måte som Norge var det i Olavs tid.

I lys av det kommende tusenårsjubileet i 2030, kan dette reise et spørsmål om ikke Olav burde regnes som en orknøysk helgen?

ST. MAGNUS-KATEDRALEN: Påbegynt i 1137 av jarl Ragnvald for å hedre hans onkel Magnus Erlendsson. Katedralen har flere likhetstrekk med Nidarosdomen.

Han ble tross alt minnet og feiret der før både Magnus og Ragnvald, i den eldste kirken i Orknøyenes største by. Hellig Olav ser ikke ut til å ha satt fot på øyene, men skal ha knyttet dem nærmere Norge ved å inngå allianser med de lokale jarlene. Dermed hadde han altså flere forbindelser til Orknøyene, politiske så vel som åndelige.

MAGNUS OG OLAV

Det finnes faktisk også en direkte forbindelse mellom de to helgenene Magnus og Olav. Kort tid etter at Magnus døde, ble han begravet i Kristkirken på Birsay. Der står det i dag en kirke som er viet St. Magnus.

Rundt 20 år senere ble levningene hans flyttet til Olavskirken i Kirkwall, etter at Magnus viste seg i en drøm for en mann som het Gunni og ba ham om det. Først da, i 1137, begynte arbeidet med å bygge St. Magnuskatedralen for å huse relikviene.

Hvis fortellingen er sann, ønsket Magnus selv å bli lagt til hvile på et sted som var viet Olav den hellige. Det vitner om en sterk, åndelig forbindelse mellom to helgener som begge led martyrdøden og ble drept av sine egne landsmenn. Kanskje Olav igjen vil bli bedre kjent på Orknøyene og ikke minst i Kirkwall, stedet som er viet den hellige Magnus. •

DAGLIG FORBINDELSE: Fra Aberdeen til Orknøyene går det to ferger hver dag.

«I år 1257, bare 23 år gammel, la Kristina ut på en farefull reise til Spania. Sammen med henne reiste mer enn 100 mennesker – blant dem noen av Norges fremste kvinner og menn.»

NILS BERGSLIEN: Kristinas av Tunsbers avreise til Spanien.

Statuen av prinsesse Kristina i landsbyen Covarrubias i Nord-Spania.

Landsloven og EN NORSK PRINSESSE

750-års-jubileet for Landsloven markeres bredt, og med den verdighet det fortjener. Vi snakker om et av de viktigste dokumenter i vår historie. Et lovverk som bidro til å gjøre Norge til Norge. Men loven har en europeisk forhistorie. Det er en fortelling som går utenpå mye god diktning. I hovedrollen finner vi en ung norsk prinsesse.

TEKST: ARNT STEFANSEN

Hun het Kristina, og var datter av Norges store middelalder-konge Håkon Håkonsson. Hun var dermed søsteren til Landslovens «far», Magnus Lagabøte.

I år 1257, bare 23 år gammel, la hun ut på en farefull reise til Spania. Sammen med henne reiste mer enn 100 mennesker – blant dem noen av Norges fremste kvinner og menn.

Kristina var på vei for å gifte seg. Og den vordende brudgommen var bror til den mektige kongen av Kastilla – det største riket i Spania.

GIFTEMÅLET VAR EN KJENDISNYHET som vil få et datidens «Se og Hør» til å gå fra konseptene. Og i fravær av kjendisblader ble jobben gjort av skalden – i dette tilfellet Sturla Tordsson, nevø av selveste Snorre Sturlasson. Teksten er å finne i «Håkon Håkonssons saga», der det står: «Kong Håkon ga henne i medgift så mye gull og brent sølv, hvitt og grått pelsverk og andre kostbarheter at ingen hadde hørt at en kongsdatter fra Norge hadde fått større medgift før.»

Etter en lang og strevsom reise fra Tønsberg, via Jarmouth i England, Paris og Barcelona, kom det store følget til nordspanske Valladolid, der kongehuset holdt til på denne tiden. Ankomsten skildres på høystemt vis av skalden: «Kongen lot jomfruen få hus der i byen og æret henne høyt på alle måter; ingen utlending hadde kommet der før, mann eller kvinne, som hadde blitt så godt mottatt på alle måter som hun ble.»

NOEN MÅNEDER SENERE, i mars 1258 gikk prinsesse Kristina og kongens bror, prins Felipe, til alters i stiftskirken Santa Maria Mayor i Valladolid. Bryllupet ble feiret med «den største prakt som kunne være i det landet», som det står i sagaen.

Kong Alfonso X av Kastilla var en av de store middelalder-kongene. Han er blitt kalt «spansk vitenskaps grunnlegger», og for sin innsats for vitenskap, kultur og lovgivning fikk han tilnavnet «El Sabio», Den Vise.

DA DRONNING KRISTINA kom til Spania med sitt følge, var han i gang med sitt største prosjekt, «Las Siete Partidas», en lovsamling som skulle gjøre Kastilla ledende i Europa når det gjaldt rettspleie. (Kongeriket Sicilia fikk riktig nok en lignende lovbok tidligere på 1200-tallet, men den omfattet i hovedsak bare strafferett.)

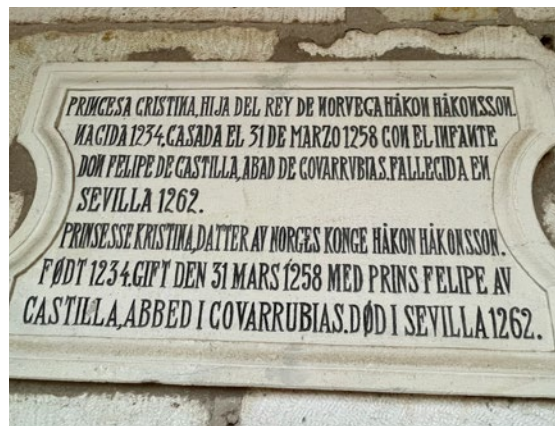
«Las Siete Partidas» var en samling av all lovgivning som fantes i Kastilla, slik at det nye rettssystemet dekket de fleste områder av samfunnslivet. Dermed kan man snakke om en tidlig utgave av en moderne rettsstat.

DA DE NORSKE UTSENDINGENE kom tilbake til Norge kunne de fortelle sin konge om det spanske

En tekst over sarkofagen, på spansk og norsk, forteller om Kristinas giftemål og død i Spania.

den franske konge. Og han utvekslet gaver med sultanen av Tunis og med kongene i Spania.

Men det kongelige norsk-spanske giftemålet i middelalderen fikk ingen varige følger for forholdet mellom de to kongerikene på Europas ytterkanter. Prinsesse Kristina døde, tragisk nok, etter bare fire år i Spania – kun 28 år gammel. Og etter dette ble forbindelsene brutt.

MEN KRISTINAS JORDISKE LEVNINGER ble funnet på 1950-tallet i en kirke i landsbyen Covarrubias i Nord-Spania. Dermed ble det knyttet nye bånd mellom Spania og Norge. En kulturfestival med norske artister blir holdt i landsbyen hver høst. Og for noen år siden ble en mer enn 760 år gammel drøm gjort til virkelighet. Ifølge «Håkon Håkonssons saga» skal Kristina

ha bedt sin ektemann om å bygge en kirke til ære for Olav den Hellige, Norges skytshelgen. Det ble aldri gjort, men på 1990-tallet tok frivillige i den såkalte «Kristina-stiftelsen» tok opp tråden. Og i 2011 ble St. Olavs-kapellet innviet i Covarrubias.

Prinsesse Kristinas giftemål på 1200-tallet har altså satt dype spor, og gitt et viktig bidrag til arbeidet med Landsloven som i år har sitt 750-års jubileum. Dette bekrefte i Jørn Øyrehagen Sundes bok av i år, *Kongen, lova og landet*: «Truleg var det giftermålet mellom den norske prinsesse Kristin og den kastiljanske prins Filip i 1258 som sette i gang prosessen fram mot Landslova» (s. 174). •

lovarbeidet. Håkon Håkonsson var også opptatt av å skape et rettssamfunn, og ville blant annet fjerne den gamle retten til «blodhevn», som hadde ført til tragedie for så mange familier i Norge. Kunnskapen som ble brakt fra Spania var derfor en viktig inspirasjon i det norske lovarbeidet, og man fulgte de samme prinsippene. Det synes derfor å være enighet om at «Las siete partidas» var en modell i arbeidet frem mot Landsloven som ble innført av Håkons sønn Magnus (Lagabøte) i 1274.

KONTAKTEN MED KASTILLA gjorde at Norge ble et foregangsland i det nordlige Europa når det gjaldt rettspleie. Sverige fikk, for eksempel, ikke sin landslov før rundt 1350. Det norske riket hadde for øvrig sin største utstrekning under Håkon Håkonsson, og var en betydelig europeisk makt. Kongen hadde gode forbindelser med viktige ledere, som den tysk-romerske keiser, paven i Roma og den engelske- og

«Kontakten med Kastilla gjorde at Norge ble et foregangsland i det nordlige Europa når det gjaldt rettspleie.»

EMANUEL VIGELANDS ROSEVINDU:

Norske helgener på Akershus slott

I 1943 ble det store rosevinduet i Olav Vs hall på Akershus slott blåst ut og ødelagt av Filipstad-eksplosjonen i Oslo havn. 80 år senere, våren 2023, ble en fullstendig rekonstruksjon av Vigelands rosevindu endelig avduket. På ny stråler solen gjennom mangefarget glass i Olav Vs hall på Akershus.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Emanuel Vigeland (1875–1948) er i dag kanskje best kjent som lillebroren til skulptøren Gustav Vigeland (1869–1943), skaperen av den monumentale Vigelandsparken i Oslo. Emanuel Vigeland jobbet også innen monumentalkunst. Det gamle kapell på Vestre Gravlund og Vigelands eget mausoleum på Vinderen er to av Oslos skjulte kunstskatter. Rosevinduet, med norske helgener, er et av Emanuel Vigelands hovedverker og et høydepunkt i norsk glassmalerkunst.

EN AV NORDENS FREMSTE GLASSMALERE

Rosevinduet – vendt ut mot Pipervika, Rådhusplassen, og Aker brygge – er kanskje det mest synlige av alle Vigelands verker. Likevel er det få som vet om det, for glassmaleriet må oppleves innenfra Akershus slott. Dessuten er det bare litt mer enn ett år siden vinduet kom på plass igjen.

I sin samtid var Emanuel Vigeland ansett som en av Nordens fremste glassmalere, med oppdrag i både Norge, Sverige, og Danmark. I dag regnes han som en fornyer av glassmaleri, mosaikk og freskomaleri. Han anses som en pioner innen nyere norsk kirkekunst.

AKERSHUS SLOTT

Akershus slott ble grunnlagt på slutten av 1200-tallet av Håkon den 5. Magnusson (1270–1319); også kjent som «Håkon den hellige». Festningen ble delvis ødelagt av lynnedslag og brann i 1527. På 1600-tallet ble festningen utvidet og borgen ombygd til et renessanseslott. Slottet forfalt på 1800-tallet. I tiden før unionsoppløsningen i 1905, vokste det frem et krav om restaurering og gjenoppbygging. Etter unionsoppløsningen ble restaurering en prioritet. Akershus

festning skulle bli et landemerke som representerte norsk selvstendighet, og slottet skulle tjene som regjeringens representasjonslokaler.

KONGEHALLEN

Da Emanuel Vigeland omkring 1916 fikk i oppdrag å utsmykke Kongehallen på Akershus, begynte restaureringen av hallen – ledet av arkitekt Holger Sinding-Larsen (1869–1938) – å nærme seg slutten. Det engelskinspirerte, nygotiske tretaket var på plass, men hallen manglet et rosevindu. Vigelands rosevindu sto ferdig omkring 1920–21 og hallen fikk nå tilnavnet Rosehallen. I 1967 ble restaureringen av slottet avsluttet, og hallen fikk navnet Olavshallen etter Olav V. I 1991, da Kong Olav V døde, fikk hallen sitt nåværende navn.

Rosevinduet var både historisk motivert og inspirert. Visuelt søkte Vigeland skjønnheten i de franske middelalder-katedralenes glassmalerier, og motivmessig søkte Vigeland seg tilbake til det katolske Norge og helgenene assosiert med Norgesveldets storhetstid.

Nasjonsbygging var på agendaen på begynnelsen av 1900-tallet. Begrepet «Norgesveldet» og ideen om Norges stormaktstid, vant tilslutning blant århundreskiftets historieskribere og de brede lag.

NORGESVELDETS HELGENER

Vigelands glassmalerier er innfattet i en ny-gotisk ramme av kleberstein med grindverk tegnet av restaureringsarkitekt Sinding-Larsen. «Det sentrale motivet i rosevinduet er Agnus Dei», skriver Vigeland i et brev til Forsvarsdepartementet i 1922. *Agnus Dei*, Guds lam, representerer den seirende Kristus. «Lammet med seiersfanen», sier Vigeland, «er omgitt av livets »»

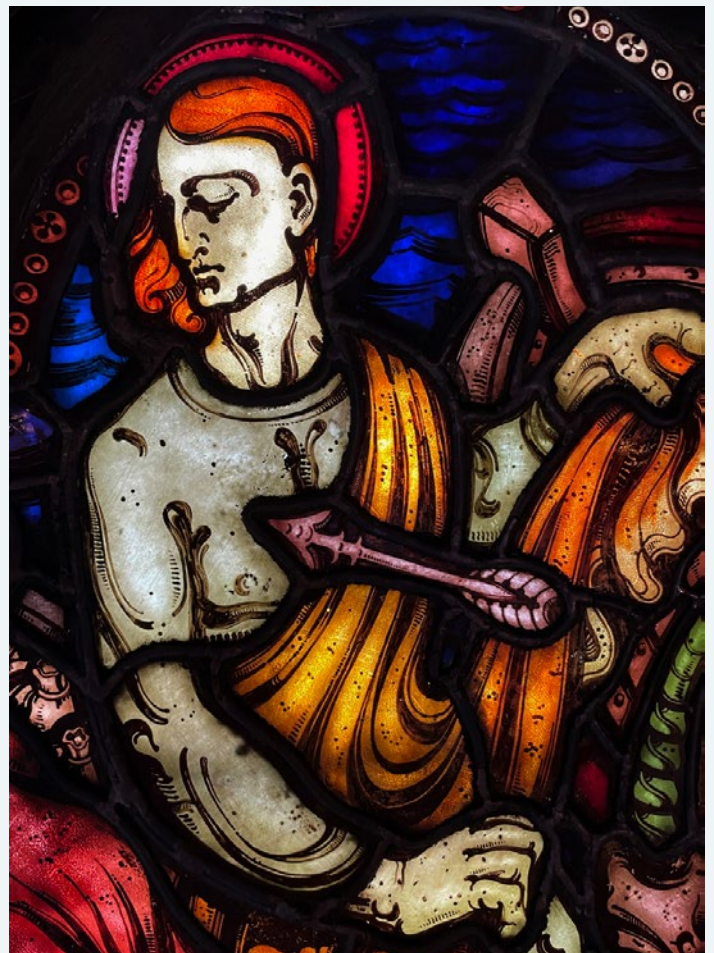

GUDS LAM: Det sentrale motivet Agnus Dei er omkranset av åtte glassmalerier som representerer Jomfru Maria og helgener fra middelalderens Norgesvelde. Foto: Kjartan Hauglid, Emanuel Vigeland Museum

«Motivmessig søkte Vigeland seg tilbake til det katolske Norge og helgenene assosiert med Norgesveldets storhetstid.»

SYNLIG: Rosevinduet er vendt ut mot Pipervika, Rådhusplassen, og Aker brygge.

ST. HALLVARD: Detalj fra Rosevinduet som viser Oslos skytshelgen. Foto: Kjartan Hauglid, Emanuel Vigeland Museum

AGNUS DEI: «Det sentrale motivet i rosevinduet er Agnus Dei. Lammet med seiersfanen er omgitt av livets tre. Nedenunder livets vann», skriver Vigeland i et brev til Forsvarsdepartementet i 1922.

tre. Nedenunder livets vann». Agnus Dei er omkranset av åtte glassmalerier som representerer Jomfru Maria og helgener fra middelalderens Norgesvelde.

Øverst, rett over Agnus Dei, troner Jomfru Maria og Jesusbarnet. Videre (med klokken) følger St. Olavs død. Deretter St. Hallvard som, skriver Vigeland, «beskytter den fruktsommelige kvinne i Drammensfjorden. Den ene forfølgeren skyter en pil på St. Hallvard». St. Svithuns ikonografi, slik den fremstilles i det neste maleriet, er noe ukjent. Vigeland forklarer maleriet slik: «St. Svithun beskytter mennesket mot tre furier (fortid, nutid, og fremtid)». Det neste maleriet, under Agnus Dei, representerer St. Sunniva etter at hun har søkt tilflukt i hulen på Selja.

De fire norske helgenene i denne gruppen er skyts-helgener for fire viktige norske kystbyer: Trondheim (Olav), Oslo (Hallvard), Stavanger (Svithun), og Bergen (Sunniva).

ISLAND OG VESTERHAVSØYENE

Det sjette motivet, i følge Vigeland, fremstiller «St. Magnus død. Hans uvenns kokk kløver hans hode». Den hellige Magnus Orkenøyjarl (ca. 1076–1117) er Orkenøyenes skytshelgen. Det syvende motivet, til venstre for Agnus Dei, beskriver Vigeland som «St. Tor [som] synger for syke dyr så de blir friske». St. Thorlákr Thorhallson av Skálholt (1133–1193) er Islands skytshelgen.

Det siste motivet øverst til venstre, forklarer Vigeland, er «St. Jon [som] vasker føttene på fem fattige. Siden gir ham dem rike gaver». St. Jón Ögmundsson av Hólar (1052–1121) var biskop av Nord-Island, og ved siden av St. Thorlákr er Jón den ene av to helgener i Kirkens historie som har blitt helligkåret ved parlamentsvedtak (på Alltinget i 1200).

De fire helgenene fra Vesterhavsoyene og de to Islandske bispedømmene, representerer Norges utstrekning under Norgesveldets storhetstid.

ETT TONN SPRENGSTOFF

Rosevinduet ble blåst ut i forbindelse med Filipstadulykken i Oslo den 19. desember 1943, i en av den andre verdenskrigs største eksplosjonskatastrofer i Norge. Mer enn et tonn ammunisjon og militært sprengstoff gikk i luften og 120 nordmenn og tyskere ble drept.

For rosevinduet del var dette også en katastrofe. Noen av glassmaleriene lot seg bevare, og de ble satt tilbake i grindverket så sent som i 2001. Resten av rosevinduet sto «tomt» med fargeløse glass mot vær og vind.

HEMMELIG ROM

I 2003 ble tegningene til rosevinduet oppdaget på et hemmelig rom på Emanuel Vigeland-museet, hvor det også ble funnet kasser med glasskår som stammet fra vinduet. Disse funnene gjorde det mulig å rekonstruere rosevinduet opprinnelige design, og fargene lot seg også gjenskape.

Emanuel Vigelands rekonstruerte rosevindu ble avduket av Riksantikvaren fredag 28. april 2023, hele 80 år etter ødeleggelsen. Agnus Dei, Jomfru Maria, og de nordiske helgenene våker på ny over Akershus slott og innseilingen til Oslo by. •

«Det sentrale motivet i rosevinduet er Agnus Dei, skriver Vigeland i et brev til Forsvarsdepartementet i 1922.»

Jeg er det levende brød, kommet fra himmelen. Den som spiser av det, skal leve i all evighet. Det brød som jeg gir, er da mitt eget legeme, hengitt for verdens liv. (Joh. 6,51).

Det Jesus sier og gjør, peker frem mot brødunderet i messen

TEKST: PATER PÅL BRATBAK

Hvert tredje år inviterer Kirken oss til å grunne over Johannes-evangeliets sjet-te kapittel hele fem søndager på rad. I alle kirker verden over, fra den siste søndagen i juli til og med den siste søndagen i august, har vi i år igjen derfor hørt Johannes fremstilling av brødunderet.

JESUS UTRETTET MANGE MIRAKLER, men dette er det eneste som alle fire evangelister skriver om. Dermed forstår vi at det står i en særstilling; det føyer seg ikke bare inn i rekken av mirakler. Johannes er den som dweler lengst ved denne hendelsen, og det er fremfor alt han som hjelper oss til å forstå hvorfor dette mirakelet står i en særstilling i Jesu liv og virke, og i Kirkens liv og virke.

Historien begynner med å vise oss at mirakelet kunne finne sted fordi en liten gutt var villig til å gi Jesus de fem brød han selv hadde tatt med seg for ikke å bli sulten. Det lille han gir til Jesus, blir mat til tusener. Vi kan selv bidra til at mirakler skjer om vi gir det vi har til Jesus, og lar ham velsigne det og bruke det.

SÅ FØLGER FORKLARINGEN. «Jeg er det levende brød, kommet fra himmelen;», sier Jesus, «og den som spiser av det, skal leve i all evighet. Det brød som jeg gir, er da mitt eget legeme, hengitt for verdens liv.» (Joh. 6,51). Johannes forteller oss at dette ble utålelig tale for mange av tilhørerne. De begynner å diskutere med hverandre. «Hvordan,» sa de, «kan denne mann gi oss sitt eget legeme å spise?» Til dette svarte Jesus: «Sann mitt ord! Dersom dere ikke spiser Menneskesønnens legeme og drikker hans blod, finnes heller ikke liv i dere.» (Joh. 6,52-53). Og mange forlater ham (jf. Joh. 6,66).

Det er verdt å merke seg at Jesus ikke stopper dem. Den eneste forklaringen må være at han mente det han sa. Hadde Jesus ment at det han sa skulle forstås på en billedlig måte, ville han ha fortalt dem det, slik at de ikke vendte ham ryggen på feil grunnlag – slik han gjorde da Nikodemus ikke kunne forstå hva han mente med å bli født på ny (jf. Joh. 3,1-8). Nå lar Jesus dem bare gå.

VI ER PRIVILEGERTE. Å forstå hva Jesus snakker om, er lettere for oss enn for dem som opplevde mirakelet for snart 2000 år siden. Vi kan lettere se at det Jesus sier og gjør, peker frem mot det brødunderet vi er vitner til hver gang vi feirer messen. Som Jesus tok imot brødene fra den lille gutten, ba takkebønnen, og delte ut (fr. Joh. 6, 11), tar i dag presten, i Kristi sted, imot brødene, ber takkebønnen og deler dem ut. Det vi mottar i messen, er brødet fra himmelen, det brødet som gir verden liv, og som ikke er likt det våre forfedre spiste i ørkenen (jf. 2. Mos. 16) De døde, men «den som spiser dette brødet, skal leve i all evighet.» (Joh. 6,58).

KLARER VI Å TA DETTE TIL OSS? Eller er det utålelig tale? «Den som spiser dette brødet, skal leve i all evighet.» Med denne setningen avsluttes leeringen som ofte brukes når syke mottar den hellige kommunion hjemme eller på sykehus.

Tidlig i min prestetjeneste besøkte jeg jevnlig en eldre kvinne på sykehjem med kommunionen. Hun var dement. Og da jeg leste fra evangeliet, hørte hun denne setningen på ny som om det var første gang. Hun brøt spontant ut: «Det er da vidunderlig!» Og hun hadde jo helt rett. Jeg er den demente kvinnen evig takknemlig for at hun minnet meg på nettopp det. •

JEG VET EN DEILIG HAVE: Hagen ble velsignet av sogneprest dom Alois Brodersen.

1 BERGEN

Søster Marys velsignede klosterhage

■ Sr. Mary Doyle SFX døde søndag 2. juni 2024. Dagen etter begravelsen tirsdag 11. juni ble hun hedret med sin egen klosterhage ved St. Paul gymnas, Bergen. – Når hagen er oppkalt etter søster Mary, som i går ble gravlagt på andre siden av Lungegårdsvannet, passer det å si som vi gjør i kirken: Det er i sannhet verdig og rett, konkluderte Peder Solberg, førstelektor i teologi, religion og filosofi på NLA Høgskolen og lærer i kristendom på St. Paul gymnas ved åpningsseremonien av hagen.

2286 METER OVER HAVET: P. Josefs preken trakk de store linjene i historien om fjell som guddommelig møteplass. Foto: Maria Ulltveit-Moe

2 DOVREFJELL

Feiret messe på «Norges tak»

■ – Flere av pilegrimene ble dypt rørt. Å feire messe på «Norges tak» er noe av det fineste de noen gang har vært med på, sier turprest Josef Ottersen om pilegrimenes messefeiring på Snøhetta. I sommer gikk en av de to NUK-pilegrimsgruppene til Dovre for å gå Olavsleden mot Nidaros. De unge pilegrimene gikk fra Otta i Gudbrandsdalen og klatret opp stigningen til Dovrefjell. I den norske fjellheimen gikk de blant annet opp Snøhetta, Norges høyeste fjell utenfor Jotunheimen, og feiret messen i spektakulære omgivelser.

Norge rundt

KART: FREEVECTORMAPS.COM

PREMIEREKVELD: Rektor Elisabeth forteller om filmen om St. Eystein skole under jubileumsfeiringen i juni. Foto: Johannes Øyen

3 BODØ

Feiret St. Eystein skole

■ I år er St. Eystein skole, Bodø, 20 år. Helgen 21.–22. juni feiret tidligere og nåværende lærere og elever den katolske grunnskolen, som ble åpnet i 2004. De hadde åpen dag og filmvisning.

– Målet med denne feiringen er å synliggjøre skolen. Vi synes at mange må få vite om St. Eysteins skole og hvordan vi har det, sa rektor Elisabeth Thielemann til publikum

under premieren på den tidligere eleven Leo Plakettis film om skolen.

– Skolen gir elevene mulighet til å jobbe på andre måter. Det er ikke som en vanlig skole, hvor det bare er skriving og sånt. Da de så at jeg var interessert i film, så valgte de å tilrettelegge ting. Plutselig så jeg at vi hadde fått iPad-er her, forteller Plaketti.

OLSOKMESSE I NIDAROS-DOMEN: Biskop Erik Varden feiret messen sammen med ordensfolk og troende i en fullsatt kirke. Foto: Ivan Vu

OLSOK-TV: Feiringen av olsok i Oslo ble delt av NRK Kveldsnytt.

KONGEN OG PRINSEN: Prosesjon med Olavsrelikvien returnerer over Prinsens gate fra Nidarosdomen til St. Olav domkirke, Trondheim. Foto: Ivan Vu

OLSOK

FEIRET OLSOK MED HODE OG HJERTE

■ Olsok i Oslo tilbød i år både Olsokseminar, Olavsforedrag, guide- og vandring i Akersveien – og selvsagt: Olsokmesse 29. juli ved Helligdomsarmen i St. Olav domkirke. Trondheim stift feiret også Norges evige konge vakert og verdig på stedet for hans martyrium, Stiklestad, og siste hvilested: Nidarosdomen.

KRISTENRETT OG LANDSLOV

90 personer fulgte Olsokforedraget i Oslo katolske bispedømmes storstue, Menighetssalen i Akersveien. Tre foredragsholdere kastet med sin kunnskap lys over årets aktuelle tema: Det doble jubileum for henholdsvis Kristenretten (1000 år) og Landsloven (750 år). De ble

ledsaget av konferansier p. Torbjørn Holt, som selv oppsummerte dagen og utla Hellig Olavs rolle i (den alltid pågående) kristningen av Norge sett med katolske øyne. Alle foredrag ble holdt under samme parole: «Fra hedendommens brutalitet til kristendommens barmhjertighet».

Historiker og forfatter Øystein Morten foredro om «Vikingkongenes tro», forfatter og fagleder Ole Petter Erlandsen om «Hva endret seg med kristenretten?», mens rettshistoriker Brage Thunestvedt Hatløys foredrag bar tittelen: «Kristenrett. Landslov. Norge 2024».

Etter olsokmessen i St. Olav domkirke returnerte de troende til Menighetssalen for årets Olavsforedrag om St. Hallvard og St. Olav: Det ble mesterlig fremført

av forfatter og kunsthistoriker Ole Rikard Høisæther.

HØYMESSE I NORGES HJERTE

Trondheim stift hadde tradisjonen tro et ambisiøst program for nasjonalfeiringen av Hellig Olav: Lørdag 27. juli feiret de åpningsmesse i St. Olav domkirke, Trondheim. Søndag 28. juli valfartet menighet og pilegrimer til høymesse på Stiklestad og prosesjon til det katolske kapell med Olavsrelikvien. På programmet mandag 29. juli sto Olsokforedrag om Erkebisppegården «En kirkefyrstes palass i den nordligste kirkeprovin-sen» ved Øivind Lunde, i tillegg til feiringens liturgiske høydepunkt: høymessen i Nidarosdomen.

4 SELJA

St. Sunniva-bølge slår over landet

■ Tidligere i juli arrangerte Norges Unge Katolikker for første gang pilegrimstur til Selja. Planen er at det kan bli et årlig arrangement for unge voksne.

Diakon Mathias Bruno Ledum stilte som turlleder for NUK. Han opplevde selv som ung voksen at et besøk til Selja fikk stor betydning for troslivet. Han dro for første gang til Selja våren 2015, som var året han mistet moren sin i kreft. En periode med sorg, frustrasjon og vanskeligheter med å stole på Gud fulgte. Selja ble en del av et viktig vendepunkt.

– Jeg trengte sårt å bli minnet på Guds uendelige barmhjertighet og hans gode forsyn. Den sommeren fant jeg, forutenom sakramentene, en stor trøst og helbredelse i tre konkrete ting: å dra på barneleir sør med NUK og å dra på pilegrimsturer til henholdsvis Selja og Nidaros.

NÅ OG DA: Diakon Mathias Bruno Ledum var på Selja første gang i 2015 (nederst). Siden da er det mye som har skjedd. I løpet av seks år med formasjon og studier som prestestudent har han besøkt Selja flere ganger. I år var hans første gang på øyen som nyordinert diakon.

1 FÆRØYENE

Beholder abortlov fra 1965

■ Lagtinget, Færøyenes lokale parlament, har med knappest mulig margin stemt nei til å endre øygruppens abortlov. Færøyene beholder dermed sin abortlov fra 1956: abort tillates kun om kvinnens eller fosterets helse er alvorlig truet, om kvinnen er voldtatt eller utsatt for incest, eller om hun blir vurdert til å være uegnet til å ta seg av sitt barn. Danmark og Grønland har en annen lov enn Færøyene. Siden 1973 har det vært fri abort frem til 12. uke. Danmark har nylig endret loven og tillater fri abort til 18. uke. *(Respekt)*

2 KONGO

Katolikker henrettet av islamister

■ 14 katolikker, noen av dem meget unge, i Den demokratiske republikken Kongo, ble i mai halshugget etter å ha nektet å konvertere til islam. Ugjerningen ble utført av islamistgruppen Allied Democratic Forces i provinsen Nordkivu. Hendelsen gjorde at pave Frans kort tid etter utropte dem til martyrer, og han fortalte også om hvordan de mistet livet. Allied Democratic Forces er bare en av mange militser i Kongo, i en region som i flere tiår har vært herjet av lovløshet og vold. Samtidig med denne henrettelsen utførte islamister flere andre massakre i kristne byer i Kongo. *(CNA)*

3 ITALIA

Pave Frans «go to»-vin

■ Pave Frans er ikke fremmed for verdslige gleder, som søtsaker. Men han setter også pris på et godt glass vin, særlig fra Asti-provinsen i regionen Piemonte i Italia. Asti-området er et av de største vindistriktene i Italia, i utlandet mest kjent for sine musserende viner. Pavens forfedre kom derfra, og han liker fortsatt vinen fra Asti. Under en audiens i Vatikanet nylig sa han om Piemonte: «Vakker region, distriktet med god vin!» Pave Frans besøkte sist den norditalienske regionen i 2022 for å feire 90-årsdagen til sin kusine Carla Rabezzana. Den gang avslørte hun pavens favoritt i glasset: vin fra Grignolino-druen, som ofte dyrkes i Piemonte. *(KNA)*

Verden rundt

4 PAKISTAN

Biskoper hyller ny ekteskapslov

■ Den katolske bispekonferanse i Pakistan hilste i sommer beslutningen om å heve aldersgrensen for ekteskap for kristne menn og kvinner til 18 år velkommen. Ifølge den tidligere loven fra 1872, da landet var under britisk styre, kunne gutter gifte seg når de var 16 år og jenter så unge som 13 år. Kristne i Pakistan har lenge etterlyst en lovendring for å beskytte særlig mindreårige jenter mot kidnapping, tvangsekteskap, samt mot tvangskonverteringer og seksuelle overgrep som følge av dette. Anslagsvis 19 millioner pakistanske kvinner har blitt gift som mindreårige, ifølge tall fra 2018. Pakistan er det femte største landet i verden målt etter folketall, med over 240 millioner innbyggere. Bare litt over én prosent av landets befolkning er kristne, hvorav rundt halvparten er katolikker. *(Vatican News)*

5 ØSTERRIKE

Søsknene som unnslapp nazistene

■ Man kan ikke annet enn å være fascinert av søsknene Wahles livsskjebner. Francis Wahle var den eldste presten i erkebispedømmet Westminster da han i en alder av 94 år døde nå i mai. Han var født i Wien av en jødisk mor, men ble oppdratt som katolikk fordi faren hadde konvertert. Da Tyskland invaderte Østerrike, ble han klassifisert som jøde og mistet plassen på den katolske skolen. Foreldrene klarte å få Francis og lillesøsteren Anne til Storbritannia før krigsutbruddet, men der ble søsknene adskilt. De holdt imidlertid kontakten. Etter krigen ble de gjenforent med foreldrene, som hadde overlevd i Wien. Søsknene valgte likevel å bo i England. Francis Wahle ble presteviet i 1965, og feiret frem til sin død messe på tysk for tyskspråklige katolikker. Han fremholdt sin jødiske arv og sa han var som «et tre med to røtter». Også søsteren valgte Kirken: hun ble ordenssøster og viet sitt liv til jødisk-kristen dialog.

7 NICARAGUA

Innfører skatt på kirkegaver og donasjoner

■ Nicaraguas nasjonalforsamling godkjente 20. august en skattereform som opphever skattefritaket for religiøse institusjoner og krever at de betaler inntektsskatt på sine aktiviteter og eiendeler, selv om de utelukkende går til religiøse formål. Kollekt, almisser og donasjoner fra de troende vil heretter bli skattlagt mellom 10 og 30 prosent. Reformen kommer midt i en vanskelig situasjon for Den katolske kirke og andre religiøse organisasjoner.

FNs høykommissær for menneskerettigheter uttrykte «dyp bekymring» over denne avgjørelsen, og uttalte i et kommuniqué at den nicaraguanske regjeringens initiativ «i praksis truer religions- og foreningsfriheten». (*Vatican News*)

8 VATIKANET

Andre sesjon av bispesynoden

■ Under beskyttelse av De hellige verneengler – på den liturgiske minnedagen 2. oktober – åpnet den ordinære generalforsamlingen i Bispesynoden. Synodens sesjoner vil vare i tre og en halv uke frem til 27. oktober, da synoden avsluttes med en eukaristisk feiring i Peterskirken. Åpnings- og avslutningsfeiringen av synoden og en messe med kanonisering av velsignede er de viktigste begivenhetene i pave Frans' liturgiske kalender i oktober. Blant nye helgener er Marie-Léonie Paradis, grunnlegger av Kongregasjonen av Den hellige families små søstre og Elena Guerra, grunnlegger av Kongregasjonen av Den hellige ånds oblater. (*Crux*)

1

5

3

8

4

2

6

6 AUSTRALIA

Urbefolkningen får egen liturgi

■ Bispekonferansen i Australia har godkjent en liturgi som innbefatter deler av urbefolkningens språk og kultur: *Missa terra Spiritus sancti* – messe for Den hellige Ånds land – en liturgi godkjent for stiftet Broome i delstaten Western Australia. Den skal nå etterses og godkjennes av Dikasteriet for gudstjenester og sakramentsforvaltning i Vatikanet. Arbeidet ble påbegynt allerede på 1960-tallet av fader Kevin McKelson, som virket blant urbefolkningen. Kirken i Australia vokser i denne gruppen, spesielt blant unge. Etter Annet Vatikankonsil er kun en såkalt inkulturell ritus blitt godkjent: den kongolesiske i 1988. (*The Pillar*)

TEKST: TOBIAS
WILBERS,
SENIORRÅDGIVER
CARITAS NORGE

LAUDATO SI: Omsorgen for vårt felles hjem

En grytidlig søndagsmorgen i juni satte jeg meg på flyet til Colombia, hvor jeg har bodd flere år som student. Etter en lang reise var det godt å komme frem til hotellet i Bogotá sent på kvelden lokal tid.

Colombia er et mangfoldig land med stort biologisk mangfold. Hele ti prosent av verdens kjente arter finnes på landets territorium. 50 prosent av landet er dekket av tropisk skog. Videre har det søramerikanske landet verdens rikeste fuglefauna med mer enn 1 700 arter.

Siden 1960-tallet er colombianere sterkt påvirket av geriljagrupper, paramilitære grupper og kriminelle nettverk som har kriget mellom seg og med De colombianske styrker. Norge har vært en viktig støtte til fredsforhandlinger med geriljagruppen FARC-EP (Colombias revolusjonære væpnede styrker), og tilrettelegger nå for dialog med andre væpnede grupper i landet.

— “ —
Vi jobber for fred, forsoning og matsikkerhet, men også med beskyttelse av Amazonas-skogen og de som bor i og lever av den.

— ” —

Navnet «Laudato Si» er hentet fra den kjente solsangen skrevet av Frans av Assisi i 1224, en lovsang til skapningene, naturen og universet.

Pave Frans' encyklika *Laudato Si* er rettet mot alle mennesker på planeten.

I slutten av oktober i år holdes COP 16 i Cali, Colombias nest største by. Dette er FN's 16. konferanse om biologisk mangfold. På denne konferansen vil regjeringene evaluere fremdrift i implementeringen av Biodiversitetsplanen, som ble vedtatt i 2022, samt vurdere deres nasjonale strategier. Konferansen, som samler deltakere fra mer enn 190 land, har videre som mål å forhandle frem finansiering og overvåking av resultater.

COP 16 ses på som første konferanse hvor ikke bare regjeringer deltar, men hvor man har aktiv deltakelse fra urbefolkningsgrupper, ungdom, næringsliv, finansielle institusjoner og sivilsamfunn.

Den katolske kirke er sentral aktør i COP 16. Norske myndigheter stiller også i Cali. Det er store forventninger til at konferansen vil bidra til å sikre vår felles fremtid for oss og våre etterkommere.

Den katolske kirken er også en sentral tilrettelegger og deltar ved alle forhandlingsbord.

ØKT AVSKOGING

Etter fredsavtalen med FARC-EP i 2016, hvor geriljamedlemmer har demobilisert, har man samtidig fått et problem med maktvakuum og økt avskoging. Noen av årsakene til avskoging er behov for beite for kveg, mineralutvinning, palmeoljeproduksjon og ikke minst dyrking av kokablاد som brukes til å fremstille kokain.

Formålet med min reise var å følge opp Caritas' helhetlige arbeid. Vi jobber for fred, forsoning og matsikkerhet, men også for beskyttelse av Amazonas-skogen og de som bor i og lever av den.

2,2 MILLIONER KYR PÅ BEITE

Etter et par dager i hovedstaden, var det tid for å reise inn i regnskogen i sør – nemlig fylket Caquetá. Denne delen av Amazonas-regionen er kjent for å ha et rikt jordsmonn for jordbruk, men med en svært ødeleggende jordbruksmodell. De driver en type ekstensiv kvegdrift som krever 10 000 kvadratmeter per ku eller okse, i et areal som tidligere har vært regnskog. Det er om lag 2,2 millioner kyr på beite og antallet øker for hvert år på bekostning av skogen.

Caquetá var i mange år kontrollert av FARC-EP og paramilitære grupper, og det var nettopp her man startet dialogen mellom myndighetene og FARC allerede på 1990-tallet. Tidligere var dette et område det var farlig å reise til. I dag er sikkerheten mye bedre, men man må fortsatt planlegge godt hvor man reiser.

De neste dagene var veldig innholdsrike, hvor vi blant annet besøkte en skogbrukskole (Escuela del bosque) i hovedstaden Florencia, hvor våre deltakere lærer om bærekraftig skogbruk og treplanting. Dette er et tilbud til personer som har opplevd den væpnede konflikten på nært hold, og målet er at de skal øke sine inntekter og sikre et godt

KVINNEGRUPPE: I tettstedet Nupias møtte vi en kvinnegruppe som samarbeider om å produsere og selge «panela», et uraffinert sukkerprodukt laget av «caña» farinsukker. Dette gjør de i et område som tidligere var kjent for storstilt produksjon av kokablader til bruk i fremstilling av kokain.

levebrød til seg og sine familier med den jorden de disponerer.

KVINNEGRUPPE

Påfølgende dag gikk turen til Cartagena del Chairá, to timer fra Florencia. Her skulle vi stå opp grytidlig klokken 0400 for å komme først i køen for å ta lekteren over elven. Deretter måtte vi kjøre ytterligere to timer i et område uten statlig tilstedeværelse, siden vi skulle møte en kvinnegruppe vi støtter i tettstedet «Nupias».

Kvinnegruppen samarbeider om å produsere og selge «panela», et uraffinert sukkerprodukt laget av «caña» farinsukker. Dette gjør de i et område som tidligere var kjent for storstilt produksjon av kokablader til bruk i fremstilling av kokain, men hvor man nå produserer grønnsaker og altså panela.

Det ble et hjertelig møte og en fin avslutning på oppholdet i regionen. Men før jeg skulle reise hjemover, hadde vi viktige møter i Roma sammen med representanter fra Kirken i Colombia og andre Caritas-organisasjoner som jobber med Colombia. Formålet med reisen var å fremme skogbevaring og fredsbygging i Colombia. Et viktig møte vi hadde i Roma var med Pave Frans.

MØTE: Pave Frans tok seg god tid til å snakke med «Den colombianske delegasjonen» og han understreket betydningen av Kirkens rolle i å skape fred og forsoning.

Han tok seg god tid til å snakke med «Den colombianske delegasjonen» og han understreket betydningen av Kirkens rolle i å skape fred og forsoning. Han sa blant annet at det er nødvendig for Kirkens ledere å ha bakkekontakt og snakke med dem som rammes og dem som har løsningene i Colombia og Amazonas. Vi inviterte paven til COP 16 (se faktaboks), forhåpentligvis sender Vatikanstaten representanter dit. •

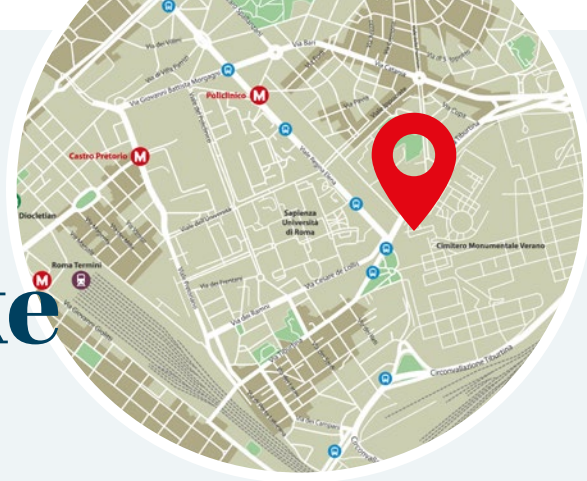
EN BYDEL OG DENS HELGEN: Laurentius' kirke utenfor murene

Nordøst for Stazione Termini, på den andre siden av jernbanesporene, og rett ved de enorme viaduktene som bærer Romas motorveier østover, ligger bydelen San Lorenzo. Her ligger basilikaen som står over graven til den hellige Laurentius.

TEKST: KRISTIN B. AAVITSLAND

Det er et livlig og folkelig arbeiderstrøk som etter Italias samling i 1870 vokste frem rett utenfor de antikke bymurene. Her er det leiegårder, gater og plasser som bærer preg av det sene 1800-tallet – og kvartaler med nyere bygg som fyller hullene etter de alliertes bombing av bydelen 19. juli 1943. Men området har en historie som går mye lenger tilbake. Helgenen som har gitt bydelen navn – den hellige Laurentius, Laurits, Lavrans eller Lars – ble henrettet midt på 200-tallet og gravlagt her i nekropolen ved Via Tiburtina *fuori le mura* – utenfor Romas bymurer. Keiser Konstantin reiste et monument over graven for å ære denne diakonen og martyren, som straks etter sin død ble minnet med stor hengivenhet. Gjennom

Fig. 2: Freskene i San Lorenzos forhall fra 1200-tallet gjenforteller helgenens liv. Foto: Wikimedia commons

århundrene etterpå har han beholdt en stor folkelig appell som trosforbilde og forbeder.

MENS ROMAS ANDRE SKYTSHELGENER Peter og Paulus litt høytidelig forbindes med pave-makt og teologi og kanskje fremstår som fjerne og opphøyet, er Laurentius folkets mann, elsket fordi han viste motstand mot makthaverne og trofasthet mot de fattige. Basilikaen som siden 500-tallet har stått over graven hans ute ved nekropolen, er nå det monumentale sentrum i den moderne bydelen San Lorenzo.

Hvis man tar turen ut til dette strøket, oppdager man at San Lorenzo fuori le mura ligger ved siden av Romas største kirkegård, Campo Verano. Stedet Laurentius ble gravlagt for over 1700 år siden fungerer altså fortsatt som gravplass – en kontinuitet som gjør inntrykk. På plassen foran basilikaen står martyren på en søyle, i diakondrakt og med sitt karakteristiske attributt: en jernrist til minne om at han led martyrdøden ved å bli stekt levende (fig. 1).

Foran kirkens enkle teglfasade står en romslig, søylebåret forhall. Her stopper man uvilkarlig opp for å studere de lange bildefortellingene som fyller veggene i striper fra taket og nesten til gulvet. Som forhallen selv er disse tegneserieaktige freskene fra første del av 1200-tallet. Da de ble malt, hadde pilegrimer valfartet til Laurentius' grav i Roma i et helt årtusen. Freskene i forhallen annonserer på et vis hva som venter innenfor. På høyre siden av inngangsportalen forteller bildene om Laurentius' liv: om hans arbeid som diakon og skattmester for pave Sixtus II, om hans gavmildhet og omsorg for de fattige, om keiser Valerian som krever at Laurentius skal avlevere kirkens skatter, og Laurentius som viser ham – ikke penger og gull, men Romas fattige, syke og gale, og sier: «Disse er kirkens skatter». Og keiseren blir så rasende at han dømmer Laurentius til døden og lar ham riste på den famøse grillen (fig. 2).

På portalens venstre side er det en tilsvarende bildefortelling om en annen diakon og martyr, nemlig den hellige Stefanus, han som vi kan lese om i Apostlenes gjerninger. Freskefortellingen på denne siden legger

Fig. 1: San Lorenzo fuori le mura. Foto: Wikimedia commons

særlig vekt på historien til Stefanus' relikvier og miraklene som tilskrives dem – og ikke minst på deres ferd fra Jerusalem og til Roma. For pave Pelagius II, som fikk reist San Lorenzo-basilikaen på slutten av 500-tallet, sørget nemlig også for å få noen av protomartyren Stefanus' ben bragt til Roma, der de ble stedt til hvile under høyalteret i hans nybygde basilika, side ved side med «kollegaen» Laurentius' levninger.

NÅR MAN HAR STUDERT FRESKENE i forhallen og så kommer inn i det langstrakte kirkebygget, tror man seg å tre inn i middelalderens Roma – i hvert fall slik som puristiske konservatorer forestilte seg middelalderen, da de etter bombingene i 1943 restaurerte basilikaen og fjernet de fleste tillegg som hadde avleiret seg fra motreformasjonens barokk og 1800-tallets historisme. Man blir slått av kirkens vakre gulv, der biter av perlemor og forskjelligfarget stein danner mønstrede felt og lange belter som slynger seg rundt og mellom store sirkulære skiver av purpurfarget porfyr eller mørkegrønn basalt (fig. 3).

Denne formen for ornamentering kalles *cosmatarbeid* etter Cosmati-slekten som var særlig kjent for å lage slike forsiringer i Roma

på 1100- og 1200-tallet. Den opptrer også i basilikaens godt bevarte ambo eller lesepult, som fortsatt brukes til evangelielesning under messer som blir feiret med særlig høytid (fig. 4). De kraftige søylene i grå granitt som skiller midtskip fra sideskip, er rester av antikke bygninger. Ser man nøyer etter, vil man se at flere av dem har avskallinger og sår etter bomben som landet i midtskipet. Som bydelen selv bærer altså basilikaen spor etter dette traumet, som krevde 1500 sivile liv – men som også ble begynnelsen på slutten av Mussolinis diktatur.

PÅ VEI OPPOVER MIDTSKIPET mot koret i øst kan man stusse, for kirkerommet har en overraskende struktur som er vanskelig å gripe. Her er det ingen apsis med mosaikk, slik man venter å finne i Romas tidligkristne basilikaer. Bakenfor det baldakinprydede hovedalteret skimter man istedenfor et uvant ➔

«Den store kirkevandringen til Romas syv valfartskirker kan alle gjøre, i det tempoet de selv ønsker, og på den tiden av døgnet og året de selv synes er best.»

Fig. 3: Kirkeskipet sett fra vest. Foto: Wikimedia commons

Fig. 4: Diakon velsigner evangelieboken på San Lorenzos middelalderse lesepult med røkelse. Foto: Torvild Oftestad

Fig. 6: Fra prosesjonen 10. august i år: Laurentius på vei tilbake til sin basilika. Foto: Eirik Aavitsland

langstrakt, rett avsluttet kor med søylebåret galleri. Trapper på hver side av gravkrypten leder opp til det opphøyde koret, mens søylene som bærer galleriet står på gulvet dypt nede i krypten – dette er arkitektonisk besynderlig og temmelig forvirrende. Først når man kommer opp i koret, snur seg og ser mot skipet igjen, skjønner man at basilikaen består av to sammenkoblede strukturer. På innsiden av buen som skiller kor og skip ser man en praktfull tidligkristen mosaikk – den har engang rammet inn en apside som ikke lenger finnes (fig. 5). For koret i dagens kirke utgjorde nemlig en gang hele den basilikaen pave Pelagius II fikk bygget. Pelagius' Laurentiuskirke var forholdsvis kort men høyloftet, avsluttet av en apside mot vest. Over fem hundre år senere, i 1220-årene, utvidet pave Honorius III basilikaen kraftig ved å rive apsiden, snu orienteringen og legge til det som idag er kirkens skip, samt forhallen med sine freskefortellinger lengst i vest.

DEN BESTE TIDEN Å BESØKE San Lorenzo på er naturligvis på helgenens festdag, larsok eller larsmesse 10. august. I Italia er larsmesse

også kjent som de fallende stjerners natt, på grunn av meteorsvermen som kan observeres på himmelen nettopp rundt denne datoen hvert år. Innbyggerne i San Lorenzo, men også romere fra andre bydeler, strømmer da til basilikaen for å hedre diakonen Laurentius, de fattiges venn og maktens provokatør. Etter den høytidelige helgenmessen bæres Laurentius' statue og relikvier i prosesjon rundt i bydelen, anført av hornorkester og ledsaget av kleresi, ordensfolk og legfolk (fig. 6). Etter en lang runde i sin egen bydel kommer Laurentius tilbake til den pyntede basilikaen og feires med fyrverkeri under de fallende stjernene, som også kalles Laurentius' tårer. Evviva San Lorenzo! •

Fig. 5: Fra koret: Hovedalteret med baldakin under mosaikken fra Pelagius' basilika (sent 500-tall). Foto: Wikimedia commons

DÅP: En kvinnelig soldat døpes i Lourdes 25. mai 2024. Foto: Famille chrétienne

PRESTE- OG SØSTERKALL: Ikke alle piler peker nedover!

Flere steder vokser antall kall og engasjement.

F orrige nummer av St.Olav brakte en artikkel under overskriften «Vi blir stadig flere katolikker». Men statistikk fra *Annarium Statisticum Ecclesiae* 2022 og *Pontifical Yearbook* 2024 viser at selv om antallet dømte katolikker har økt, har tallet på nye prester og ordenssøstre gått ned på verdensbasis. Verst er det i Europa, der situasjonen karakteriseres som en kallskrise. Disse opplysningene får dominikanersøster Ragnhild Bjelland på Katarinahjemmet i Oslo til å reagere.

– Jeg betviler ikke statistikken, men her er nyanser som den ikke får frem. Det er nemlig ikke fullt så ille alle steder, forteller hun. I USA har f.eks. dominikanerbrødrene nå like mange kall som før Det annet vatikankonsil. Og de nyeste tallene fra Frankrike er oppmuntrende. I 2023 ble 88 nye prester ordinert der, og i år har antallet økt til 105, altså en oppgang på 20 %.

Erkebiskopen av Auch, Bertrand Lacombe, kommenterer tendensen slik:

– Vi er svært glade for å ha passert 100-tallet. Men det er ikke det viktigste. Det viktigste er at de unge engasjerer seg.

Søster Ragnhild er opptatt av at bildet altså ikke er så dystert alle steder som nevnte artikkel kunne gi inntrykk av. Hun har tro på klosterlivet og alt som nå skjer i Kirken,

ikke minst i Frankrike, der det ifølge avisen *Le Figaro* har vært en økning på 130 % av voksendåp de siste fem årene. Søster Ragnhild forteller videre at pilegrimsvandringene til Chartres aldri har hatt så mange deltakere som i år. Og under den årlige militærvalfarten til Lourdes i mai, ble det satt ny rekord: 180 av deltakerne ble døpt. •

PRESTEORDINASJONER I FRANKRIKE

I 2023 ble 88 nye prester ordinert i Frankrike. I år har antallet økt til 105, altså en **oppgang på 20 %**.

GUDS TJENER BØRRE

Børre Knudsen (1937–2014) stod alene mot de mange, ble et sannhetsvitne, bar korset på ryggen og ble utstøtt av dem som bar det på magen.

TEKST: KJELL ARILD POLLESTAD

I skrivende stund ser det ut til at abortloven skal endres til det verre. Fostrene skal kunne drepes til de er atten uker gamle. Jeg savner min venn Børre, men er samtidig takknemlig for at han slapp å oppleve dette.

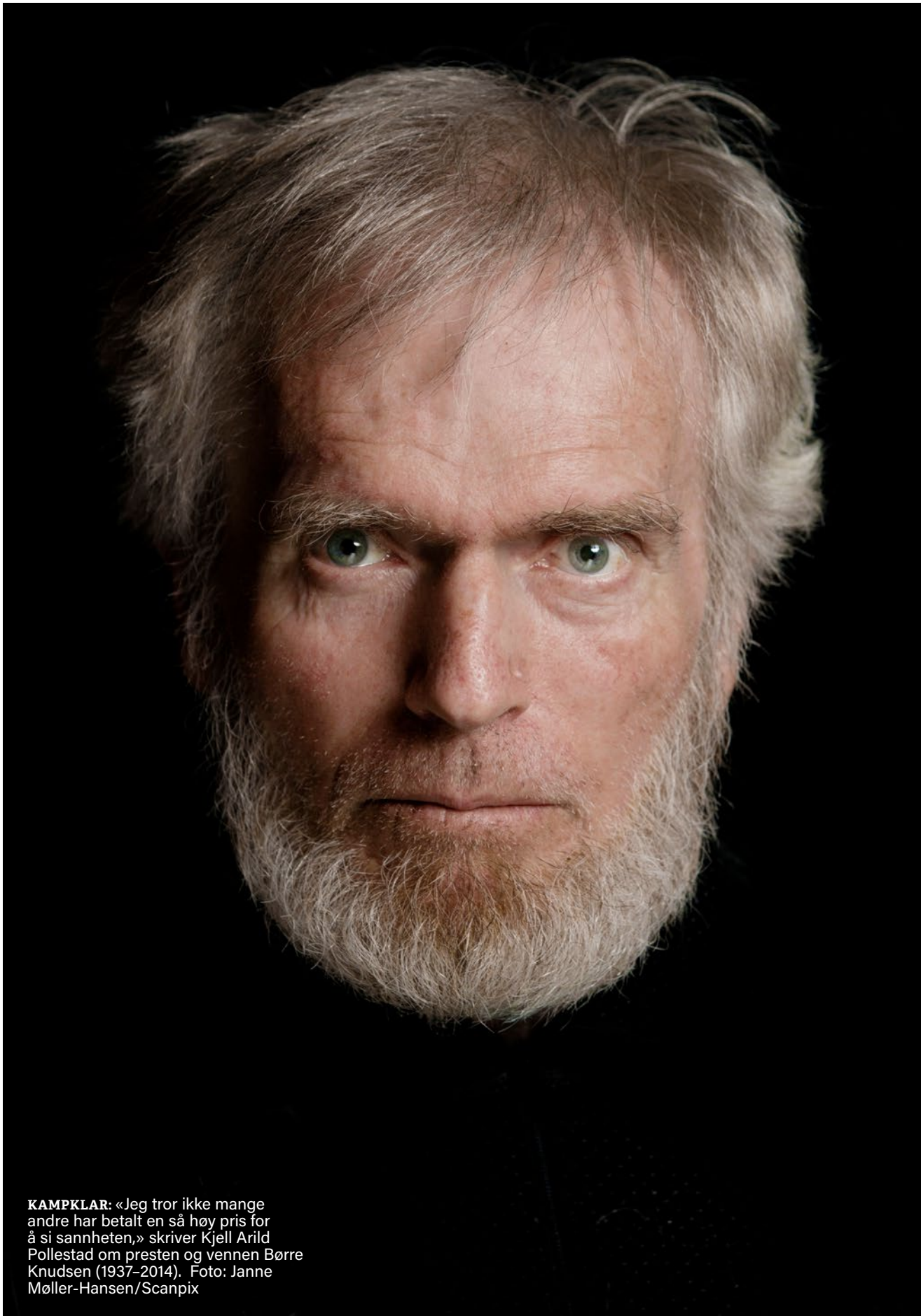
FÅ BØKER I NORGE er blitt mer samstemt tiet i hjel enn Niels Chr. Geelmuydens *En prest og en plage* fra 1988, et sant og sprudlende portrett av presten, poeten og stridsmannen Børre Arnold Knudsen og den kampen han førte mot fosterdrap med livet som innsats. Bokens omslagsbilde har jeg rammet inn og satt ved siden av krusifikset på mitt lille husalter. Han står i samarie med pipekrage i stavnen på en trebåt som ser ganske morken ut – muligens et symbol på den kirken som i sin tid kastet ham ut, og som nå holder på å synke under vekten av den tidsånden den så febrilsk forsøker å tilpasse seg. Den utstøtte presten er blitt grå i skjegget, men ser frisk og uredt ut. Kampen fortsetter, sier blikket.

Foran bildet ligger en gave han ga meg etter en av rettsakene der jeg opptrådte som henholdsvis vitne og forsvarer: En modell av et ti uker gammelt foster i naturlig størrelse. For våre lovgivere og for folkeflertallet er det bare en «celleklump», en del av morens kropp. Børre Knudsen viet sitt liv til å si den sannheten vi alle kunne se hvis vi ville: Fosteret er et lite menneske som allerede har et ansikt. Den ene hånden ligger mot kinnet, den andre på brystet. Hodet er like stort som resten av kroppen. Øynene er lukket. Jeg ser ikke om det er en bror eller en søster, for bena ligger i kryss, men like lite som Børre kan jeg tvile på at det er et medmenneske,

skapt i Guds bilde. Det kan være forskjellig fra moren både i blodtype og intelligens, og genetisk stå nærmere faren. Det har en skjebne foran seg som bare Gud kjenner. Men det har begynt sitt liv i et land der folk flest er mer opptatt av hvordan et pelsdyr har det i buret sitt, enn av hva som blir gjort mot fjerdeparten av alle ufødte menneskebarn. Selv kan jeg ikke løfte blikket mot krusifikset uten å få øye på en av de mange hundretusen som det ikke var rom for i velferdsherberget. Uten broder Børre ville ingen ha hørt deres tause skrik. Men de fleste holdt seg for ørene.

INNLEDNINGSVIS SLÅR GEELMUYDEN FAST at hans bok er skrevet i human-etisk begeistring over at det finnes mennesker som Børre Knudsen, i overbevisning om at verden ville gått til grunne for lenge siden dersom slike mennesker ikke fantes, – og i håp om å kunne formidle et sannferdig bilde av den kanskje største opprører Norge har fostret i det 20. århundre. Alt dette kom han frem til etter sitt første møte med Børre Knudsen i Balsfjord. Han var reist nordover for å intervju en fanatisk og lite sympatisk prest for det bladet han skrev i – for slik var det bildet han hadde fått av mannen gjennom media – men han møtte en raus, selvironisk og spøkefull Herrens tjener. På spørsmålet om hvordan presten så på seg selv, svarte han: Jeg er Peer Gynt som forsøker å være Brand, med den følge at folk stort sett oppfatter meg som En Folkefiende.

Børre satt ved rattet i den skranglete bilen sin og human-etikeren skjønte straks at han hadde retten på sin side da han begrunnet hvorfor han kjempet: Jeg vet det lyder veldig ekstremistisk, men jeg synes det er galt å ta liv. Enda galere synes jeg det er å gjøre drap lovlig. »

KAMPKLAR: «Jeg tror ikke mange andre har betalt en så høy pris for å si sannheten,» skriver Kjell Arild Pollestad om presten og vennen Børre Knudsen (1937-2014). Foto: Janne Møller-Hansen/Scanpix

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
 - ◆ Ring 23 21 94 21

«Det kan tenkes at hatet mot Børre Knudsen bunnset i at de fleste innerst inne visste at han hadde rett. Derfor ble de enkle ordene hans utålelige.»

Galest av alt forekommer det meg imidlertid å drepe de aller svakeste. Det er det hele. Vil du ha en sigar?

DET KAN TENKES AT HATET MOT BØRRE KNUDSEN

bunnset i at de fleste innerst inne visste at han hadde rett. Derfor ble de enkle ordene hans utålelige. De pekte på en virkelighet som var for brutal til å se inn i. Kampen handlet ikke minst om språket. Det måtte et «nyspråk» til for å gjemme bort den himmelropende uretten. Kvinnen, som nå hadde fått rettslig makt til å la sitt barn drepe, skulle kalles «svak og sårbar», mens barnet, den virkelig svake parten i saken, ble redusert til «en del av kvinnens kropp». Dette velmente, men umenneskelige «nyspråket» er så skjørt at det tåler ingen motsigelse. Børre Knudsen ble holdt for munnen og fikk spyttklyser i ansiktet da han i enkle, men dramatiske bilder forsøkte å vise den virkeligheten folk nektet å se. Han ble et sannhetsvitne i kjerkegaardsk mening. Han bar korset på ryggen og ble utstøtt av dem som bar det på magen. Han stod alene mot de mange. Jeg er overbevist om – som jeg sa til Børre på hans syttiårsdag – at de kristne her til lands om hundre år, om de finnes, vil være like takknemlige for at de hadde Børre Knudsen i det 20. århundre som de nå er for å ha hatt Hans Nielsen Hauge i det 19.

SOM HAUGE MÅTTE HAN I FENGSEL. Hans kamp for de ufødte ble i retten dømt som «ordensforstyrrelse». Rettssakene var likevel viktige for ham. Jeg måtte opp tre som «forsvarer» i en av dem, siden han ikke hadde penger til advokat. Sammen med sin trofaste kampfelle, Ludvig Nessa, hadde han sunget salmer på gynekologisk avdeling i Tønsberg. Vi hadde fått selveste tunsbergbispen til å stille i vitneboksen, men han svek oss stygt: Han ville ikke gå med på at fosteret ble *drept* i et abortinngrep; det ble bare «stanset i sin utvikling». Bispen hadde lært seg «nyspråket». Overlegen var klarere i sin tale: Han nektet ikke for at det var drap de drev med på hans avdeling. Hadde de ikke fått gjort jobben sin den dagen Børre og Ludvig sang salmer, ville det noen måneder senere ha blitt født flere barn. Da jeg spurte hvordan han kunne spise frokost med familien og deretter gå på jobb og ta livet av ett eller flere mennesker, svarte han:

- Vi gjør bare det vi blir bedt om.
- Der vant vi saken! sa Børre. Han kjente ordene

igjen fra Nürnberg, og syntes ikke det var ulogisk at han havnet i fengsel i et samfunn der det ble dømt som «ordensforstyrrelse» å si sannheten. Fengselet ble det nærmeste han kom klosterlivet, sa han spøkefullt til meg.

Børre Knudsen er en av dem jeg har satt høyest i fedrelandet i min tid. Jeg tror ikke mange andre har betalt en så høy pris for å si sannheten, eller gått så dramatisk tydelig i Jesu fotspor under mengdens hån, med et tungt kors på ryggen. Som den hellige pave Johannes Paul den Store måtte Guds tjener Børre gå det siste veistykket i følge med Dr. Parkinson. De var to alen av samme stykke, han og paven; de smilte begge til oss bak skjelvingene, og gjorde det lettere for alle som ville se dem, å tro at det finnes en Gud som vil oss vel.

DEN STØRSTE GAVEN I BØRRES LIV PÅ JORDEN

het Ragnhild. Uten henne ville nok korset ha blitt tyngre enn en mann kunne bære. Den vakre, livsglade jenta fra Bergen, som han knelte ned og fridde til da hun var femten og han sytten, fikk et helt annet liv enn hun hadde forstilt seg. Den unge gutten hun forelsket seg i, var en kunstner, en mester i ord og tale, et oppkomme av humør og ville påfunn. Selv om disse talentene fulgte ham gjennom hele livet, og han ble en stor salmeskald og en av de beste predikantene jeg noen gang har hørt, kom alt i skyggen av *kampen*, også i hjemmet, der det raskt ble født fire sønner og en datter. Far var mye borte. Kampen ble like hard for Ragnhild som for ektemannen, men hun stod på og holdt ut, mer skuffet enn mannen over alle de «solidariske» prestene som trakk seg unna etter hvert som det gikk opp for dem hva det kostet å stå ved siden av Børre Knudsen.

Vi fikk se samlivet deres som gamle i Balsfjord på en film som var lys og varm. Børre sang salmer mens de ruslet rundt i den storslagne naturen og spøkte med hvor skrøpelig han var, men om nettene kunne han fremdeles ha mareritt. Begge var like klare i tankene, like faste i troen og like overbevist om at kampen hadde vært meningsfull. De visste at de hadde berget liv. Noen kvinner hadde ombestemt seg og gjort et bedre valg. Offeret var ikke forgjeves. Men det var nok større enn de fleste av oss forstod. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

HELGENSTATUS: Erkebiskop Eystein bidro mye til at Sankt Olavs liv og mirakler ble kjent, og han fikk selv helgenstatus. På statuen utenfor Erkebispegården i Trondheim holder han en modell av kirken han bygget ut. Han er også gjengitt på Nidarosdomens vestfront. Foto: Wikimedia Commons

SANKT EYSTEIN

Erkebiskopen som ble helgen

Det er noe sakramentalt ved helgenene, de er tegn og redskap, og de preger og forandrer sine omgivelser.

TEKST: KARL GERVIN OG ØYVIND J.V. EVENSTAD

Eystein Erlendsson ble født rundt 1120 og vokste opp på gården Råsvoll i nærheten av Nidaros (dagens Trondheim). Han fikk sin presteutdannelse i Nidaros og i utlandet, kanskje i England eller Paris, hvor han valgte Augustinus som den latinske formen for sitt navn.

I Paris skal Eystein ha oppholdt seg en stund i det nyopprettede augustinerklosteret Saint-Victor, og blitt sterkt påvirket av den gregorianske reformen – en påvirkning som senere kom til uttrykk gjennom hans handlinger som erkebiskop.

Pave Gregor VII var en viktig leder av denne reformbevegelsen, som hadde som mål å styrke Kirkens selvstendighet fra verdslige herskere. Paven og biskopene skulle ikke lenger være underlagt keiseren eller lokale fyrster.

Etter at den første erkebiskopen av Nidaros, Jon Birgisson, døde i 1157, ble Eystein valgt til ny erkebiskop. Under sin reise til Roma for å motta sitt pallium fra paven, skal Eystein ha stiftet vennskap med Thomas Becket, som tre år etter at han ble drept i 1170, ble helgenkåret.

I 1163 eller året etter, utførte erkebiskop Eystein den første kongekroningen i Norges historie, da han salvet og kronet den Magnus Erlingsson, som da var et sted mellom fem og syv år. I 1176 fikk Magnus en rival, da Sverre Sigurdsson kom til Norge og krevde tronen. Det hadde vært borgerkriger i Norge fra 1130 og nå ble de fornyet av kamper mellom birkebeinerne og baglerne.

Magnus falt i slaget ved Fimreite i 1184, og Sverre

«EYSTEIN ARBEIDET FOR FASTERE KIRKELIG LOVGIVNING, OG HAN STØTTET OPP OM DEN FØRSTE SKRIFTLIGE LITTERATUR I NORGE.»

FINGERGULLMESSE

I Nidaros feiret man i middelalderen «Fingergullmesse» 12. september. Eystein skal ha brakt med seg en dråpe av Kristi blod til Nidarosdomen etter sin palliereise til Roma. Navnet kommer av at blodsdråpen skal ha vært oppbevart i en gullring, eller et «fingergull».

overtok makten. Da han senere lot seg salve og krones til konge, ble Sverre ekskommunisert av pave Innocens III. Han ble kjent for å «tale Roma midt imot» (slik det står i andre vers av Ja vi elsker).

ØYSTEIN OG OLAV

Etter at kong Sverre inntok Nidaros, var Eystein en tid i eksil i England. Antagelig var det der han skrev *Passio Olavi*, boken om Olav den helliges lidelse og om hans mirakler.

Her samlet Eystein overleveringene om Sankt Olavs liv og død. Boken er nok blitt til over lang tid, og den er i våre dager karakterisert som et slags markedsføringstiltak. Det var erkebiskopen maktpåliggende å skildre kongens liv som kristelig – et mønster til etterfølgelse – og det skiller seg ganske mye fra andre skildringer av vikingkongen.

EYSTEIN SOM ERKEBISKOP

Eystein arbeidet for fastere kirkelig lovgivning, og han støttet opp om den første skriftlige litteratur i Norge.

Han ble fremfor noen husket som Nidarosdomens

OPPKALT ETTER EYSTEIN

De katolske menighetene i Kristiansund og Bodø bærer Eysteins navn. Det gjorde også det tidligere sykehjemmet St. Eystein i Levanger, og den katolske grunnskolen i Bodø. Sigrid Undset tok i sin tid initiativet til en støttegruppe for prestekall, og ga den navnet St. Eystein. Oslo katolske bispedømmes presteseminar, som ble opprettet i 2006, fikk navnet St. Eystein.

Kilde: p. Per Einar Odden (katolsk.no)

NORSKE HELGENER

Den syvende i vår serie om norske helgener, er St. Eystein Erlendsson*. Som erkebiskop av Nidaros (fra 1157 til 1188) blir han husket særlig av to grunner: Han vernet iherdig om Kirkens rettigheter og privilegier, og han gjorde mye for å sikre Sankt Olavs rolle og utvidet hans gravkirke. Eystein var den mest markante kirkepolitiske skikkelsen i norsk middelalder.

* Den latinske formen for det norrøne navnet Eystein er Augustinus. I dag skrives navnet ofte Øystein. Det gjorde også Erik Gunnes i sin store biografi Erkebiskop Øystein. Statsmann og kirkebygger, fra 1996. Her følger vi imidlertid den opprinnelige skrivemåten, slik også vårt katolske presteseminar og menighetene i Kristiansund og Bodø, skriver navnet.

GLASSMALERI I NIDAROSDOMEN: Byggherre og erkebiskop Eystein inspiserer utbyggingen av katedralen.

og erkebispegårdens byggmester, siden han satte i gang en storstilt utbygging i gotisk stil. På utsiden av Johanneskapellet i Nidarosdomen kan man lese: «Dette alter er viet av erkebiskop Eystein, i det første året av hans episkopat».

En dag Eystein var oppe på stillasene for å inspisere arbeidet, falt han ned og slo seg stygt, men takket være Olavs støtte kunne erkebiskopen likevel dagen etter delta i feiringen av helgenkongen.

EYSTEIN SOM HELGEN

Han var den andre erkebiskopen i Trondheim og den eneste som ble sett på som helgen. Eystein ble enstemmig erklært som helgen av Norges biskoper allerede i 1229,

Siden pavene på 1100-tallet hadde forbeholdt seg eneretten til helligkåringer, er Eystein aldri blitt formelt helligkåret. Først i 2001 godkjente Vatikanet at hans minnedag, 26. januar, kunne feires i Trondheim stift (senere opphøyd til «fest» i Trondheim og til valgfri minnedag i resten av Norge). •

PATRICK DENEEN **En amerikansk elitekritiker**

Statsviteren Patrick Deneen er kanskje den fremste representanten for en ny bevegelse av katolske og andre intellektuelle som utfordrer mange av premissene til dagens liberale samfunnsorden.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

STATSVITER: Professor i Political Science Patrick Deneen fotografert på campus i Washington D.C. FOTO: Francis Chung/POLITICO via AP Images

«Deneen hadde tidlig et ønske om å bli en offentlig intellektuell, en som kunne påvirke samfunnet og ikke bare bli lest av andre akademikere.»

Patrick J. Deneen ble født i 1964 i småbyen Windsor, den eldste byen i delstaten Connecticut i USA. Han vokste opp i en katolsk familie med irsk avstamning. Som for de fleste andre i denne gruppen, var demokratene lenge hans foretrukne politiske parti.

Deneen forteller at bestemoren hans hadde to fotografier hengende på kjøkkenveggen: ett av paven og ett av president John F. Kennedy. I likhet med flere andre katolikker har han i dag forlatt den amerikanske venstresiden. Noen vil kanskje si at den forlot dem, idet den beveget seg i en stadig mer «progressiv» retning.

FRA SMÅBY TIL ELITEUNIVERSITET

Mens Deneen studerte engelsk litteratur ved Rutgers University i New Jersey, hvor han fikk sin bachelorgrad i 1986, ble han introdusert for en ny måte å tenke politikk på.

Statsviteren Wilson Carey McWilliams, som ble Deneens mentor og etter hvert gode venn, tok til orde for et fellesskapsorientert alternativ til den individualistiske tradisjonen som lenge hadde vært

rådende i USA. Det innebar et fokus på tilhørighet til fellesskap som en forutsetning for frihet – og ikke omvendt. I dette var han inspirert av den franske politisk teoretikeren Alexis de Tocqueville og boken *Democracy in America*.

GJORDE INNTRYKK

McWilliams' tanker gjorde inntrykk på Deneen. Han så i dem en filosofisk formulering av det han selv hadde opplevd under oppveksten i et tett sammenvevd lokalsamfunn. Dette var «kommunitarisme» og «lokalisme» i praksis, to begreper som har mye til felles med prinsippene om henholdsvis *solidaritet* og *subsidiaritet* (at beslutninger skal tas på et så lavt nivå som mulig) i katolsk sosiallære.

Da Deneen kom tilbake til hjembyen sin, ble han forferdet over at de små familiebedriftene var blitt erstattet av store butikkjeder. Han leste også bøker av den samfunnskritiske historikeren Christopher Lasch, som *The Revolt of the Elites and the Betrayal of Democracy*.

VILLE PÅVIRKE

Deneen hadde tidlig et ønske om å bli en offentlig intellektuell, en som kunne påvirke samfunnet og ikke bare bli lest av andre akademikere. Han endte opp med å ta en doktorgrad i statsvitenskap, med McWilliams som veileder, fullført i 1995. Avhandlingen hans, om ulike politiske tenkeres tolkninger av Homers *Odysseen*, vant Leo Strauss-prisen for beste avhandling innen politisk filosofi. Deretter jobbet han i to år som taleskriver for demokraten Joseph Duffey, som ledet det amerikanske diplomatibyrået United States Information Agency under president Bill Clinton.

I 1997 takket Deneen ja til en stilling som

Patrick J. Deneen

Født 21. juli 1964, vokste opp i en katolsk familie i Windsor i Connecticut

Bachelorgrad i engelsk litteratur og doktorgrad i statsvitenskap fra Rutgers University

1997–2005: Ass. professor i statsvitenskap ved Princeton University

2005–2012: Professor ved Georgetown University

2012: Professor ved det katolske Notre Dame-universitetet

LIBERALISME

For å forstå hva Patrick Deneen og post-liberalismen står for, er det viktig å få med seg at ordet «liberalisme» har flere betydninger. Å være «liberal» betyr gjerne å være tilhenger av et åpent, tolerant samfunn med ytringsfrihet og menneskerettigheter. Å være «liberalist» betyr å være tilhenger av økonomisk liberalisme, et kapitalistisk system med minst mulig statsregulering. I USA brukes også ordet «liberal» av mange på en helt annen måte. En liberaler betyr da en som står på venstresiden i politikken. Deneen er ikke imot alt som kalles liberalt. Han er imot liberalisme, forstått som en ideologi med røtter i opplysningstiden som setter individets frihet høyere enn andre verdier som fellesskap og moralsk dyd. Denne ideologien preger ifølge Deneen både høyre- og venstresiden, inkludert mange som kaller seg «konservative».

RÅDGIVER: Siden 2020 har Deneen vært rådgiver for American Solidarity Party.
Foto: Hungarian Conservative.

universitetslektor ved Princeton University, som også ligger i New Jersey. Til forskjell fra Rutgers, et offentlig universitet hvor to tredjedeler av søkerne får studieplass, er Princeton et privat universitet med høye skolepenger og svært selektive opptakskrav. Her fikk Deneen et innblikk i den amerikanske eliten, som han opplevde som fiendtlig innstilt til hans katolske og fellesskapsorienterte verdier. Filosofen John Rawls var deres store helt. I 2004 ble Deneen innstilt til fast ansettelse, men universitetsledelsen avviste innstillingen. Han måtte derfor søke nye muligheter.

NOTRE DAME-UNIVERSITETET

I 2006 grunnla Deneen *The Tocqueville Forum on the Roots of American Democracy*, kort tid etter at han tiltrådte en stilling ved jesuittenes Georgetown University i Washington D.C.

I 2009 bidro han til å grunnlegge nettmagasinet *Front Porch Republic*, hvor bidragsyterne hentet inspirasjon fra den amerikanske miljøforkjemperen Wendell Berry. Det kan kanskje best beskrives som «agrarkonservativt».

I 2012 forlot Deneen Washington D.C. og ble professor i statsvitenskap ved University of Notre Dame i Indiana. Han hadde opplevd at eliten i hovedstaden

ble mer og mer lik hverandre når det gjaldt livsstil og verdensoppfatning, til tross for påståtte politiske forskjeller mellom dem. En annen grunn til at han flyttet var at det ble lagt større vekt på universitetets katolske identitet ved Notre Dame enn ved Georgetown.

STOR BOK-SUKSESS

Deneens mest kjente bok, *Why Liberalism Failed*, vakte stor oppmerksomhet i 2018 og fikk uventet positiv omtale både på høyre- og venstresiden, blant annet fra president Barack Obama. Boken er oversatt til 20 språk.

Her kritiserer Deneen liberalismen for å føre til moralsk forfall, forvitring av sosiale fellesskap og fremveksten av store byråkratier i både offentlig og privat sektor. Han argumenterer for at disse problemene ikke skyldes at liberalismen har feilet, men snarere at den har lyktes for godt. Problemene i dagens samfunn er et uunngåelig resultat av liberalismens indre logikk, hevder han, og dermed utgjør de et argument for å se seg om etter alternativer.

«POSTLIBERALISME»

Det er først i de siste årene at Deneen har blitt »»

«I en samtale med biskop Robert Barron tidligere i år hevdet Deneen at Den katolske kirke har mistet selv tilliten og blitt underdanig i møtet med den stadig mer sekulære kulturen.»

en innflytelsesrik stemme i den såkalte postliberalismen. Dette er en løs intellektuell bevegelse som vil gå videre fra den omtalte amerikansk liberalisme-kritikken og forsøke å formulere et reelt alternativ. Begrepet postliberalisme ser ut til å ha oppstått i Storbritannia, gjennom bøkene til filosofen John Gray og teologen John Milbank, og er også knyttet til forsøk på å overskride høyre-venstre-skellet i politikken. Målet er å kombinere en form for verdikonservatisme med arbeiderrettigheter og en «sosiale» økonomiske ordninger, omstridte områder i amerikansk politikk.

Et viktig nettsted for postliberal tenkning er bloggen *Postliberal Order*, som ble opprettet i 2021. I 2023 utga Deneen boken *Regime Change*, som har undertittelen *Toward a Postliberal Future*.

Regimeskiftet han sikter til, handler ikke bare om å bytte ut én regjering med en annen. Det handler om å bytte ut hele det nåværende system med noe annet. Hvordan dette skal gjøres i praksis, er vagere i Deneens verk. Som skritt på veien tar han til orde for desentralisering av staten, støtte til barnefamilier og arbeidere, innføring av helligdagslover og forbud mot pornografi.

KRITIKK AV ELITEN

I dag bor Deneen med kone og barn i byen South Bend i nærheten av Notre Dame, og går til messe i den lokale katolske menigheten. Han er glad i baseball, og bruker gjerne eksempler fra den amerikanske nasjonalsporten for å illustrere teoretiske poenger.

Som intellektuell på et forholdsvis lite sted, praktiserer Deneen selv det rådet han gir til flinke studenter: Søk ikke maktens sentrum, men slå røtter i et mindre lokalsamfunn der du kan påvirke politikken. Dette henger sammen med Deneens lokale orientering og kritikk av den urbane eliten (som han på sett og vis tilhører selv!)

I august i år skrev Ingeborg Misje Bergem i *Morgenbladet* at «de postliberale faktisk er veldig lite interessert i velgere; de fokuserer på eliten», og at

spesielt Deneen er opptatt av å få inn de rette folkene i maktposisjoner. Det siste stemmer kanskje, men utelukker ikke at han også er interessert i velgere. For Deneen er det problematisk at eliten i stadig mindre grad snakker med folket, og at de sosiale og økonomiske forskjellene mellom dem øker. Han ønsker at «de få» og «de mange» skal arbeide sammen for det felles gode i en «blandet forfatning».

«ARISTO-POPULISME»

Dette er ifølge Deneen ikke populisme, men «aristopopulisme»: en blanding av aristokrati og folkestyre. Han går langt i å anklage vestlige liberale demokrati-er for å være styrt av et oligarki – en korrumpert form for

fåtallsstyre – som skjuler sine privilegier bak et slør av liberal likhetstenkning. En slik analyse gjør det kanskje mer forståelig at han sympatiserer med arbeiderklassevelgerne som stemte på Trump i USA og Brexit i Storbritannia i 2016.

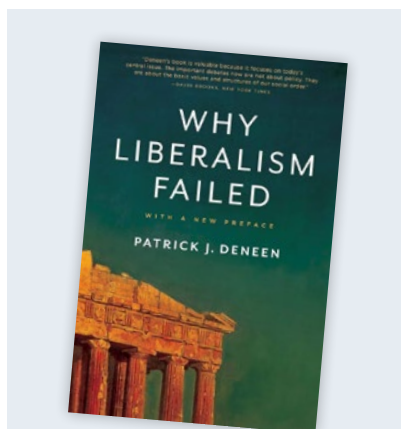
Populisme er en naturlig reaksjon på en følelse av maktesløshet og ufrihet som paradoksal nok er produsert av liberalismen, hevder Deneen. Samtidig advarer han mot å la berettiget misnøye bli utnyttet av demagoger som forfører folket.

UNDERDANIG KIRKE

I en samtale med biskop Robert Barron tidligere i år hevdet Deneen at Den katolske kirke har mistet selv tilliten og blitt underdanig i møtet med den stadig mer sekulære kulturen. Særlig i USA har det skjedd en endring fra en «tykk» katolsk kultur, gjerne samlet i etniske nabolag, til

en «tynn» katolsk kultur som spres utover samfunnet.

Deneen opplever at Den katolske kirke i dag ikke er særlig flink til å gi unge mennesker det de trenger i møte med et sekularisert samfunn. Han aner et håp blant noen av sine studenter, som han beskriver som den mest beleste katolske generasjonen på lenge – kanskje noensinne. De oppdager forfattere som Augustin og Aquinas på nettet, og leser dem. Han er imidlertid bekymret for at troen for mange kan bli en rent intellektuell øvelse. Og ikke minst:

Deneens mest kjente bok, *Why Liberalism Failed*, vakte stor oppmerksomhet i 2018 og fikk uventet positiv omtale både på høyre- og venstresiden, blant annet fra president Barack Obama. Boken er oversatt til 20 språk.

TALE: Patrick J. Deneen snakker under The American Conservatives 15-årsjubileum i 2018.

Det hører med til Kirkens lære at katolikker ikke skal stenge seg inne, men gå ut i samfunnet og påvirke det i positiv retning.

Deneen hevder at selv om den katolske ghetto-kulturen følte seg solid, var den i virkeligheten veldig skjør. Fra og med 1960-tallet fordampet den. Samtidig begynte demokratene, som tidligere var «katolikkenes parti», å forandre seg seg.

Deneen sporer utviklingen fra John F. Kennedy, som lovet at hans katolske tro ikke ville gå på bekostning av nasjonens interesser, til New York-guvernøren Mario Cuomo, som beskrev troen som en privatsak. Sønnen, Andrew Cuomo, gikk lenger og fremmet saker som strider mot Kirkens lære. Mange vil si det samme om president Joe Biden. Er løsningen å bruke staten til å håndheve katolske verdier og innføre en form for politisk katolisisme? Noen av de postliberale mener det, og har i de siste årene argumentert for «integralisme» – et tett samarbeid mellom staten og Den katolske kirke.

«KATOLSK ØYEBLIKK»

Det virker ikke som om Deneen vil gå så langt. Han

har riktignok snakket om «det katolske øyeblikket», en tid for katolikker å minne sine landsmenn om at også autoritet inngår i utformingen av et godt samfunn. Poenget hans er imidlertid mer generelt: Urettferdig maktbruk er tyrannisk, men politisk makt er et middel som selvfølgelig kan brukes til å oppnå gode så vel som onde mål. De postliberale bør ikke være redde for å bruke politisk makt, mener Deneen. Han tror simpelthen ikke på *laissez faire* – eller «la humla suse»-løsninger.

Misje Bergem kritiserer enkelte såkalte postliberale for å støtte «diktatoriske» ledere, og skriver: «Spørsmålet er om man kan bevare noe av kritikken, men finne andre alternative løsninger; om postliberalismen kan bli noe annet enn ren il-liberalisme.»

Siden 2020 har Deneen vært rådgiver for American Solidarity Party, et lite kristendemokratisk parti som baserer seg på katolsk sosiallære og ønsker en sosial markedsøkonomi. Ingen anklager dem for å være diktatoriske, men det spørs om de noen gang vil bli store nok til å gjennomføre det regimeskiftet Deneen ønsker seg. •

Misjon på venteværelset

TEKST: SØSTER METTE ANDRÉSEN OP, KATARINAHJEMMET I OSLO

Med alderen og det som følger med den, har jeg tilbrakt en del tid på venteværelser på legekontor eller sykehus. De har gitt meg erfaringer langt ut over bare å vente på tur. Riktignok benytter de fleste av pasientene tiden til å sitte bøyd over mobiltelefonen, men det hender, rett som det er, at en samtale kommer i gang. Vel å merke når jeg stiller i ordensdrakt! Den vekker en viss nysgjerrighet og innbyr til kontakt i ventetiden.

DETTE «VENTEVÆRELSETS APOSTOLAT» har bidratt til å rydde opp i en del uvitenhet når det gjelder den katolske kirke generelt og klosterlivet spesielt, selv om vi sjelden får anledning til å gå dypere inn i samtalen før en av oss blir ropt inn til legen. Når dette er sagt, er det naturligvis opp til en selv om man innbyr til en dialog eller ikke, men det er en god anledning til å fjerne enkelte fordommer.

Selv om vi i vårt norske samfunn etter hvert er blitt vant til mennesker som ser «annerledes» ut, som f.eks muslimske kvinner med sine hijaber og spesielle klesplagg, er det påfallende at det fremdeles er noen som undrer seg over å møte en nonne på T-banen eller i et kjøpesenter. Bortsett fra her på Majorstuen i Oslo, der dominikanerinnene har holdt til i snart 100 år og er godt kjent blant strøkets beboere. Men dette gjelder sikkert også i nærområdene for ordenssøstre som holder til på andre steder i landet vårt.

Jeg tror at venteværelsets apostolat kan være, om ikke et sted for misjonering, så iallfall til vitnesbyrd om at det finnes noe annet i vårt sekulariserte samfunn, noe som faktisk appellerer til manges interesse og respekt. Jeg har iallfall selv aldri møtt noen form for hatytringer eller uhøvisk opptreden. Og da en guttegjeng en gang ropte «Hils'n Jesus!» til meg, var det jo bare å svare at det skulle jeg nok gjøre!

DET SLÅR MEG ALLIKEVEL at uvitenheten ofte er stor, ikke bare når det gjelder oss katolikker, men også de kristne ellers. For ikke å snakke om at det vitner i en kristen dagsavis for en tid tilbake sto at «katolikker OG kristne» var til stede!

Det skrives meget om «misjon» i kirkelig sammenheng – et ord som mange er noe ambivalent overfor, idet de

tror at det dreier seg om proselyttisme. Men misjon er jo noe alle kristne er kalt til i egenskap av å være døpt.

«Gå ut og gjør alle folkeslag til disipler ved å døpe dem til Faderens og Sønnens og den Hellige Ånds navn, og lære dem å holde alt det jeg har befalt dere», sier Kristus til sine disipler.

OM NOEN ÅR, I 2030, skal Norge feire tusenårsjubileet for Hellig Olavs død på Stiklestad. Forberedelser er alt i gang blant kristenfolket. Biskop Erik Varden i Trondheim har sammen med en gruppe medarbeidere allerede lansert en åpningskonferanse for «Misjon 2030», der forskjellige arrangementer vil finne sted i årene som kommer, og som man vil høre mer om etterhvert. Det vil bli rikelig med anledninger til å samles om å bringe nytt liv i det kristne budskap. Samtidig gjelder det å ta vare på vår kulturarv, noe som burde bidra til økumenisk samarbeid.

Under en samtale jeg hadde i sommer med en velutdannet norsk kvinne i førtiårene, viste det seg at hun ikke hadde anelse om hva «olsok» var. Og heller ikke hvem Hellig Olav var, enn si hans rolle i å bringe kristendommen til Norge. Så litt informerende misjon kan være nødvendig der anledningen byr seg, også utenom venteværelsene!

MAN KAN VÆRE UENIGE i Den norske kirkes synspunkter på mange ting, men tusenårsjubiléet i 2030 er en unik anledning til å samles om det vi er enige om og som gjelder formidlingen av den kristne tro i Norge. Mange av oss er døpt i Den norske kirke og har vært mer eller mindre knyttet til den også etter vår konversjon. Så selv om vi katolikker foretrekker å gi Helgenkongen en stor del av æren for kristendommens komme og utbredelse i Norge, og ikke Martin Luther, betyr det *ikke* at vi ikke skal stå sammen om en ny evangelisering i landet vårt. Som katolske kristne foretrekker vi en verdig liturgi og ikke gongbad og yoga i kirkerommene, men det tror jeg også mange lutheranere sier seg enige i.

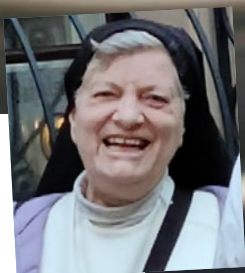
JEG HÅPER AT VI I 2030 KAN OPPLEVE noe av det samme som da pave Johannes Paul II og biskop Kristen Kyrre Bremer knelte sammen i Nidarosdomen for 35 år siden. Og at vi i mellomtiden kan bidra til litt mer kunnskap om hverandre også når anledningen byr seg på et venteværelse! •

TIPS!

Server retten med brokkolipuré, kokte poteter og gulrøtter til. Dryss over med stekt bacon. Fersk rogn er også godt tilbehør.

NAVN: Sr. Ragnhild Marie Bjelland
TILHØRER: Dominikanerinnene på Majorstuen i Oslo
FRA: Stavanger

Sr. Ragnhild Marie Bjelland OP har reist mye og smakt lokal mat fra mange land. Selv om hun er glad i det aller meste av mat, er kokt torsk med sandefjordsmør det beste hun vet.

Hvorfor akkurat kokt torsk?

– Når torsken er fersk og perfekt tilberedt, er det ingenting som er bedre enn dette. Det er den milde, runde og fine smaken som gjør retten så god.

Har du alltid vært glad i kokt torsk?

– Ja, jeg er oppvokst på Vestlandet, og har mange minner av at min far kom hjem med fersk torsk. Siden jeg var knøttliten har jeg alltid elsket fisk. Jeg er så heldig som har bursdag i januar, når torsken er på sitt beste. I min familie fikk vi barna alltid velge hva som skulle serveres til middag på vår egen bursdag. Jeg ble fornærmet hvert år, da foreldrene mine spurte meg hva jeg ville ha. De burde jo vite at svaret så klart var torsk!

Når er torsken best?

– Torsk er en vinterfisk. Den er best på høst- og vinter halvskjelen, mellom oktober og april. Torsk kan for eksempel spises til jul. Det er gammel katolsk skikk å faste fra kjøtt frem til midnattsmessen, og heller spise fisk. Det er viktig å presisere at når man skal lage kokt torsk, så må fisken være så fersk som mulig. Dra til en ferskvarebutikk, eller en matvarehandel med god ferskvaredisk.

Hvis du måtte velge enten fisk eller kjøtt for resten av livet, hva hadde du valgt?

– Jeg er ikke i tvil om hva jeg ville valgt! Jeg liker jo alt, men jeg hadde klart meg fint uten kjøtt. Men neppe uten fisk! Det hadde ikke vært noe gøy.

SØSTER RAGNHILDS BURSDAGS- FAVORITT

Kokt torsk med sandefjordsmør er en klassiker og en yndlingsrett for mange. Fersk torsk som julemiddag er typisk norsk skikk fra katolsk tid.

TEKST: AYLA HEIMLY

INGREDIENSER (4 PERSONER)

- Rundt 1600 gram med fersk torsk (400 gram per pers)
- To spiseskjeer med salt
- Noen pepperkorn
- To laurbærblad
- 2 dl fløte
- 200 gram meierismør
- Én persilledusk (valgfritt)

SLIK LAGER DU SANDEFJORDSMØRET

Varm opp fløten og la den koke mens du rører, inntil den blir halvert i mengde. 200 gram meierismør piskes så inn i den varme fløten. Bruk masse persille i sausen, og smak til med salt.

OG SLIK TORSKEN

Kok opp en kjele med vann som kan være godt saltet (1/2 dl salt til 1 liter vann, sa Ingrid Espelid Hovig). Hiv gjerne oppi et par pepperkorn og to laurbærblad.

Når vannet har kokt opp, sett ned varmen og legg torsken ned i vannet. Torsken skal trekke på lav varme i 10 minutter. Når vannet er i ferd med å koke dras kjelen vekk fra platen.

Fisken tas forsiktig ut med en hullet sleiv og plasseres på tallerkenen.

OBS! OBS!

Selv om retten heter kokt torsk, skal torsken faktisk ikke koke!

Vikinger på villspor

Det går heldigvis lengre tid mellom hver gang myter dukker opp i læremidler, men mye henger fortsatt igjen i populærkulturen. Som på Netflix, i vikingserien *Valhalla*.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Ja, slike serier må popularisere. Hendelser slås sammen, personer flyttes i tid, gjøres til skurker eller helter, etter som det passer manusforfattere. Slikt er lettere å like om du er opptatt av gode historier fremfor god historie. Dermed er det bare å ståls sette seg, selv uten sverd og rustning, når Harald Sigurdsson, den senere Hardråde, født 1015, dukker opp i 1002, sammen med sin halvbror Olav Haraldsson, senere den hellige, født 995.

DET ER VELKJENT og kan et stykke på vei forsvares at slike serier tar seg friheter. Dessverre kan det være verre å forsvare vinklingen, selv om også den er ganske normal. For her legges lite imellom. Vi møter en berserk som ikke uventet slåss i vilt raseri. Ifølge sagene er dette hedenske krigere, tilskyndet av trolldom.

I TV-serien viser det seg at han er kristen. Biskopene tar det like lite nøye som manusforfatterne. Når de organiserer æresdrap for utroskap, lener de

seg mer mot krav i plottet enn paven, selv om de legger opp til at de bygger på kirkens regler. Vi får høre at dåp ikke vil virke på en som er ond. Hva bakholdet er fullt av, renner manus over av.

VI MØTER EN FANATISK OLAV HARALDSSON som avskyr alt hedensk. Han bryr seg bare om makt, er fundamentalist, selvcentrert, forfengelig, farlig og kalkulerende. Allierte som Knut den mektige lover likevel å gjøre Olav til konge over Norge. Leif Eriksson dukker opp stadig lengre unna Grønland, for ikke å si Vinland. I sesong 2 havner han i østerled sammen med allerede omtalte Harald Sigurdsson. Han blir kjent med Mariam fra Aleppo, en kvinne som lager astrolabier. Hun representerer muslimsk kunnskap og Leif lærer verktøy som astrolabier, for ikke å si å lese og regne. Mens TV-seerne lærer at muslimske kvinner fritt kunne reise rundt, studere og undervise. I sesong 3 ankommer de to norrøne da også selveste Bysants, eller mer presist

Konstantinopel. Mens Harald går inn i keiserens hær, er Leif mer fredelig – og ikke minst vitebegjærlig. Han kommer i kontakt med en lærd, kartmakeren Calinicus, som gjør store øyne over en viking som både kan «snakke gresk og bruke et arabisk astrolabium».

Det er usikkert hvor mye seriens produsenter kan om instrumentet. På mange måter en visuell kalkulator der man relativt enkelt kunne måle posisjonen til himmellegemer på en gradinndelt skala og finne klokken, breddegrad og himmelretning. Produsentene vet imidlertid tydelig at det ser imponerende ut på TV. I realiteten var astrolabier kjent fra den greske antikken lenge før islam. Det er uklart når det ble oppfunnet, men det bysantinske leksikonet *Suda* fra århundret før historien i *Valhalla*, forteller at Theon av Alexandria (335–405) skrev en avhandling om instrumentet. Lærde kristne som Johannes Philoponus (490–570) og biskop Severus Sebokth (575–667) lente seg tungt på Theon i skrifter om astrolabier. Severus forteller også om astrolabier av messing, noe som understreker at instrumentet tidlig ble laget i metall og ikke bare tre.

«Når tv-serien lener seg så tungt til myter om kirkens kamp mot kunnskap, videreføres tunge, moderne stereotypier.»

PÅ 6-700-TALLET SPREDDE DET SEG fra det gresktalende Østromerriket til

BUILD YOUR LEGACY

VIKINGS VALHALLA

også det arabiske kulturområdet. Her ble det tatt i bruk i stort omfang for å finne bønnetider og retningen til Mekka, for ikke å si som underlag for horoskoper. På 900-tallet begynte det også for alvor å bli kjent i det latinske Europa. Sagt på en annen måte hadde det vært underlig om vitebegjærlige gresktalende på 1000-tallet ikke kjente til astrolabier.

Men TV-serien gir seg ikke der. I tillegg til å bomme på psykologi og skikker, forsterker serien større myter. Calinicus er også karttegnar, men skjuler sine

kart. Når Leif spør hvorfor, er svaret enkelt: «Fordi mye av det du ser her, regnes som vranglære av kirken». Han frykter kirken skal oppdage at kartene mangler Edens hage og at det viser en rund jord. For det hadde vært katastrofalt: «Sannheten kan gjøre mine barn foreldreløse».

HVORFOR PRODUSENTENE TROR at en kartmaker ikke en gang for ordens skyld ville legge inn Edens hage et eller annet symbolsk sted, er uklart. Like

FANTASI: I tillegg til å bomme på psykologi og skikker, forsterker også Netflix-serien *Valhalla* større myter. FOTO: Netflix

mye som hvorfor de tror at kirken vil reagere på slike kart. For i antikken og middelalderen kom kart i flere former og fasonger. I Konstantinopel på på 900- og 1000-tallet forholdt man seg mest til klassiske kart fra antikken, enten direkte eller som beskrevet i ord og tall i *Geographia*, fra ingen mindre enn Ptolemaios (100–170).

Felles for disse er at Edens hage ikke er nevnt. Til gjengjeld var jordens form nøye beskrevet. Dermed visste lærde i det latinske Europa, greske Bysants og arabiske kulturområdet godt at jorden var rund.

NÅR TV-SERIEN LENER SEG SÅ TUNGT til myter om kirkens kamp mot kunnskap, videreføres tunge, moderne stereotyper. Inntrykket blir fort at vi kan takke islam og arabere for å ha tatt vare på antikkens vitenskap. Mens kristne var og er bakstreverske, preget av vold og æreskultur, og må læres opp av muslimer, om de skal komme seg ut av mørket.

Valhalla viser hvor dypt dette sitter. Mens konsulenter brukes på våpen og visualiseringer av byer som Konstantinopel, styres fremstillingen av kirken av mørke myter.

Det anbefales likevel ikke å gå berserk. •

Gammel historie – aktuell likevel?

Lenge siden, fryktelig lenge siden! Kristendommens fortelling ligger to tusen år tilbake, dens skikkelser taler til oss som gjennom en tykk, historisk tåke – Matteus, Markus, Lukas, Johannes, Jesus ... Eller kirkefedrene, dem vi leser med så stor interesse fordi de forklarer det hele; de er nesten like gamle. Og de store kristne filosofer som Thomas Aquinas eller Anselm av Canterbury, skrev sine verker for nesten tusen år siden ...

DET HELE SYNES SOM EN HISTORIE fra gamle dager, ikke sant. Kan fortellingen om Vårherre og hans sønn, om apostler og fedre, misjonærer og martyrer, virkelig fange oss i dag?

Ses som aktuell, inspirerende? Eller må vi anse det hele som en smukk fortelling fra gamle dager, sikkert lysende som litteratur, og full av dikteriske forelegg, men lite egnet som veiledning nå?

Det melder seg en tanke likevel. For vel er fortellingen gammel, men er den derfor avsluttet? Hvis den ikke er avsluttet, lever den jo likevel – selv om aktørene fra den gang er døde for lenge siden. Det de lærte oss – om Gud, inkarnasjonen, frelsen, etterlivet – kan jo være aktuelt likevel hvis historien er slik at den fortsetter; hvis den altså reiser problemer og emner som ikke er løst, men består den dag i dag, som en kjede av ikke-avsluttede prosesser.

DA BLIR KRISTUS-FORTELLINGEN MER AKTUELL! For selv om den går langt tilbake, så gjør jo dagens konflikter sannelig også det. Imperium versus folkefrihet er like aktuelt i dag som på Romerrikets tid, bevares. Okkupasjon og motstand - like gyldige som på Jesu tid, minst. Trangen til selvstendighet versus avbikt for kollektiv dominans, likeså. Og fremfor alt – drømmen om et annet samfunn med en bedre tro enn den nåværende – den lever stadig.

Faktisk kan en hel rekke av dagens hendelser ses som rene fortsettelser. Den russiske kommunismen som skulle avslutte århundrers utbytting – hva annet er det som kom i stedet da den ga tapt i 1990, enn det som diskuteres hver eneste dag angående retten til

beskyttelse? Israel-Palestina-krigen – hva annet har den av opphav enn en århundre-gammel konflikt med rot i gammeltestamentlige konstallasjoner? Og Tysklands «historiske grunner» til ikke å ville sende soldater til Ukraina, hva annet er det enn et oppgjør med fortiden?

OG DET FORTSETTER, DETTE OPPGJØRET. Dagens motsetninger i møtene mellom muslimsk tradisjon og moderne menneskeretter, eller mellom østlig mystikk og kristen kultur, peker langt tilbake. Om det så gjelder dagens kulturkrig i USA er den vel en versjon av det meget eldre tema om hvem som har autoritet, når konflikten står mellom den individuelle kvinnekroppen og betydningen av barnefødsler for hele samfunnet. Ja, feminismens triumfer og nederlag i kampen mot patriarkatet – er ikke de nesten evig aktuelle?

Mangt av det som meldes i radio og TV hver time nå, og som kommer hvert minutt på nettet, gjelder fortsettelse, ikke nyheter. Ser man historien slik, blir troens alder ikke så vesentlig likevel. At de grunnleggende fortellingene ligger så vidt langt tilbake som til bibelsk tid, borger snarere for en generell gyldighet - i den strøm av gjentatte strider mellom tradisjoner og holdninger, og det kaos av ubrutte motsetninger, som nå en gang utgjør vårt liv her på jorden.

JEG HØRER INNVENDINGEN – HISTORIEN ER IKKE SLIK! De lange linjene finnes nok, men de avgjør ikke fortiden eller inntrykket av den. Gjentakelsene krysses av episoder, korte begivenheter som legger seg oppå hverandre i en uoversiktlig fortid av ikke-sammenhengende enkelthendelser.

Ta krigen. Den «krigen» vi snakker om, er kanskje evig. Men den lever også i dag, og da ikke bare som verdenskrigen 1939–45, men som noe som skjer i Gaza nå. Denne siste krigen er jo nesten ikke til å utholde. Israel, Guds folk, ser seg tvunget til å bombe og myrde – hvordan kan det bæres av en troende?

Eller ta tiden. Den har sine egne virkninger. Ting tapes av syne etter hvert som de svinner hen og glemmes, fordi andre ting – nye ting, til dels uventede hendelser

HANS FREDRIK DAHL
er historiker og professor
emeritus i medievitenskap

– legger seg over og påvirker minnet. Bevisstheten tar ikke vare på alt, kan ikke gjøre det heller, det vet enhver. At Jesus og apostlene gikk omkring i Palestina og sa minneverdige ting for to tusen år siden, betyr at mye, forferdende mye, må ha hendt siden da.

SKJØNT – KIRKEN TILLATER OSS IKKE Å GLEMME. Den har skapt ritualer for å overkomme glemselen; vi skal værsgod huske det som hendte den gang. Og vi bøyer oss fromt; gang på gang setter vi oss ned

i bergskråningen for å høre saligprinsningens ord. Utrolige ord, bevares, men akk så kjente. Og hver eneste desember feirer vi en fødsel som alltid fremstår som like betydningsfull og overraskende. Man må rent ut beundre kirken for hvordan den gjennom sin liturgi greier å holde levende det som strengt tatt burde gli stadig lenger ut i tid - for kanskje å forsvinne i glemsel.

Når så ikke skjer, i alle fall ikke uten videre, skyldes det vel at vår religion inneholder både det tidsmessig historiske og det usynlig evige. For utenfor den synlige verden ligger en usynlig, et univers av guder og engler og helgener og udødelige sjeler som ikke kan ses, men som like fullt eksisterer. Dette usynlige, tror vi, har satt spor i tiden, selv om det egentlig tilhører evigheten. Ja, «evighet» som kategori er forbeholdet religionen (eller kanskje også matematikken, på en måte), og kan vel bare forstås gjennom den. Evighet, hva det enn er, må jo være den uendelige og grenseløse historien, tidsutstrekningen som ikke har ytterkant. Et Ukraina uten grenser, uten begynnelse eller slutt.

I denne aldri sluttende historien står Gud som evig; all-mektig og all-vitende nettopp fordi han er *evig*. I hans perspektiv er vel to tusen år ingen ting?

EVIGHETEN, DET ER EN TILSTAND FRIGJORT fra historien, hva enten historien ses som lang eller kort.

Selve løsrivelsen, å *bli fri*, blir viktig da. Den er gledelig, munter, ledsaget av humør! Frihet i tankens verden må forstås som å nå fram til en ubundet, en kreativ og glad tilstand, og hvem er ikke tilhenger av frihet i denne forstand? Å frigjøre seg er å kaste lenker, legge noe bak for å se mot det mulige, det ukjente, – eventuelt ved å binde seg til masten for å oppnå en frivillig tvang, som Odyssevs sies å ha gjort.

I verdslig forstand er dette velkjent. Den kulturradikale frigjøringsprosess som har vært så vanlig siden

Georg Brandes' dager, går jo ut på å fri oss fra gammel overtro for å kunne ta imot det nye – utviklingen, fremskrittet, folkelykken. Dette frihetens program er levende den dag i dag, skjønt med en noe mindre tiltrekningskraft nå som de klassiske frihetene er blitt oppfylt på område etter område – sosialt, økonomisk, kjønnsmessig – og ettertanken setter inn. Jon Fosses tid er kommet.

Hva som i dag står igjen av kulturoptimisme etter at våre øvrige diktere for lengst har mistet barnetroen, og all dramatik fra Ibsen og ned-

over tar et oppgjør med tvangen, det kan vel diskuteres. Noen sier at HLTB er den siste frigjøring.

Uansett – den virkelige frihet er kanskje å fri seg fra historien! •

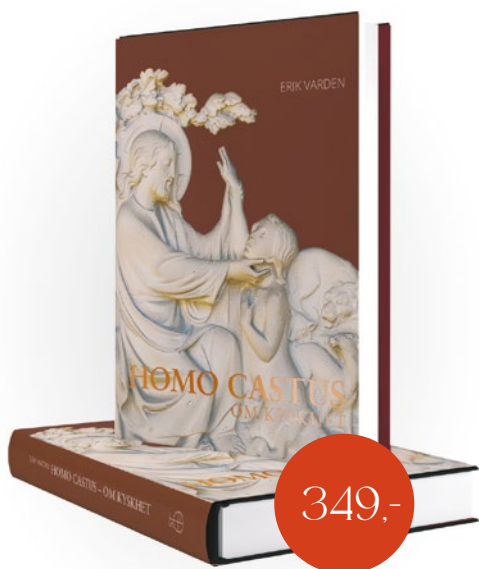
«Det hele synes som en historie fra gamle dager, ikke sant. Kan fortellingen om Vårherre og hans sønn, om apostler og fedre, misjonærer og martyrer, virkelig fange oss i dag?»

HANS FREDRIK DAHL

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Aktuelle titler fra

ST. OLAV FORLAG

HVA ER KYSKHET

– og hvem bryr seg? Noen vil tro det er en spøk å løfte frem kyskhetens betydning i det 21. århundre, dette antikvariske idealet som kveler seksualitetens frie utfoldelse. Biskop Erik Varden, cisterciensermunk og bestselgende forfatter, stuper imidlertid inn i dypet av den menneskelige erfaring og våger å hevde: Å være kysk er å være hel. I en tid hvor det kan synes som om lidenskapene har løpt løpsk, peker han på at kyskhet, sansenes orientering mot Gud, er en dyd som skaper gode og helhetlige liv og forskjøner menneskeheten.

I denne boken håper jeg å sette «kyskheten» fri etter et fangenskap i altfor snevre kategorier.

Jeg vil la det få tøye ut, strekke på seg, puste fritt, kanskje til og med synge.

Erik Varden

HOMO CASTUS ER I SALG FRA OKTOBER.

Anders Arborelius O.C.D.:

HVERDAGSMYSTIKK

I denne populære boken, som forfatteren kaller en «bruksanvisning som skal lede fram til erfaringen av Guds nærvær», et første steg «på hverdagsmystikkens vei», får vi gjennom ti kapitler hjelp til å reflektere over og ta imot Gud midt i hverdagen.

Broder Lorens av Oppstandelsen:

Å LEVE I GUDS NÆRVÆR

«Folk leter etter metoder for å lære å elske Gud. De ønsker å oppnå det ved hjelp av jeg vet ikke *hvor* mange forskjellige praksiser», skriver 1600-tallsmunken Lorens. «Er det ikke da mye raskere og mye mer direkte å gjøre *alt* av kjærlighet til Gud?»

Vi må «øve oss i å leve i Gud Skaperens nærvær for ikke å suges inn og tumle rundt i de skapte tingers virvlende strøm», forklarer kardinal og karmelittbror Anders Arborelius, biskop av Stockholm, i forordet.

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Rekviem ganger to – og et lite mirakel

«For meg er det like naturlig å skape musikk som for et epletre å skape epler».

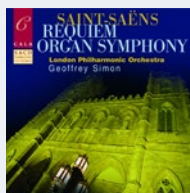
Utsagnet er tillagt komponisten Camille Saint-Saëns (1835–1921). Han var en ekstremt begavet komponist og musiker som med sitt rekviem viser hele følelesspaljetten som er iboende i musikken. Det er sagt at om det finnes musikk i himmelen så må det lyde som Saint-Saëns' «Requiem». Ja, kanskje det er rett – velklingende, inderlig, harmonisk og himmelsk er det i alle fall. Alle ordene er dekkende for dette verket som han etter sigende skrev på åtte dager.

Camille Saint-Saëns var født i Paris. Han var vidunderbarn. Allerede ved to års alder fant de ut at han hadde absolutt gehør. Han kunne både skrive og lese som treåring. Han kunne latin fra han var syv, spilte musikk av Bach, Beethoven og Mozart fra 10 års alder. Han begynte på Pariskonservatoriet da han var 13 og hans første symfoni var ferdig da han var 16!

Verklisten er på ca. 300 verk med blant annet 13 operaer, fire symfoniske dikt, den kjente tredje symfonien (orgelsymfonien) og Dyrenes Karneval, orgelmusikk og musikk skrevet for klaver. Han var like god utøver på så vel orgel som klaver. Fra 1857 og 20 år fremover var han organist ved La Madeleinekirken i Paris.

Franz Liszt hørte ham spille der, og mente han var en av verdens beste organister. En annen fransk komponist som har skrevet et berømt rekviem, er Gabriel Fauré. Han hadde jobben som assistentorganist til Saint-Saëns i Madeleinekirken.

Det finnes mange gode innspillinger av dette verket; mange «gamle» franske innspillinger er verdt å låne øre, men jeg foreslår denne engelske innspillingen:

Saint-Saëns **REQUIEM – Organ Symphony**

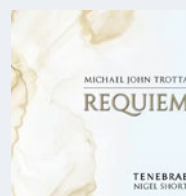
London Philharmonic orchestra
under ledelse av Geoffrey Simon
Cala Signum SIGCD2163

Den amerikanske komponisten Michael John Trotta (f.1978) er i ferd med å etablere seg på verdens korhimmel. Han har skrevet et rekviem som fikk sin urfremføring i 2022. Hans intensjon er å finne et tonespråk

for sorg og trøst, og han alluderer til fortidens store verk i samme sjanger uten noen gang eksplisitt å sitere noe som helst. Tonespråket hviler trygt i den vestlige harmoniske tradisjon.

Han bruker to gjennomgående motiver for å beskrive frykt og håp, og lykkes langt på vei å skape noe nytt – uten at det høres fremmed og ukjent ut. Klangbildet kan til tider virke litt for «glatt», og forutsigelig, men det er lange strekk i verket som er fylt med vellyd og varme. Vel verdt å lytte til!

Det engelske toppkoret TENEBRAE synger under ledelse av Nigel Short, og i denne innspillingen synger de rett og slett fantastisk:

Requiem

Michael John Trotta

Hampton Roads Music Group

Elever fra musikklinjen på Skeisvang videregående skole i Haugesund har komponert og produsert **MiRakel**.

Tekstene de har brukt er skrevet av Rakel Cecilia Naomi Stornes (2004–2022). En begavet og evnerik ung kvinne som fikk uheldig kreft og døde da hun var 18 år. Det er uendelig mange ubesvarte spørsmål, det er uendelig med sorg, savn og smerte forbundet med å miste et barn, søster og venn på denne måten.

Rakel var aktiv i mye, blant annet skrev hun dikt. Familien gav en del av disse til noen elever ved Skeisvang videregående. De har lest, redigert og brukt Rakels tekster, som har blitt til komposisjoner i albumet MiRakel.

Med dette bakteppet av sorg og savn er det spesielt å høre unge stemmer gi liv til Rakels tekster. Et fantastisk prosjekt som musikklinjen skal ha all ære for å ha gjort levende og tilgjengelig for oss alle. Takk til gruppens unge komponister, vokalister og musikere – jeg er dypt imponert.

MiRakel

Sweetspot music

ANTON BRUCKNERS 200-ÅRSJUBILEUM:

Alt begynte hos augustinerkorherrene

Etter farens død i 1837, ble Anton Bruckners familie tvunget ut av hjemmet sitt. Den 13 år gamle gutten ble tatt hånd om av brødrene i St. Florian-klosteret. Det skulle få en avgjørende innflytelse på hans liv.

Den 4. september var det 200 år siden den dypt troende østerrikske komponisten og orgelvirtuosen ble født.

MUSIKALSK TALENT

Anton Bruckner (1824–1896) kom til verden som eldste sønn av en lærer og kirkemusiker i byen Ansfelden nær delstatshovedstaden Linz, nord i Østerrike. Faren så tidlig guttens musikalske talent og underviste ham i orgel og generalbass. Allerede som tiåring steppet han inn når faren var forhindret fra å være organist i den lokale kirken.

Dessverre døde Anton Bruckners far så altfor tidlig. Moren og de fem barna ble tvunget til å flytte ut av farens tjenestebolig. Moren henvendte seg til augustinerkorherrene i St. Florian-klosteret like i nærheten. De tok den unge Anton opp som «Sängerknabe» - sanger i klosterkirkens guttekor. Her skulle han også for første gang få oppleve den mektige klangen fra kirkens store barokkorgel.

Klosteret er viet Den hellige Florian. Legenden forteller at martyren Florians lik ble skyllet opp på en klippe, og der ble det vokter av en ørn slik at hedningene ikke kunne skjende det. Men den helliges relikvier ble berget av en kristen enke ved navn Valeria, som gravla ham på sin eiendom. Senere bygde man et kapell på graven. Av dette oppsto det berømte Augustinerkorherrestiftet St. Florian som biskopen av Passau bygde på 700-tallet. På 1300-tallet fant man Florians relikvier og la dem i høyalteret. Ved arkeologiske utgravninger etter 1945 fant man også benene av de 40 martyrene som Florian ga sitt liv for, og de hviler i dag sammen under høyalteret i basilikaen i Lorch. I Augustinerkorherrestiftet

St. Florian oppbevares kvernsteinen Florian fikk rundt halsen, som en kostelig skatt.

INSPIRASJONSKILDE

Bruckner ble oppdratt katolsk og var dypt troende allerede fra barnsben av. Hans tro er en viktig inspirasjons kilde til hans tidligste verker. Allerede som tenåring komponerte han flere sakrale verk.

I St. Florian-klosteret med utsyn over den vakre Donau-dalen fikk den unge gutten førsteklases musikalsk undervisning, først og fremst på orgel. En dag spurte klosterets forstander den unge Anton om hva han ville bli: augustinerkorherre eller lærer? Anton ville gå i sin fars fotspor og begynte på lærerseminaret i provinshovedstaden Linz. Etter et par år som lærer, vendte han tilbake til St. Florian og kombinerte undervisning i den lokale skolen med virke som organist i klosteret i årene 1845-1855.

Etter en tid søkte Bruckner seg ut av klosteret, ble domkirkeorganist i Linz og oppdaget verk av Mendelssohn og Wagner, og deres musikkstykkers nye klangverdener. Samtidig fikk han undervisning av den kjente musikkpedagogen Simon Sechter i Wien.

KEISERLIG HOFFORGANIST

Sechter ble Bruckners døråpner i Wien da han kom til byen i 1868, ble keiserlig hofforganist i Hofburgkapellet og lærer i musikkteori og orgel ved musikkonservatoriet i Wien.

Men båndene til St. Florian-klosteret holdt seg sterke og levende – både av familiære og åndelige

JOSEF ANTON BRUCKNER

Født 4. september 1824 i Ansfelden, død 11. oktober 1896 i Wien

Samlede verk omfatter blant annet 149 musikkstykker: 54 sakrale korverk, 41 sekulære korverk, 14 symfoniske verk, åtte pianokomposisjoner og syv orgelkomposisjoner

Professor i harmonilære, kontrapunkt og orgelspill, dosent ved Universitetet i Wien og hofforganist

Bruckner døde av hjerteinfarkt over sitt arbeidsbord 72 år gammel mens han komponerte sin niende symfoni. Kun tre satser ble fullført, men symfonien var tilegnet «den kjære Gud i himmelen».

KLARE FOR JUBILEUM: Bruckner
Orchester Linz med sjefsdirigent Markus
Poschner.

 anton
bruckner
2024

LES MER

om Bruckner-jubileet her:
www.anton-bruckner-2024.at

årsaker. Bruckner fortsatte å tilbringe somrene her for å komponere i fred og ro. Hans to mest populære symfonier, den fjerde og den syvende, ble fullendt i klosteret. Også klosterkirkens orgel, et vidunderlig musikkinstrument konstruert 1770–1774 av Franz Xaver Krisman, trakk ham tilbake.

«DE MED DÅRLIG FANTASI»

Bruckner skrev kun syv verk for orgel og fremførte som organist sjelden verk av Bach eller andre med følgende begrunnelse: «Nei, jeg spiller sjelden det andre har skrevet. Det får de med dårlig fantasi gjøre. Jeg spiller over et fritt tema.»

Bruckners tre messer og Te Deum ble godt mottatt i Wien, men både sosialt og musikalsk ble han sett på som en outsider og raring. Hans nye orkesterklanger og harmonier ble avvist. Slemme tunger ga ham kallenavnet «Wagnerkopien».

Først med sin symfoni i c-moll i 1865–1866, fikk

han sitt store gjennombrudd. Deretter kom symfoni nr. 2 i c-moll i Wien i 1871-1872. I dag regnes Bruckner som en fremragende organist og improvisator. I Tyskland og den tyskspråklige verden holder man ham som en av de største symfonikerne etter Beethoven.

FROM KATOLIKK

Hele livet var Bruckner en from og praktiserende katolikk. Slo kirkeklokkene for Angelus mens han var midt i en forelesning for studentene, stanset han opp, falt på kne og leste bønnen.

I Bruckners testamente står det at han ønsket å bli balsamert og bisatt «i en frittstående sarkofag under orgelet i St. Florian.»

Etter rekviemmessen i Karlskirken i Wien i oktober 1896, ble derfor hans lik fraktet med tog til St. Florian. Han ble lagt i kirkens krypt, i en monumental sinkkiste, rett under sitt elskede orgel, på en sokkel med siste linje i Te Deum inskribert: Non confundar in aeternum - La meg ikke bli til skamme i evighet. •

PAVE FRANS:

Gode bøker former hjerte og sinn

Pave Frans har skrevet et brev til prestekandidater – og alle kristne – som understreker «verdien av å lese romaner og dikt som del av ens vei til personlig modning», ettersom bøker åpner nye indre rom og hjelper en til å møte livet og forstå andre.

«En god bok åpner sinnet, stimulerer hjertet og forbereder oss på livet», skriver pave Frans i et brev til kommende prester, men som også retter seg mot pastoralarbeidere og alle kristne.

«FORNYET KJÆRLIGHET»

Med sitt brev om litteraturens rolle i den formende utdanning, publisert i august i år, ønsker pave Frans å oppmuntre til «en fornyet kjærlighet til lesing» og fremfor alt «å foreslå en radikal kursendring» i forberedelsen av prestekandidater, slik at det gis mer plass til lesing av litterære verk.

Litteraturen kan nemlig forme «prestenes hjertes og sinn» til «en fri og ydmyk bruk av fornuften» og til «en fruktbar anerkjennelse av mangfoldet i menneskelige språk», som utvider den menneskelige følsomheten og fører til en større åndelig åpenhet.

Dessuten er det de troendes oppgave, og spesielt prestenes, å berøre hjertene til dagens mennesker slik at de er åpne for forkynnelsen av Herren Jesus, og i alt dette er «det bidraget som litteraturen og poesien kan gi, av uforlignelig verdi».

LESNINGENS GUNSTIGE VIRKNINGER

I brevet understreker pave Frans først de velgjørende virkningene av en god bok, som kan «være en oase som holder oss borte fra andre mindre sunne valg», og som «i øyeblikk av tretthet, sinne, skuffelse eller nederlag, når bønn i seg selv ikke hjelper oss med å finne indre ro», kan hjelpe oss med å komme oss gjennom vanskelige tider og «finne ro i sinnet».

Folk pleide å lese flere bøker «før vår nåværende uopphørlige bruk av sosiale medier, mobiltelefoner og andre ting», bemerker paven, som påpeker at i et audiovisuelt produkt, selv om det er mer komplett, «er tiden som gis til å 'berike' historien eller utforske dens betydning vanligvis ganske begrenset», mens leseren er mye mer aktiv når han leser en bok. Et litterært verk er «en levende og stadig fruktbar tekst».

Faktisk berikes leseren av det han eller hun får fra forfatteren, og dette gjør det mulig å få rikdommen til å blomstre i seg selv.

ALLE SKAL KUNNE MØTE JESUS

For å «gi et adekvat svar på mange menneskers tørst etter Gud, slik at de ikke forsøker å tilfredsstille den med fremmedgjørende løsninger eller med en kroppsløs Jesus», må troende og prester i sin forkynnelse av evangeliet strebe etter at «alle skal kunne møte Jesus Kristus som er blitt kjød, menneske og historie».

Man må aldri miste Jesu Kristi «kjød» av syne, anbefaler paven, «det kjødet som består av pasjoner, lidelse og følelser, ord som utfordrer og trøster, hender som berører og helbreder, blikk som frigjør og oppmuntrer, kjød som består av gjestfrihet, tilgivelse, indignasjon, mot, fryktløshet; med ett ord: kjærlighet».

Derfor understreker pave Frans at «fortrolighet med litteratur kan gjøre fremtidige prester og alle pastorale arbeidere enda mer følsomme for Jesu fulle menneskelighet, i hvilken hans guddommelighet er fullt ut til stede». (*Vatican News/katolsk.no*)

FOTO: REUTERS/GUGLIELMO MANGIAPANE

Les hele brevet på engelsk her:

<https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2024/documents/20240717-lettera-ruolo-letteratura-formazione.html>

Pave Frans siterer flere kjente forfattere i brevet

MARCEL PROUST:

«Romaner utløser «i oss, i løpet av en time, alle de mulige gleder og sorger som det i livet ville ta oss hele år å bli bare litt kjent med, og som vi aldri ville få vite noe om, fordi den langsomheten de inntreffer med, hindrer oss i å oppfatte dem».

C.S. LEWIS:

«Når jeg leser stor litteratur, blir jeg tusen mennesker og forblir likevel meg

selv. Som nattehimmelen i det greske diktet ser jeg med utallige øyne, men det er fremdeles jeg som ser. Her, som i tilbedelse, i kjærlighet, i moralsk handling og i kunnskap, overskrider jeg meg selv, og jeg er aldri mer meg selv enn når jeg gjør dette».

JORGE LUIS BORGES:

Når jeg tenker på litteratur, kommer jeg til å tenke på hva den store argentinske forfatteren Jorge Luis Borges pleide å si

til sine studenter, nemlig at det viktigste er å lese, å komme i direkte kontakt med litteraturen, å fordype seg i den levende teksten vi har foran oss, snarere enn å fiksere på ideer og kritiske kommentarer. Borges forklarte denne ideen til sine studenter ved å si at de i begynnelsen kanskje ikke forstår så mye av det de leser, men at de likevel hører «en annen persons stemme». Dette er en definisjon av litteratur som jeg liker veldig godt: å lytte til en annen persons stemme. »

JON FOSSE: Stolt over pave Frans

– Eg er stolt av å tilhøyra ei kyrkje med ein øvste leiar som tenkjer så klokt om litteratur, seier Nobelprisvinnar Jon Fosse om paven sitt brev om litteratur.

Det er i eit intervju med avisa Vårt Land at Jon Fosse seier at pavebrevet er det beste forsvaret for litteratur som litteratur og for den seriøse diktinga han har lese.

GJER ROMMET STØRRE

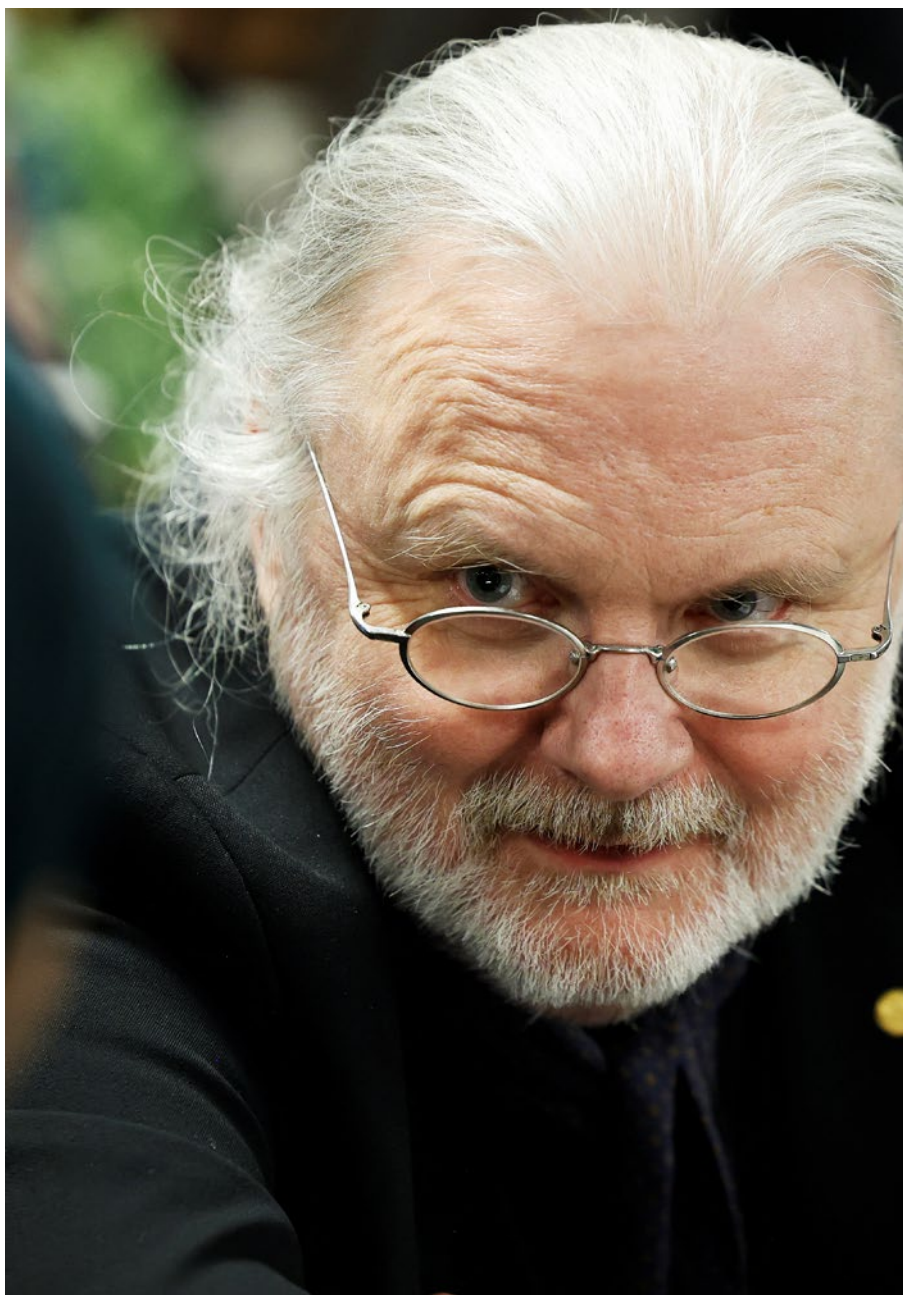
– Det pave Frans gjer er å skriva fram eit forsvaret for skjønnlitteraturen, for litteraturen i seg sjølv, den som ikkje har noko føremål utanfor seg sjølv. Og så syner han korleis denne litteraturen er svært nyttig, ja, nettopp med å vera unyttig, seier nobelsprisvinnar og katolikk Jon Fosse til Vårt Land.

Jon Fosse meiner paven tenkjer klokt kring skilnaden mellom det å lesa ei bok og det å sjå på ein skjerm.

– Litteraturen og lesinga gjer det reflekterande rommet større, og kan dermed også til dømes gjera at ein ikkje utan vidare lèt seg lura av «fake news», seier Fosse i intervjuet.

LYTTA TIL DEN ANDRE SI RØYST

På spørsmål om litteratur er viktig for Kyrkja

sitt oppdrag, å fortelje om evangeliet i dag, seier Fosse:

– I Noreg var det vel lenge, om ikkje lenger, nesten ein motsetnad mellom det å vera kristen og det å vera litterat. I den mon litteraturen var viktig var det fordi han var forkynnande litteratur, altså eigentleg det motsette av litteratur. Den akseptable litteraturen var

«Litteraturen og lesinga gjer det reflekterande rommet større, og kan dermed også til dømes gjera at ein ikkje utan vidare lèt seg lura av *fake news*.»

TENKJER KLOKT: Jon Fosse meiner paven tenkjer klokt kring skilnaden mellom det å lesa ei bok og det å sjå på ein skjerm. FOTO: Scanpix NTB / Christine Olsson/TT News Agency

«fundamentalistisk sjølvrefererande», for no å nytta paven sine ord. Den baud på det same, medan den gode litteraturen får ein til «å lytta til den andres røyst», slik han skriv.

INNLEVING

Fosse viser til korleis paven meiner at litteraturen gjev innleving i andre sine liv og røynsler, tankar og tru.

– Dermed gjer den vårt indre rom større, vi lærer å sjå betre. Det som gjev mening blir større og større di meir god litteratur ein les, seier Fosse.

Han seier til Vårt Land at han trur «svært mange, også dei med lite interesse for litteratur, vil få glede av å lesa pavens brev.» •

KLIPP

– Jeg har for eksempel fått mye mer sans for den katolske kirke enn jeg hadde før. De har et så helhetlig perspektiv på samfunnet. Mens mange menigheter snur mye fortere rundt, har de en båt som bare seiler, gjennom hundrevis av år.

**FORFATTER OG PROFESSOR TRULS ÅKERLUND
TIL VÅRT LAND**

«Vi har ikke behov for en religiøsitet lukket i seg selv, som ser opp mot himmelen uten å bekymre seg for det som skjer på jorden og som feirer liturgier i Kirken, men glemmer støvet i våre gater.»

PAVE FRANS I SIN PREKEN UNDER BESØKET I TRIESTE

– Religionens og kristendommens betydning i dagens verden gjør at Olavsfest kunne hatt en særlig viktig og relevant rolle. Men dagens festivalledelse greier ikke å se dette som mulighet eller som et viktig oppdrag. I stedet tømmer de festivalens hovedprogram for tro og religiøs innhold og skyver trospektivet inn i et sidearrangement for kirkeinteresserte.

POLITISK REDAKTØR BERIT AALBORG I VÅRT LAND

LITEN KORREKSJON

I forrige nummers artikkel om Thomas Aquinas står det at han i desember 1274 erklærte at han ville slutte å skrive. En oppmerksom og velinformert leser skriver til oss at om dette var korrekt, ville det være oppsiktsvekkende, for middelalderfilosofen hadde på det tidspunkt vært død i ni måneder. Vi beklager. Det var om morgenen på St. Nicolaus dag 6. desember 1273, at han eter morgenmessen sa til sin sekretær, Reginald fra Piperno: «Jeg kan ikke mer. Alt jeg har skrevet står for meg som halm, sammenlignet med hva jeg nå har sett».

MARILYNNE ROBINSON
I BEGYNNELSEN
- EN LESNING AV
FØRSTE MOSEBOK
 VERBUM 2024

— “ —

Selv om Robinson leser Første Mosebok i lys av det ondes problem, er det også tydelig at det ondes problem ikke er et spørsmål man skal svare på, men en linse som gir oss tilgang til teksten på en fruktbar måte.

— ” —

Nytt lys på det ondes problem

OMTALT AV ALI JONES ALKAZEMI

Hundreogåtti sider i strekk reflekterer Robinson rundt Første Moseboks betydning. Hennes tilnærming er å ta boken som et svar på det ondes problem: hvordan kan en god og allmektig Gud skape en verden som rommer så mye ondskap? Er Gud da ond, eller er han god på en innfløkt måte som krever såpass mye meningsløs lidelse og ondskap?

Spontant undrer man seg over hvordan en bok som inneholder så mye lidelse, død og synd, kan fungere som et svar på dette problemet. Samtidig viser Robinson at forfatterne av Første Mosebok nettopp tok dette problemet alvorlig. De detaljerte skildringene om Abraham, Isak, Jakob, Juda og Levi, viser at det er få andre bøker som tar dette problemet like seriøst.

For bak alle problematikkene som dukker opp underveis i Første Mosebok, er det én ting som er konstant: Guds løfte. Ved skapelsen heter det hele seks ganger at Gud så på det han skapte og «så at det var godt», med en ekstra avslutning om at «Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt!»

Men like etter, i kapittel 4, dreper Kain Abel, og i kapitlene 6 – 9 utsletter Gud alle mennesker utenom Noah. Poenget er derfor ikke at verden er god og ferdig i og med skapelsen. Heller viser Robinson at dynamikken mellom det gode og onde stadig vedvarer.

IKKE PERFEKTE

Spesielt bemerkelsesverdig er hennes refleksjoner rundt at patriarkene er ufullkomne. Et eksempel er når Abraham lyver om at hans kone, Sara, er hans søster. Dette gjør han hele to ganger mot hedenske herskere – først mot farao, og så mot Abimelek. Robinson spør hva det kan ha vært som motiverte redaktørene til å beholde fremstillingen av de hedenske herskerne som dydige og i besittelse av god seksualmoral, mens stamfaren Abraham var en løgner.

På samme måte ser vi i historien om Abrahams barnebarn, Jakob og Esau, at Jakob lyver til seg Esaus velsignelse fra faren. Jakob er ikke

en ærlig person, men blir likevel den utvalgte som fører slekten videre.

Robinson mener at de svært detaljrike skildringene av patriarkenes karakterfeil, viser til et tydelig argument i Første Mosebok: Gud er så god at hans utvalgte ikke er dydige og rene, men full av feil og svik. For oss kristne peker dette på en tydelig måte mot det glade budskap som kulminerer i Kristi død og oppstandelse.

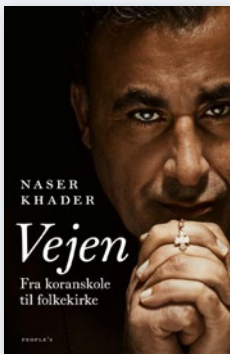
Å VÆRE AVHOLDEN, MEN HÅPEFULL

Robinsons bevissthetsstrøm peker mot kjernen av å tro: Om en sekulær person nå spurte meg hva svaret på det ondes problem var, ville jeg svart at det er noe også jeg lurar på. Svaret er ikke entydig. Det prøver heller ikke Første Mosebok å hevde. Poenget er heller å tro at tross alle de tvilsomme tegnene, fortsetter Gud å være med oss. Han er tålmodig og følger oss.

Men selv om Robinson leser Første Mosebok i lys av det ondes problem, er det også tydelig at det ondes problem ikke er et spørsmål man skal svare på, men en linse som gir oss tilgang til teksten på en fruktbar måte. Poenget blir ikke lenger å si om Gud er god eller ond, men holde på en åpenhet i møte med skapelsen. Det er nettopp fordi vi ikke vet hvordan alt er godt, at vi ser oss nødt til å tro. Robinson lærer oss å tro i dypet av kompleksiteten livet innebærer.

Guds løfte består, idet Gud tilgir. I Første Mosebok kommer det gjentatte ganger tydelig frem at hans folk slipper billig unna. Et tydelig eksempel er når Jakobs sønner, Levi og Juda, dreper et helt folk som revansj for at noen voldtok søsteren deres Dina. Dette skjedde selv etter at folket tilbød å omskjære seg og strakk seg svært langt for å forsone seg med Jakobs folk.

Hva betyr det at jødene valgte å bevare så skrekkelige skildringer om seg selv? Robinson kommenterer at det ville være som om en nasjon, igjen og igjen, fortalte om folkefordrivelsene og drapene det har begått. Likesom med svaret på det ondes problem, tyder dette på den ytterst komplekse selvforståelsen i Første Moseboks kjerne. •

NASER KHADER
**VEJEN - FRA
KORANSKOLE TIL
FOLKEKIRKE**
PEOPLE'S FORLAG
DANMARK 2024

“
Bokens styrke er at den forsvarer kristendommen uten å kun rettes mot kristne lesere. Khader ser på kristendommen som grunnlaget for verdier selv sekulære dansker holder høyt.
”

Et oppgjør med Islam

OMTALT AV ALI JONES ALKAZEMI

Naser Khader tar i denne utgivelsen et endelig oppgjør med islam. I motsetning til *Bekendelser fra en kulturkristen muslim* (2013), tror han nå at islam ikke kan forenes med vestlige verdier.

Siden Danmark er lik vår norske virkelighet, er tankene hans overførbare. Jeg likte spesielt å få lese en annen etnisk araber enn meg selv som på sin særegne måte avviser islam og blir kristen.

ISLAM ≠ VESTEN

Han beskriver sin erfaring som elev i dansk skole som en dannelsesreise til å tenke selvstendig, noe han knytter til landets lutherske arv. Han mener at danskene må bli bevisste på sin kristne arv for å bevare sine verdier. Enkelte tror frihet og likhet er i strid med kristendom og stammer fra opplysningstiden, men Khader hevder at disse verdiene bygger på en kristen arv. Han advarer mot at manglende interesse for kristendom kan føre til at krefter som relativisme og islamisme undergraver Danmarks verdigrunnlag.

Khader argumenterer for at danskene ikke må ta sin lutherske arv for gitt ved å bruke sin egen muslimske oppdragelse – preget av ufrihet og fiendtlighet mot ikke-muslimer – som kontrast til landets vektlegging av frihet, demokrati og autonomi.

DANMARK ER LUTHERSK

Khaders fokus er den lutherske folkekirken, der Luthers *sola fide* – at vi ikke kan fortjene frelse, men kun frelses ved troen alene – er sentral. Gud elsker alle uavhengig av deres handlinger. Dette står i motsetning til islam, som vektlegger lovlydig adferd for å glede Gud.

Khader tar også avstand fra katolisismen. Handling, helgendyrkelse og autoriteter utenom Gud omtaler han med aversjon. Det er ikke det som ligger til grunn for den danske ånd. Khader kan også ofte overdrive her, som når han anser det som særluthersk å synge fra en salmebok. Men Khaders hovedangrep er rettet mot islam, ikke katolisisme. Derfor blir unøyaktighetene hans ikke så farlige for hans overordnede argument.

DEMOKRATISME

Boken viser Khaders reise fra en blind lovreligion

til å bli møtt som et feilbarlig menneske med et ukrenkelig menneskeverd. Siden Khader er en uttalt «fracfallen», har han ofte med seg sikkerhetsvakter, fordi hans blod er *halal*: Lov å utgyte for mange muslimer. Khaders tilfelle viser spenningen mellom religionsfrihet og islamsk lov.

Men Khader ble ikke først kristen. I begynnelsen sverget han ved en sekulær *demokratisme*: Troen på at demokratiske prinsipper svarte på alt som førte til det gode liv. Men demokratismen etterlot et hull. Spesielt da Khaders far døde, oppsto et åndelig behov. Han oppsøkte folkekirken og fant rom for det eksistensielle.

Khaders bok er på dette punktet rørende, siden leseren både lærer om hans syn på folkekirken som den danske ånds grunnlag, og måten Khaders personlige reise trakk ham mot kirken.

APOSTELEN PAULUS

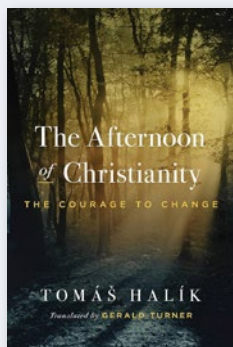
Khader har gjort det samme som Saulus: vendt om fra en streng lovreligion. Khader vil også fremheve hvor sentral Paulus er for kristendommens utbredelse. Han skriver at det er Paulus, ikke Jesus, som gjorde kristendommen universell.

Men Khader bruker mye plass på å si lite om Paulus. Hovedsakelig nevnes biografiske data og teorier om apostelen. Men analysene henger i løse luften og virker mer som en innskutt del av boken. For boken skal jo handle om Khaders reise. Fakta om Paulus blir derfor unødvendige for bokens overordnede hensikt.

TRENGS OGSÅ I NORSK KONTEKST

Khader gjør en god jobb i å aktualisere kristendommen. Det er tydelig at boken også er appellerende til sekulære dansker. Bokens styrke er at den forsvarer kristendommen uten å kun rettes mot kristne lesere. Khader ser på kristendommen som grunnlaget for verdier selv sekulære dansker holder høyt.

Boken formidler til en generasjon i Danmark og Norge som har vokst opp uten å vite noe om kristendommen. Den viser øg til en mangel på exmuslimer som offentlig kritiserer islam uten å bli kalt islamofober. Vi vil nok se flere slike bøker i tiden som kommer. •

TOMÁŠ HALÍK
**THE AFTERNOON OF
 CHRISTIANITY,
 THE COURAGE
 TO CHANGE**

OVERSATT FRA TSJEKKISK
 AV GERALD TURNER
 UNIVERSITY OF NOTRE
 DAME PRESS 2024

Kristenhetens ettermiddag – motet til forandring

OMTALT AV CHRISTIAN BOE ASTRUP

Direkte oversatt er dette den norske tittelen på en meget aktuell, kunnskapsmettet og inspirerende bok av Tomáš Halík. Han er en tsjekkisk katolsk sogneprest, professor i sosiologi, psykoterapeut og president i det tsjekkiske kristenakademiet, hedret som Monsignore av pave Benedikt.

DET ER ALTSÅ INGEN HVEMSOMHELST som har forfattet denne boken. Tittelen etablerer et viktig premiss: Tomáš Halík ser på Kristenhetens historie som én enkelt dag. Med morgen, middag, ettermiddag og kveld. Kristenheten befinner seg nå i ettermiddagen. Dette lover ikke godt, eller ...?

Inspirasjonskilden er Carl Gustav Jung, ifølge Halík grunnleggeren av analytisk psykologi. Jung sammenligner et menneskes livsløp med én dag. Morgenen tilsvarende ungdom og tidlig voksenliv. Det er i denne fasen mennesket etablerer det psykologiske bildet av seg selv – gjennom utdanning, ekteskap, karriere, etablering av et hjem, en vennkrets, en økonomisk identitet – menneskets *persona*. Også for Kristenheten byr morgenfasen på etableringen av *persona*, gjennom institusjonelle og dogmatiske strukturer, og gjennom Bibelen som en universell, hellig skrift.

KRISEN KOMMER MIDT PÅ DAGEN. I Jungs begrepsverden er dette midtlivskrisen, der individet begynner å tvile på den *persona* han eller hun selv har skapt. Kristenheten vakler også, mer og mer, gjennom Renessansen, Reformasjonen, Opplysningstiden, verdenskrigene; de er alle motkrefter som i skarpt lys utfordrer kristenhetens selvbylde som

troverdig og altomfattende. Usikkerheten følger. Uten at det nødvendigvis resulterer i polarisering, i ateisme eller religiøs skråsikkerhet i form av fanatisme. De siste 7-800 årene av vår historie, Kristenhetens midtlivskrise, har først og fremst skapt tvil. Dette etablerer den virkelig skremmende trusselen, *likegyldighet*. Sagt med Jung: Kristenhetens *persona* trues – av skepsis og likegyldighet.

LØSNINGEN FINNES IKKE I EN GJENTAGELSE av Morgenen, gjennom å finpusse institusjonene og dogmene. I beste Jung-tradisjon advarer Halík mot å restaurere *persona*. – Søk heller inn mot personens kjerne, *Das Selbst* sier Jung. Tomáš Halík sier at vi skal søke bak institusjonelle, klerikale og dogmatiske strukturer. Til kjernen. Til *Troen*.

Men slutt med å basere forkynnelsen, og *Troen*, på overbevisning, slik Kristenheten har gjort i et par tusenår. Slutt å dosere, begynn å dele. Dele en *Tro* som ikke lenger forankres i overbevisning, men som lever i tillit. Nøkkelen finnes i tillitsbasert *spiritualitet*.

BOKENS TITTEL ER ALTSÅ OPTIMISTISK, ved at enhver krise innebærer mulighet. Tenk på alle de gangene vi møter mennesker som verken er sterkt troende eller overbeviste ateister. Som oftest er vi alle tvilende, men lengter gjerne etter en åndelig dimensjon ved siden av, over, under eller bortenfor vår *persona*. I lengselen finner vi den forandring vi må ha mot til å søke.

Dette skjer gjennom å endre Kristenheten fra tradisjonell, klerikal, hierarkisk overbevist dogmatikk, til nyskapende, deltakende, egalitær og tillitsbasert spiritualitet. I boken beskriver Tomáš Halík prosessen, gjennom

flere konkrete og til dels kontroversielle forslag til reformer av, i og gjennom Kirken.

IKKE RART at konservative katolikker føler seg provosert. Men de som aner Pave Frans bak, eller midt iblant dette, de aner nok riktig. Tomáš Halík støtter seg til flere av Frans' encyklikaer. Han vokter seg vel for å kaste all kirkelig autoritet og dogmatikk over bord. I åpningskapittelet gjør sogneprest Halík det svært klart at det alltid vil og må være rom for en kirkelig autoritet som veileder og erklærer bestemte trosuttrykk for autentiske og uomgjengelige.

Tomáš Halík vil imidlertid også sikre tilgang til skattene – ressursene som allerede finnes innen kristen mystikk, spiritualitet og kontemplativ praksis. Altfor ofte esoterisk – gjemt bak dogmatikk, hierarkier og regelrytteri. Når skattene er tilgjengelige, blir utfordringen å unngå at disse søles bort i banaliteter, feelgood og tvilsom psykoterapi.

Tomáš Halíks bok åpner dørene. Til inspirasjon, diskusjon, refleksjon og fornyelse. •

— “ —
Tomáš Halík støtter seg til flere av Frans' encyklikaer. Han vokter seg vel for å kaste all kirkelig autoritet og dogmatikk over bord.
— ” —

BLIKK I ARKIVET

100
år siden

Berømt engelsk konvertit skal holde foredrag i Kristiania

Vi meddelte for et halvt aars tid siden at den berømte engelske forfatter *G. K. Chesterton* var gaat over til den katolske kirke. Konversionen vakte enorm opsikt i hele det britiske rike, hvor Chesterton hører til de mest læste forfattere. Det forlyder nu med krav paa paa-lidelighet, at «Anglo-Norse Society» her i Kristiania har bevæget ham til at komme hit i vinter og holde foredrag. (Nr. 1, 1924)

„St. Olav“s nye utstyr

Eksempelvis gjengir vi hvad Fredrikshaldsbladet «Smaalenenes Amtstidende» (redigert av forfatteren Audun Hjermand) skriver i sit nr. for 14. januar: «Katolikenes blad «St. Olav» utkommer i det nye aar i nyt, smukt format. Det er et vaakent redigert og aktuelt blad som byr paa meget av interesse ikke mindst for dem som er interesserte tilskuere til katolikenes seige arbeide for at vinde fotfæste i Norge.» (Nr. 3, 1924)

Hvorfor jesuitene forfølges

Regjeringsforslaget om ophævelse av jesuiterparagrafen i vor grundlov har – som det var at vente – git anledning til adskillige hadske angrep paa Jesu selskap, især i provinspressen. Uvidende fanatikere har faat vand paa sin mølle og serverer de vanlige grupvækkende historier om jesuitenes rænker og politiske intriger, deres ukristelige morallære, deres intoleranse, maktbegjær o. s. v. – altsammen efter de gamle, velkjendte opskrifter. (Nr. 7, 1924)

Hovedstadens nye navn

Med stort flertal i odelstinget og lagtinget blev det besluttet at fra 1. jan. 1925 skal Kristiania atter faa tilbake sit ældgamle, ærværdige navn *Oslo*. Dermed opfriskes igjen alle de historiske minder som knytter sig til gamle Oslo. For vort katolske blad „St. Olav“ er disse minder av ikke liten interesse. Men ogsaa andre blade uttrykker sin glæde over navneskiftet. Vi vil nævne „Tidens Tegn“ som er henrykt over, at byens navn nu atter vil fortælle alle og enhver, at den ikke er fra 1624, men fra 1048. (Nr. 28, 1924)

St. Olavs kristenret paa Moster

Det er iaar 900 aar siden *Olav den hellige* sammen med biskop Grimkjell satte den *kristenret* paa Mostertinget som blev grundlaget for Norges kristelige forfatning like til reformationen. [...] «For det verket som Olav grunna paa Mostratinget, vigde han med blodet sitt paa Stiklestad. Det var kristen lov og rett Olav vilde gjeva. Land skal med lov byggjast og ei med used øydst. Landet skal styrast etter rett og ikkje etter makt.» (Nr. 31, 1924)

Alle årgangene av «St. Olav» blir nå i digitalisert. Når dette arbeidet er ferdig, vil samtlige numre kunne leses i sin helhet på [katolsk.no](https://www.katolsk.no).

AKTUELL PROFIL

Hvem: Rønnaug Aaberg
Andresen, tidl. leder av NKKF
Aktuell: Norges Katolske
Kvinneforbunds (NKKF)
100-årsjubileum. NKKF
ble stiftet 23. oktober 1924
i St. Olav foreningslokale i
Akersveien 5.

Jubileum uten jubilant

NKKF skapte rom for norske katolske kvinner i 90 år. I år ville organisasjonen fylt 100.

Jeg har lyst til å sitere hilsenen fra biskop John W. Gran til forbundets 50-årsjubileum. Jeg synes hans ord karakteriserer NKKFs virke godt: «Det har alltid vært godt å konstatere at NKKF, de store vanskeligheter til tross som vårt vidstrakte land og vårt ringe antall innebærer, alltid har klart å gi våre katolske kvinner en følelse av å «være med», å bli sett og hørt i den lille som i den store sammenheng, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt, på det kirkelige så vel som på det verdslige plan», sier Rønnaug Aaberg Andresen.

Hun var styremedlem da forbundet ble lagt ned i 2015, 91 år etter stiftelsen.

Hun forteller at NKKF deltok i et mangfold av aktiviteter og var en viktig aktør i Den katolske kirke i Norge

– NKKF betød et fellesskap for kvinner som trengte hverandres støtte og ønsket å leve ut sin tro på en konkret måte og slik tjene sin Gud og sin Kirke.

FORMIDABEL INITIATIVTAGER

Anna Backer tok initiativ til stiftelsesmøtet, og hun erklærte at hensikten var å etablere en avdeling i Norge av det internasjonale forbund av katolske kvinner.

– Det må vel være riktig å si at den sterke vekten på norsk medlemskap i det internasjonale forbundet, gjenspeiler erkjennelsen av at vi som katolske kvinner i vårt land, tilhører den verdensvide katolske kirke.

I vedtektene for forbundet av 23. oktober 1924 heter det: «Norske Kvinders katolske Forbund består av lokale katolske Kvindeforeninger». Arbeidet i den første tiden besto

i å vinne gehør for forbundet og å skaffe tilslutning fra alle landets katolske kvinneforeninger.

– Jeg tror trygt det kan sies at kvinneforeningene i menighetene var NKKFs bærebjelke gjennom forbundets historie og forbundet utgjorde en møteplattform for katolske

kvinner i hele landet, lokalt i foreningene og nasjonalt gjennom møter på lands- og rådsmøter, samt foredragsvirksomhet og informasjon i NKKF-nytt.

– Kan du trekke frem en person som gjorde seg særlig bemerket i deres historie?

– Det er naturlig å nevne stifteren Anna Backer. Hun var fra en borgerlig familie i Fredrikstad, og konvertitt. Hun nedla et formidabelt arbeid for kirken, som grunnlegger og første formann i NKKF, hun var helseforkjemper, aktiv kommunepolitiker, organisasjonsleder og kvinnesaksforkjemper.

Hun var engasjert i den internasjonale katolske kvinneligaen og også i «International Council of Women». Hun fikk den pavelige orden «Pro Ecclesia et Pontifice» for sitt arbeid, forteller Rønnaug Aaberg Andresen, som konverterte i 1979 og ønsket å bli kjent med andre katolske kvinner.

«NKKF betød et fellesskap for kvinner som trengte hverandres støtte og ønsket å leve ut sin tro på en konkret måte og slik tjene sin Gud og sin Kirke.»

VIKTIG HISTORIE: 23. oktober 1924 ble Norges Katolske Kvinneforbund stiftet. Forbundet ble lagt ned i 2015. – NKKF betød et fellesskap for kvinner som trengte hverandres støtte, sier Rønnaug Aaberg Andresen.

RØNNAUG AABERG ANDRESEN

Født: 1. april 1938

Fødested: S. Land

Bosted: Asker

Stilling: Tidl. kommuneadvokat i Drammen.
Leder av Fagetisk råd i OKB fra 2007 til 2013.
Advokat for Tribunalet.

Utdannelse: Cand. Jur. UiO 1962

– Som samfunnsinteressert menneske ville jeg gjerne høre om hvilke saker som «sto på dagsorden» for kvinner i Kirken. Så det var naturlig for meg å melde meg inn i NKKF, og jeg deltok på mitt første landsmøte i Kristiansand i 1982.

EN TID FOR ALT

I 2015 bestemte organisasjonens øverste organer å legge seg selv ned: Ingen i det sittende styret ønsket gjenvalg, og flere av styremedlemmene kunne ikke gjenvelges etter å ha tjenestegjort flere perioder. Det var heller ingen lederkandidat.

– *Siden 2015 har det skjedd mye i Den katolske kirke i Norge. Kan det være behov for en katolsk kvinneforening nå?*

– Som Predikeren sier: «Alt har sin tid, og en tid er der satt for hvert foretagende under himmelen». Jeg tror ikke at en forening tilsvarende NKKF, som utelukkende var basert på frivillig innsats og medlemsfinansiert, ville være «liv laga» i dag. Men ved nedleggelsen av NKKF ble det etablert en ny og annen måte å organisere kvinner på innen Kirken. Nettverket Norske Katolske Kvinner (NNKK) skal være en møteplass for alle kvinner som ønsker å engasjere seg og sørge for et kvinnelig nærvær i Den katolske kirke. Jeg tror at en slik digital møteplass er noe som har sin tid nå. •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

OKTOBER

For vårt felles oppdrag

La oss be om at kirken fortsetter å opprettholde en synodal livsstil på alle måter, som et tegn på medansvar, og at fokus på deltakelse, fellesskap og misjon deles av prester, ordensmedlemmer og lekfolk.

NOVEMBER

For dem som har mistet et barn

La oss be om at alle foreldre som sørger over tapet av en sønn eller datter finner støtte i sitt fellesskap, og kan få fred i hjertet fra trøstens Ånd.

DESEMBER

For oss pilegrimer

La oss be om at dette jubileet styrker oss i vår tro, og hjelper oss til å gjenkjenne den oppstandne Kristus midt i våre liv, slik at vi forvandles til pilegrimer med et kristent håp.

Nye ledere ved St. Josephsøstrene på Grefsen, Oslo

► St. Josephsøstrene av Chambéry, den norske Ordensprovins, hadde sitt provinskapittel 20.–22. juni 2024. Viktige saker ble drøftet og selve valgkapittelet avsluttet 22. juni.

Følgende ble valgt til det nye provinsstyret: Sr. **Anette Moltubakk** ble gjenvalgt som provinsforstanderinne, og disse ble valgt som rådsøstre:

Sr. Marit Brinkmann, Sr. Lucia Thy Thi My Vo, Sr. Elisabeth Danh Thi Phuong Nguyen og Sr. Agata Tin Thi Nguyen.

KUNNGJØRINGER

Biskop Bernt Eidsvig har følgende kunngjøringer for Oslo katolske bispedømme:

- ▶ Med virkning fra 1. mars 2024 løses p. **Paul Opata** fra tjeneste som kapellan i St. Johannes, apostel og evangelist, menighet, Oslo, og som skoleprest ved Sta. Sunniva skole, Oslo, for å kunne avvikle en toårig sabbatsperiode med virkning fra ovenfornevnte dato.
- ▶ Med virkning fra 1. august 2024 utnevnes p. **Khiem Duc Nguyen** til skoleprest ved Sta. Sunniva skole i 40 prosent stilling.
- ▶ **P. René Beshman John Saminathar** O.M.I. løses med virkning fra den 1. september 2024 fra tjenesten som ansvarshavende for den tamilske sjelesorg i St. Svithun menighet i Stavanger.
- ▶ **P. Franklyn Fernando** utnevnes med virkning fra den 1. september 2024 til ansvarshavende for den tamilske sjelesorg i St. Svithun menighet i Stavanger.
- ▶ Diakon **Mathias Ledum** skal med virkning fra den 1. september 2024 utføre sin diakontjeneste i St. Hallvard menighet i Oslo.
- ▶ **P. Dawid Adam Wróblewski**, kapellan i St. Laurentius sogn, Drammen, er blitt løst fra sine ordensløfter av Generalmoderator for Missionari del Preziosissimo Sangue og vil bli inkardinert i Oslo Katolske Bispedømme med det første. Han fortsetter i sin nåværende tjeneste.
- ▶ Med virkning fra 1. oktober 2024 løses p. **Paulus Pham Huu Y** fra embedet som sogneprest i St. Laurentius menighet, Drammen, for å kunne avvikle en toårig sabbatsperiode.
- ▶ **P. Ole Martin Stamnestrø** utnevnes til sogneprest i St. Laurentius menighet, Drammen, med virkning fra 1. oktober 2024. Fra samme dato løses han fra tjeneste som stiftskapellan i Oslo katolske bispedømme.
- ▶ **P. André-Marie Le Thien Vinh** utnevnes med virkning fra den 1. oktober 2024 til sjelesørger for vietnamesisktalende katolikker i St. Laurentius menighet i Drammen.

Biskop Erik Varden har følgende kunngjøring for Trondheim stift:

- ▶ **P. Florian Pletscher** utnevnes til kapellan og studentprest i St. Olav domsogn i Trondheim. Utnevnelser gjelder fra pater Florians prestevielse pinseaften lørdag 18. mai 2024.

Endringer i fransiskanernes kommunitet i Larvik

- ▶ **P. Grzegorz Gryz** O.F.M er av sin ordensprovinsial blitt innvilget et sabbatsår, som han skal tilbringe i fransiskanerklosteret i Borki Wielkie i Polen. Med virkning fra 1. august 2024 er han løst fra sin tjeneste som sogneadministrator i St. Frans menighet i Larvik og sjelesørger for polsktalende katolikker i menighetene Tønsberg, Porsgrunn og Sandefjord.
- ▶ **P. Aleksander Mirosław Pilat** O.F.M er blitt kalt av sin ordensprovinsial til tjeneste i fransiskanerklosteret i Racibórz i Polen. Med virkning fra 1. august 2024 er han løst fra sin tjeneste som sjelesørger for polsktalende katolikker i menighetene Larvik, Porsgrunn, Sandefjord og Tønsberg.
- ▶ **P. Hallvard Thomas Hole** O.F.M vender tilbake til Norge fra sitt opphold og arbeid i Italia, og er utnevnt av sin ordensprovinsial til prior i fransiskanerkommuniteten i Larvik. Med virkning fra 1. august 2024 er han utnevnt til sogneadministrator i St. Frans menighet i Larvik.
- ▶ Den 17. august 2024 ankommer p. **Dolindo Piotr Turek** O.F.M til Norge. Han slutter seg til kommuniteten og skal arbeide som sjelesørger for polsktalende i menighetene i Larvik, Tønsberg, Sandefjord og Porsgrunn.

CARITAS NORGE:

Peter Kuran valgt som ny leder

Søndag 16. juni ble Peter Kuran valgt som ny styreleder for Caritas Norge. Kuran har betydelig erfaring fra både politikk, sivilsamfunn og kirkelig arbeid.

– Jeg gleder meg til å starte samarbeidet med den dyktige ledelsen og staben i Caritas Norge, som hver dag gjør en uvurderlig innsats for dem som har minst, både her hjemme og ute i verden, sier Kuran, som har vært folkevalgt representant i flere tiår, både på bynivå i Fredrikstad, og på fylkesnivå i Østfold fylkeskommune.

Kuran er også kjent for sitt dedikerte

arbeid for personer i en vanskelig situasjon, ikke minst for mennesker med rusproblemer. Han har gjennom hele sitt liv vært engasjert i Den katolske kirke. Fra ungdommen av var han aktiv i Kirkens ungdomsarbeid; han har dessuten flere perioder bak seg i menighetsråd, og han har vært lærer for utallige kull med konfirmanter.

I tillegg til styreleder, ble det også valgt et nytt styre i virksomheten.

Det nye styret består av:

Marie Florence Moufack, Pål Augland, Ane Ugland Albæk, Katharina Pajchel (gjenvallt), Marta Bivand Erdal (gjenvallt), Ole Martin Stamnestrø (gjenvallt)

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 3–2024, årgang 136
ISSN 0802-6726
• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Petter Stocke-Nicolaisen
Olav Rune Ekeland Bastrup
Øyvind J. Vardenær Evenstad
Ayla Heimly
Ali Jones Alkazemi

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gjir skattefradrag)

Fra utlandet:

Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav tidsskrift redigeres etter prinsippene i **Redaktørplakaten** og **Vær Varsomplakaten**.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 20.09.24

Deadline neste nummer: 04.11.24

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4700

Forsidefoto:

Yara Nardi/REUTERS

Søster Mary Doyle

(1937–2024)

Søster Mary Doyle døydde på ein søndag. Då fekk ho det ho bad om, å få reisa vidare til ein betre stad.

Ho var den siste attlevande nonna i St. Franciskus Xaveriussøstrene på Marias Minde.

Eg var i tenåra då eg for aller første gong banka på døra til søstrene som budde på St. Olavs senter på Voss. Eg var nyfiken på kven desse katolikkane var, og eg var allereie då i tankane om å konvertera til katolisismen. Ei nonne med strengt blikk kikka på meg då døra vart opna. Søster Mary lurte fælt på kva denne gutekvelpen ville. – Eg vil bli katolikk, sa eg. Den irske nonna inviterte meg inn. Ho høyrde kva eg hadde i tankane før ho kikka beint på meg. – Kom attende når du er vaksen, sa ho og sende meg på dør.

Fleire år seinare troppa eg opp att og banka på. Søster Mary tok imot meg, og eitt år seinare konverterte eg, med henne som mi gudmor. Sidan då har søster Mary vore som ei andre mor, berre at ho var gift med Jesus. Ho har vore der når dei store spørsmåla skulle diskuterast, eller når det berre var Kai og laus småprat som sto på agendaen.

Eg kunne alltid kome til søster Mary, og då ho flytta til Bergen og vart generalforstanderinne der i 2001, vart det endå lettare å halda kontakten. Bånda vart knytt tettare då ungene kom til og me valde å døypa barna på Marias Minde. Den kloke nonna har vore ein av mine viktigaste støttespelarar både i og utanfor den katolske arenaen. Ho var alltid den kloke, men òg radikale. Ho kom aldri med peikefingeren, men bad om berre ein ting: oppfør deg, så går det meste bra.

Dei siste åra har ho vore sjuk, og få besøk har gjort nærleiken til det finaste mennesket eg har kjent, vanskelegare. Men me ringde kvarandre, sende bilete og heldt kontakten heilt til ho vart lagt inn på Røde Kors sykehjem. Den siste tida har eg besøkt henne regelmessig, og ho bad meg hugse på ein ting: – Gå rett opp til himmelen når det er slutt. Ikkje ta nokon snarveg for eller etter livet. Rett opp, forstår du?

Så drog ho sjølv – rett opp. Ho let meg alltid få ta bilete av henne og livet inne i klosteret. I alle år har eg fått vera ein del av nonnene, og ein etter ein har dei forsvunne. No er den siste av søstrene gått ut av tida.

Søster Mary var ein av mine finaste vener. Ho var alltid der som seg sjølv. Ho var streng, men god og rettvis. Søster Mary vil vera med meg så lenge det er puls i meg.

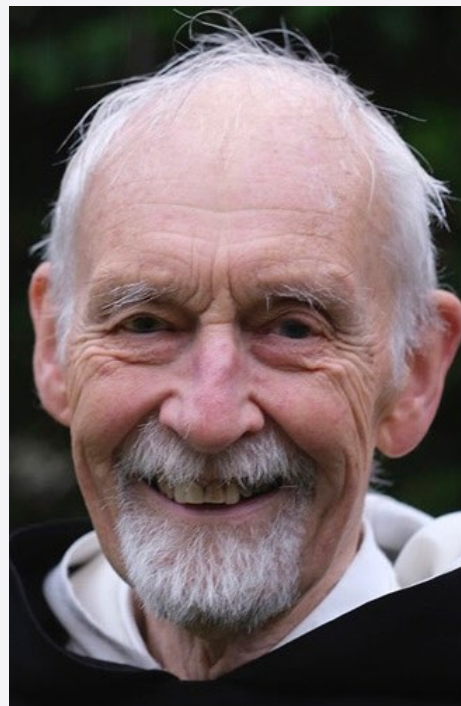
Takk, søster Mary.

Kai Flatekvål

Pater Ellert Dahl

(1928–2024)

Gjennom et langt liv som prest støttet og styrket pater Ellert Dahl mange som befant seg ved dødens terskel. 20. juli trådte han selv over den.

Han ble 96 år. 70 av dem virket han i dominikanerordenen. Han kunne ha blitt kunstner, etter en lovende debut på høstutstillingen i 1950. Han kunne gjort akademisk karriere som kunsthistoriker. Men han valgte å bli prest i en tiggerorden viet forkynnelse. Mange som opplevde pater Dahl som prest og sjelesørger, er takknemlige for at han valgte den veien.

Han vokste opp dels i England, dels i Norge, tok artium i Drammen og gjorde miliærtjeneste i The Royal Artillery. Etter Kunst- og Håndverksskolen lå en kunstnerisk løpebane åpen, men planene endret seg da han konverterte i 1952. To år etter trådte han inn i ordenen. I dominikanernes studiekloster Le Saulchoir fikk han impulser fra lærere som patrene Chenu og Congar, nytenkende teologer som fikk stor innflytelse på Det annet vatikankonsil. I 1960 ble han presteviet.

Ved siden av sin gjerning ved St. Dominikus kloster i Oslo, tok han universitetsksamener med ypperlig resultat, virket i perioder som sogneprest i byene Lillehammer, Stavanger, Haugesund, Hamar, var rektor på Lunden og generalvikar for biskop Schwenzer. Blant dem han gjennom årene underviste i tros lære og opptok i Kirken, var den unge Bernt Eidsvig.

På Nansenskolen underviste pateren i kunsthistorie og i Oslo samlet han stappfulle hus med foredrag om europeisk kunst. En foredragsserie om den katolske tro ble til boken *Det levende treet. Vår tros arv gjennom tidene*, som han utga da han var 90 år. Den tar oss med på en reise fra kristendommens opprinnelse og bakgrunn

i Det gamle testamentet, frem til vår egen tid. Det levende treet er et bilde på vår felles tro, vokst frem av Skriften og Kirkens tradisjon.

Pater Dahl var en fremragende forkynner og formidler, og et alltid tilgjengelig, imøtekomende, men også temperamentsfullt menneske som fikk en vid vennekrets. Besøk til gamle og syke var en viktig del av hans tjeneste. Som fagmann i kunst var han en perfektjonist som stilte høye krav til seg selv. Hans store prosjekt i mange år var en avhandling knyttet til lys-metafysikken i middelalderen – forestillingen om at kunsten og arkitekturen kan gi et gjenskinn av det lys som har sitt opphav i Gud. Det verket ble aldri fullført. Men også hans tjeneste som prest handlet jo dypest sett om lyset. Som ordensprovinsial Nicolas Tixiers sa i sin preken under rekviemmessen 13. august, var pater Dahls dypeste ønske å bringe til verden det lys som skinner i påskennattens mørke: «Det er et lys som aldri slukkes, sterkere enn mørket, sterkere, til og med, enn døden. Herren som opplyser deg og venter på deg, er selv dette lyset, solrenningen fra det høye som gjester oss, Kristus, oppstanden fra de døde.»

Nils Heyerdahl

Biskop Eidsvig minnes pater Dahl

Da pater Ellert Dahl gikk bort 20. juli var biskop Bernt I. Eidsvig sykmeldt. Biskopen minnes p. Ellert med sin hilsen i *Tabula Gratulatoria* ved p. Ellerts 90-årsdag i 2018:

Ved p. Ellerts 90-årsdag

For 41 år siden innså jeg at jeg hverken var eller kunne bli en god lutheraner, og at jeg hadde vært en dårlig lutheraner lenge nok. Jeg spurte min konverterte studiekamerat Kjell Arild Pollestad – som allerede bar dominikanernes drakt – om hva jeg burde gjøre for å bli katolikk. Han hadde et enkelt svar på det: «Det er pater Ellert Dahl som tar seg av de konservative konvertittene.» Dette gav meg et merkelig inntrykk av arbeidsfordelingen i St. Dominikus kloster, og ble begynnelsen på ett av de viktigste bekjentskaper i mitt liv.

Pater Ellert fikk meg til å se langt utover det som hadde vært min uklare høykirkelige horisont; han lærte meg å se hvor velsignet et liv som romersk katolikk kan være. I årenes løp har han hjulpet mange av oss - konservative som radikale i politikken – til å se Kirkens skjønnhet og til å leve i Kirken. Med uendelig tålmodighet har han besvart våre spørsmål, hørt våre første famlende skriftemål og ledsaget oss så langt vi har hatt behov for det. Jeg håper han vet hvor takknemlige hans konvertitter er.

Pater Ellert fyller nitti år den 13. juni 2018 og er fortsatt fullt beskjeftiget med å preke, skrive og undervise. For enhver ordensbror og -søster er han et godt eksempel; han lever klosterlivet fullt og helt.

Hva er det som er hans inspirasjon, hva vil han formidle? - kan vi spørre. Jeg kan love dere som leser boken, både inspirasjon og kunnskap.

Tolle, lege – ta og les!

Biskop Bernt Eidsvig, can.reg.

FORNØYD: Storerkebiskop Sviatoslav Shevchuk mener tiden er inne for eget ukrainsk-katolsk bispedømme i Tyskland. FOTO: skeparchy.org

Fra eksarkat til eparki

Vatikanet overveier nå å etablere et eget bispedømme i Tyskland for den ukrainske gresk-katolske kirken.

I så fall vil også de nordiske landene inngå i det nye bispedømmet, skriver The Pillar.

OPPGRADERE

Den tyske bispekonferanse er bedt om en kommentar til å oppgradere det nåværende ukrainske gresk-katolske eksarkatet til et såkalt eparki, som kirkerettslig sett er likestilt med et bispedømme.

Den ukrainske gresk-katolske kirkes overhode, storerkebiskop Sviatoslav Shevchuk, mener tiden er inne for en oppgradering, ifølge The Pillar.

– 65 år som eksarkat er allerede på overtid. Ifølge kirkeretten er et eksarkat bare embryoet til et eparki, altså et første, midlertidig steg, sier han.

OVER 150.000 KATOLIKKER

Den gresk-katolske kirke i Tyskland omfatter fire dekanat. Siden 1984 er også Sverige, Danmark, Finland og Norge en del av eksarkatet. Antall katolikker i det tyske eksarkatet har økt markant etter at krigen mellom Russland og Ukraina brøt ut. Fra rundt 50.000 i 2016 til over 150.000 katolikker i dag.

Vatikanet har i de senere år sagt ja til et antall andre gresk-katolske eksarkater og eparkier utenfor Ukraina. I Europa finnes det to eparkier: Storbritannia og Irland, samt Paris, som dekker Frankrike, Sveits og Benelux-landene. Det andre eksarkatet, foruten Tyskland og Norden, er Italia.

(The Pillar)

PIERRE EMMANUEL:

Agnus dei

Den som er før meg
Han kommer etter meg
Før hans mor
Ble dannet av jorden
Er han

Evige lam
Blandet med hjorden
Den unevnelige styrter ned
Og blir den navnløse
Fullkomne

På min hevede hånd
Som heller vann over ham
Har Fuglen stilt seg
Strålende av herlighet

Han døper med ild
Mennesket Guds sønn

Pierre Emmanuel (1916-1984) var en fransk forfatter, kritiker og journalist som ble innvalgt i det franske akademi. Som lyriker hadde han i form og emnevalg mye til felles med sin landsmann Paul Claudel, preget av mytologi, bibeltekster og katolsk tro. «Agnus dei» er hentet fra et utvalg av hans dikt som Wera Sæther oversatte under tittelen *La ilden være vårt språk*, (Solum forlag 1982).

Frihet og rettferdighet for de mest sårbare

Støtt
Høst-
aksjonen
2024

Vil du bidra? Vipps 93084

Gavekonto: 8200.01.93433

- merk *høstaksjonen*

Scan QR-koden
og gi din gave!

caritas.no

Caritas
Norge